

18. JUUNI XLII AASTAKÄIK

KOIGI MA ADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguliste
liitude häälekandja

25 • 1982

SIRP ja VASAR

20. JUUNIL ON VALIMISED

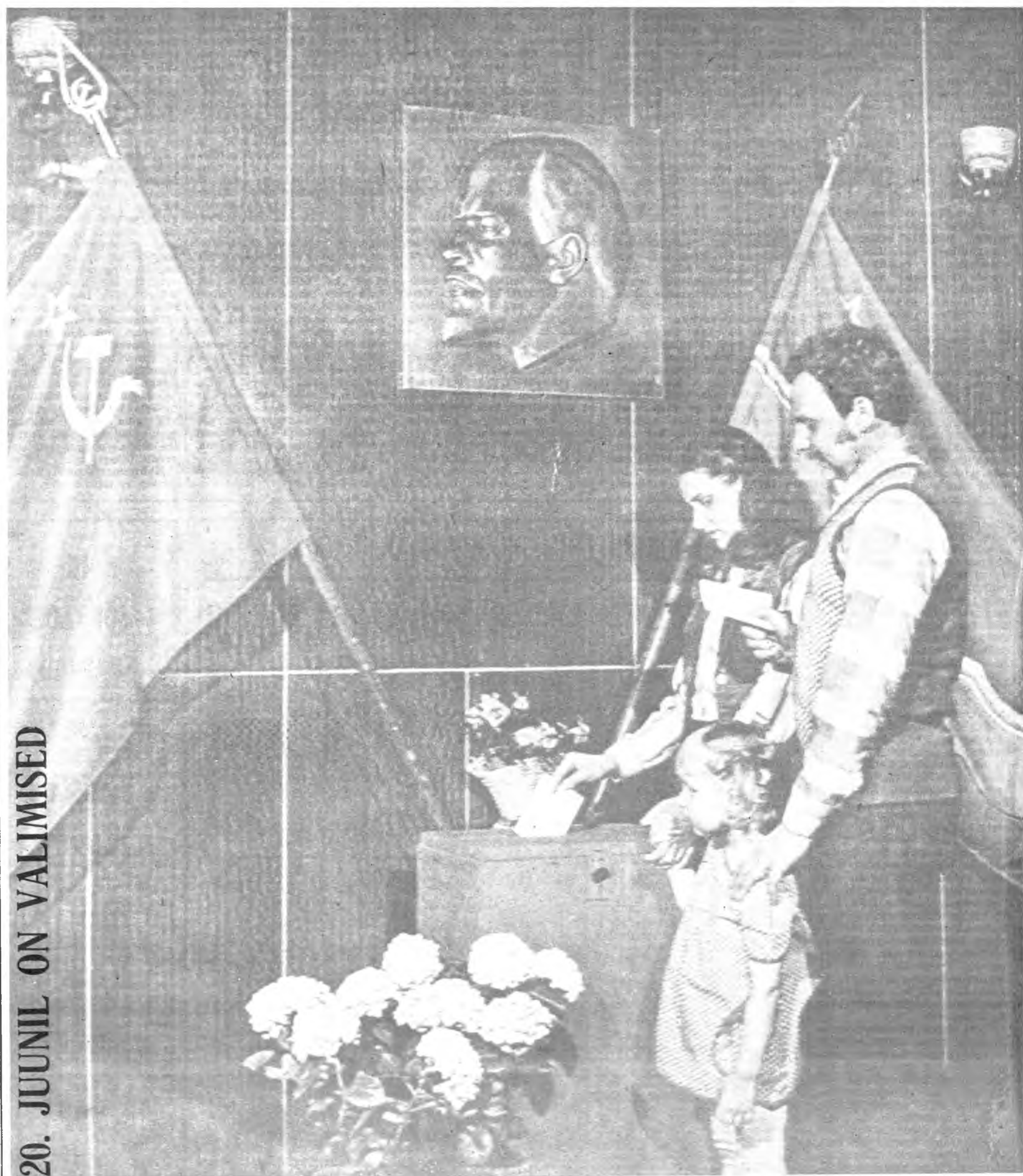

FOTO ALAR ILO PLAKATILT

Kogu meie Nõukogude kodumaa seisab kohalike rahvasaadikute nõukogude valimiste lävel. Ehkki tegemist on kindla ajavahe- niku järel korduva poliitilise üritusega, tähendab valimis- teks valmistumine ikkagi pal- ju enam kui valimisurnide juurde minekut. Valimised sotsialistlikus ühiskonnas on üldrahvalik ettevõtmine, kus antakse omapoolne hinnang mitte ainult saadikukandidaa- tidele, vaid hääletamise ajal ka kohalike nõukogude orga- nite tegevusele üldse.

Pärast uue konstitutsiooni vastuvõtmist toimuvad koha- like nõukogude valimised sel- le alusel juba teist korda. Arenenud sotsialistlik ühis- kond esitab oma edasiseks arenguks väga kõrgeid nõu- deid. Sama võib väita iga nõukogude kodaniku kohta, erilise rõhuga tõlgendame seda aga rahvaesindajate suhtes.

11 000 Eesti NSV rahvasaa- dikut panevad oma volitused maha, mis toob kaasa koos- seisude vahetumise kõigis koha- likes nõukogudes. Uuene- nud nõukogude võimuorgani- tel on aga ees veelgi kaalu- kat tööpõld, sest tänavu on tähelepanuväärne aasta — Nõukogude Liidu moodusta- mise 60. aastapäev. Väga pal- ju tuleb ära teha NLKP XXVI kongressi otsuste, XI viisaas- taku plaanide ja paljude värs- kete direktiivide kõrvalekal- dumatuks elluviimiseks.

Meie võimustusel ei ole tänuväärsemat ülesannet, kui NLKP poliitika järgimine, rahvahulkade mobiliseerimine mitmesuguste vajalike üles- annete täitmisele, nende osa- võtmisele riigivalitsemisest väga ja väga erinevates vor- mides. Meie kohalik võim peab nagu kujukalt väljendas sm. L. Brežnev, kujunema pe- remeheks oma maa-alal.

Täna võime justkui rapor- teerida, et kõik meie vabariigi nõukogud teavad paremini kui kunagi varem oma üles- andeid, et paranenud on selle kaadri valik ja ettevalmistus, et tahe anda oma panus üld- rahvalike ülesannete täitmi- seks, ja eriti rahva heaolu tõstmiseks on väga suur ja

OLEME VALIMISTEKS VALMIS

JOHANNES KÄBIN,
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees

meelekindel. Tugevnenud on võimuorganite parteiline juhtimine ja parteiline tuumik nendes. Praeguse koosseisu saadikutest on NLKP liikmeid 45 protsenti ja ÜLKNÜ liik- meid 22,5 protsenti. Nõukogu- de struktuur vastab meie va- bariigi sotsiaalsele struktuu- rile. Saadikutest on töölisi 47,8 protsenti, kolhoosnikke 19,5 protsenti. Haridustasemelt on kõrgharidus 24,8 protsen- dil ja täielik keskharidus 63 protsendil rahvasaadikul. Meie vabariigi nõukogud ar- vestavad ka elanikkonna rah- vuselist koosseisu. Praegu kuuluvad kohalikesse nõuko- gudesse meil Eestis 23 rahvu- se esindajat. NLKP Keskkom- itee otsuses NSVL 60. aas- tapäeva kohta on selgesti ja õigesti rõhutatud, et nõuko- gud on meil muutunud kõigi rahvaste ja rahvusrühmade poliitilise elu ühtekuuluvuse ning nende tiheda ühtsuse il- mekaks väljenduseks. Võime julgelt väita, et lahendades üldriiklikult seisukohalt täht- said poliitilise, majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilase ülesandete küsimusi, tee- vad nõukogud kõige muu kõrval läbi ka tõelise sotsia- listliku internatsionalismi koo- li.

On saanud tavaks, ja ma ütlesin, et väga heaks ta- vaks, nõukogude tööst kokku- võtete tegemine, saamaks pil- ti, mida on ära jõutud teha volituste ajal. Kvantiteete siin poleks nagu vaja kokku kuhjata, ehkki on väga tore, kui nõukogude tööst antakse järjest rohkem aru, kui saa- dikutele antakse järjest enam juhendeid, kui mitmesuguste otsuste arv kasvab jne. Ala- tes 1977. aasta konstitutsiooni

vastuvõtmisest on tõusnud teenitult esiplaanile võimuor- ganite tegevuse kvaliteet ja võimu efektiivsus üldse. Pea- me tõdema, et seesugustest eesmärkidest on kantud kõik need mitmesuguste direktiiv- organite otsused, mis on väl- ja töötatud ja kehtima pan- nud uue põhiseaduse alusel ning selle põhimõtete konkre- tiseerimiseks. Ma arvan, et «Sirbi ja Vasara» lugeja on kõigi nende aktidega hästi kursis, kuna meie vabariigis ei ole olemas niisugust lugejate kategooriat, kes «Sirbi ja Vasara» kõrval jätkaks luge- mata teised päevalehed.

Hiljutisel pressikonverent- sil esitati mulle küsimus: kas võib kinnitada, et meie vaba- riigi kohalikud rahvasaadiku- te nõukogud kasutavad neile konstitutsiooniga antud õigu- si täies ulatuses?

Tõepoolest, niisugune kü- simus on kindlasti nii mit- meski auditooriumis, töökol- lektiivis ja võib-olla ka nen- del, kes on ühte kasvanud «Sirbi ja Vasara» mõttemaa- ilma ja asjade vahendamise maneeriga. Ma arvan, et es- mased küsimuse niimoodi ase- tajad olid kahtlemata nõuko- gude töötajad ise. Ja ka Eesti NSV Ülemnõukogu Presii- dium tegeleb õige tihti seda laadi küsimustega. Ka siin ei maksaks kirjatähest nii kinni võtta, et küsimusele saaks vastata vaid kahte moo- di: jah või ei. Kätt südamele pannes võin aga öelda nõnda, et oma õigusi kasutavad meie kohalikud nõukogud küll aas- ta-aastalt paremini.

Ka siinkohal kordaksin ühte sm. L. Brežnevi põhimõtet. Nimelt seda, et nõukogud on meil elav ja arenev organism.

Igas uues direktiivorganite aktis sisalduvad ülesanded võivad kujuneda (ja nii see tegelikult toimubki) nõukogu- de võimu ülesandeks. Ka see suund ja uue tunnetamine on iseloomulik meie tööle ja joh- tub nõukogude töö nüüdiseta- pist. Kui võrrelda seda prak- tikat demokraatia üldtunnus- tatud põhimõtete, siis on tegemist rahvavõimu ulatuse järjekindla laiendamisega.

Agas ikkagi ei kõnele me veel sellest, et nõukogude võimude tasandite (külanõu- gust alates kõrgemale) tegevus ja saadikutöö on efektiivne. Eriplane küsimus ja rõhuase- tus tulenesid iga nõukogu maa-ala kompleksse arenda- mise nõudest. Sellest vaimust on kantud NLKP Keskkomi- tee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 12. juuli 1979. a. määrus majandamismehha- nismi täiustamise kohta ning 19. märtsil 1981. a. ilmunud samade organite teine ühine määrus nõukogude osatähtsu- se tõstmise kohta majandus- likus ülesehitustöös. Need on õiged ja vajalikud aktid, neis on antud ülesanded, mida peavad lahendama nõukogud. Kuid ka selles loigus pole kõik veel lahendatud. Uus ei liigu meie ellu mitte nii ki- resti, nagu seda ootame. Aga me ei peaks ootama, vaid kõik ühes suunas tegutsema. Selles mõttes arvan, et uued valitavad koosseisud jätkavad alustatud tööd ja teevad kõik selleks, et olla peremees ja vastutaja omal maa-alal. Eks- tensiivsest arenguvormist pä- randiks jäänud inertsusest peame tingimata üle saama, ja saamegi.

Teiseks majandussuhetest tulenevaks probleemiks on

tarbekaupade tootmine. Sil- mas peame nende valmista- mist kohalikust toorainest. Nagu mäletame, on NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium juba kahel korral arutanud seda küsimust Eesti NSV ja Aserbaidžani NSV osas. Sel alusel rakendatud meetmete tulemusel jõudisime nii kaugel, et 1981. aastal lasti niisu- guste ressursside arvel kaupu välja kolmandiku võrra roh- kem kui 1980. aastal. Töö aga jätkub ja tänavu tahame nä- ha kasvutempona vähemalt 111,5 protsenti. Seesugune edu on kahtlemata tunnustus mitmete astmete nõukogude pingutustele oma volituste perioodil.

Palju uut võimuorganite töös on seotud nüüd tootlus- programmiga. Ma ei tahaks siin kogu värsket informat- siooni korrata, kuid rõhuta- sin see-eest vajadust hästi läbi mõelda ja teostada nõu- kogude ning rajoonides loo- dud agrotööstuskoondiste ühi- ne tegevus nii, et kasu oleks mõlemapoolne ning meie suurt üritust edasiiviiv. Jäägu täp- semad kavad uute koosseisude välja töötada ning juhtida.

Tänavune kohalike rahva- saadikute nõukogude valimi- ne toimub tingimustes, kus järjest tugevneb kogu nõu- kogude rahva ideelis-poliitili- ne ühtsus, meie partei ja rah- va ühtsus. Üha selgemini väl- jendub ühiskonna sotsiaalne monoliitsus — töölisklassi, ta- lurahva ja haritlaskonna la- hutamatu liit. Üha eredamalt otsib väljendusvorme meie riigi rahvaste ja rahvusrüh- made edasine ühtekoondumi- ne, sõpruse ja võrdõigusliku tugevdamise tahe.

Igaüks meist tajub pidevalt mingi erilise jõuga, patrioot-liku uhkusega oma osavõttu kommunismi ehitamise üllast üritusest, oma kuulumist la- hutamatasse rahvaste perre ja see annab rahvale jõudu, innustab täitma partei poolt kavandatud ülesandeid.

Nii läheme me vastu vali- mistele ja anname üksmeel- selt oma hääle nõukogude uue vahetuse poolt. Just sel- les suunas ootame talt uut ja eredat tööperioodi.

Kohtumiseni pühapäeval, 20. juunil valimiskastide juures!

8. juunil algas Tallinnas NSV Liidu Teaduste Akadee- mia presiidiumi juures oleva liiduvabariikide teaduste aka- deemiade tegevuse koordinee- rimise nõukogu 39. istung- järk, kus tehti kokkuvõtte teadlaste tööst aasta jooksul. Avasõna lausus NSV Liidu Teaduste Akadeemia presi- dent, nõukogu esimees aka- deemik A. Aleksandrov.

Seejärel tervitas istungjär- gust osavõtjaid ning pidas kõne EKP Keskkomitee esi- mene sekretär K. Vaino. NSV Liidu TA presiidiumi liige akadeemik M. Störkovitš esines ettekandega vabariiki- de teaduste akadeemiade ning NSV Liidu TA teaduslike kes- kuste ja filiaalide ülesanne- test uurimistöö tegemise kü- tuse ja energiakomplekside alal. Eesti NSV TA president akadeemik K. Rebane rääkis põlevkivi kompleksse kasuta- mise probleemidest Eesti NSV näite varal. NSV Liidu TA asepresident akadeemik P. Fedossejev kõneles NSV Liidu TA ja liiduvabariikide tea- duste akadeemiade ettevalmis- tusest NSV Liidu moodusta- mise 60. aastapäevaks. Majan- dusliku uurimistöö koordi- neerimisest meie maal rääkis NSV Liidu TA Majanduse Osakonna akadeemiksekretär N. Fedorenko.

Võeti vastu koordineerimis- nõukogu otsus, milles nenditi, et vabariikide teaduste aka- deemiad ning NSV Liidu TA teaduslikud keskused ja fi- liaalid teevad märkimisvää- rset tööd, et täiustada teaduse sidemeid tootmisega.

Järgmisel päeval külastasid istungjärgust osavõtjad Tar- tut. Saabunutele korraldati vastuvõtt Tartu raekojas. Kü-

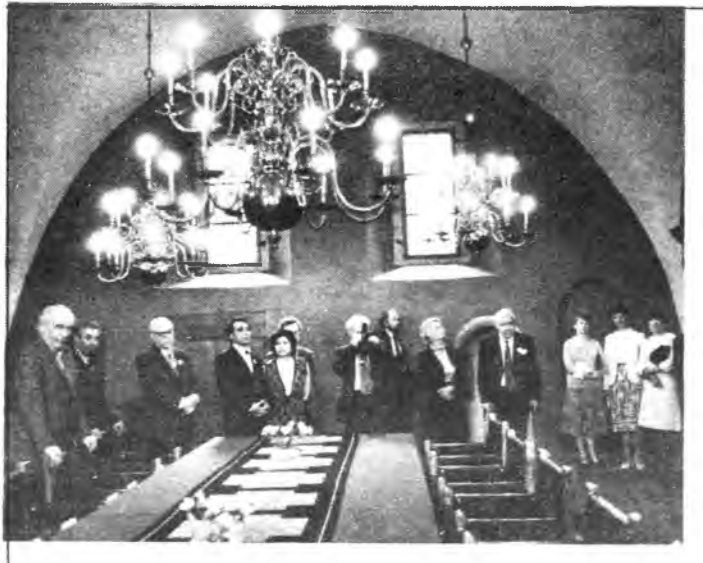
KOORDINEERIMISNÕUKOGU OLI KOOS

lastati ENSV TA Füüsika Ins- tituuti ning Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituuti. Seejärel kohtuti TRÜ aulas ülikooli kollektiiviga. NSV Liidu Teaduste Akadeemia president Anatoli Aleksandrov võeti vastu ülikooli autuden- giks. Öhtul käidi TRÜ tea- dusraamatukogus.

10. juunil tutvusid osavõt- jad Tallinna teadusasutuste ja huviväärsustega. Küllasti näitust «Teaduselt rahvama- jandusele», mis on välja pan- nud Eesti NSV Rahvamajan- dusnäituse peapaviljonis ning ka S. M. Kirovi nimelist näi- diskalurikolhoosi.

Piltidel (paremalt): NSV Liidu TA president akadeemik A. Alek- sandrov, NSV Liidu TA viitsepre- sident akadeemik P. Fedossejev ja Ukraina NSV TA president akadeemik B. Paton vestlusrii- gis. • Külalised tutvumas Rae- koloja. KALJU SUURE fotod

RINDE- SÕPRADE PÄEVAD

11.—13. juunini toimusid Harju rajoonis vabariiklikud rindesõprade päevad. Nende pidulik avamine toimus Kiro- vi-nimelise näidiskalurikol- hoosi staadionil. Kohalolijate poole pöördus tervitussõnade- ga partei Harju rajoonikomi- tee esimene sekretär E. Jaa- ma. Suures Isamaasõjas lange- nute mälestusmärgi juures toi- mus miiting. Endised rinde- mehed võtsid osa ka sõja- ohvrite mälestamise miitin- gust Keilas, käisid Harju ra- jooni majandites ning kohtu- sid noortega.

Pühapäeval toimusid Kosel põhiüritused. Neist osavõtjad suundusid pidulikus rongkäi- gus lauluväljakule, kus toimus suur kontsert. Seal viibis EKP Keskkomitee sekretär R. Rist- laan.

Eesti NSV sõjakomissar kindralmajor R. Kiudmaa andis vabariigi sõjakomissariaa- di aukirjad parimatele kollektiividele — S. M. Kirovi nim. kolhoosi sõjaveteranide an- samblile «Torpedo» ja Eesti NSV teenelisele ansamblile «Rindesõbral» Paidest.

(ETA)

«Sirbi ja Vasara» 51. numbris 1980. aastal leidsid minu kirjutises «Hobuaajastust autoajastusse ehk mõnda murettekitavat maaelus» käsitlemist mitmed tänapäeva maaelu probleemid. Ülestõstetud küsimused pakkusid ilmselt puremist lugejatele, autorile saabus kirju küll mitmeladsete pärimiste, küll vägagi erinevate arvuste ja mõtteavaldustega. Nii näiteks kirjutati mulle: tänane kodutundeartikli eest...; sellest oleks pidanud varem kirjutama, see probleem on unarusse jätetud ja maaehituste projekteerimisel ning planeerimisel minnakse kerge- ja vastupanu teed...; noor kaader elab maai peamiselt linna tüüpi elamutes ja seepärast on kadumas maakodu eripära...; tahaks näha ja kuulda, milline peaks tänapäeva maakodu välja nägema... jne. Et «Sirp ja Vasar» maaelanikkonna hulgas suhteliselt vähem kättesaadav ja loetav on, olid loo hiljem ära trükinud ka mõned rajoonilehed.

See kõik ajendas mind püstitatud probleeme uuesti päevakorrale tõstma, neid edasi arendama ja neile taas lahendust otsima — võttes aluseks seejuures omaenese pikaajalised maaelu kogemused ning kogu eripära, mis seotud maaeluga. Niisiis: milline võiks olla ja peaks olema maakodu tänapäeva ja eeloleva sajandi vahetuse oludes? Ei saa ju maakodu ainult aastakümneks ehitada, ta peab siiski vähemalt ühte inimpõlve teenima. Püüan probleemile läheneda nii, et see aitaks projekteerijatel (arhitektidel, ehitusinseneridel) vaimu värskendada, vabaneda linnamehelikest arvamusdest. On ju lõpuks projekteerijad need, kes peavad vormistama hoonestuse, et võiks alustada ehitamist.

Suitsutare ajastu

Ajalooürikute võime lugeda, et veel möödunud sajandil elasid meie esivanemad suitsutaredes ja alles sajandi teisel poolel hakati majadele ehitama korstnaid ning võeti kasutusele klaasaknad. Sellest on möödunud ainult 100 aastat. Tõsi küll, Saaremaal alustati klaasakende ja korstnatega siiski varem, juba XIX sajandi algul. Talupoja eluolu oli tollal äärmiselt algeline. Oma esivanemate suitsutarega võime tutvuda Vabaõhumuuseumis, kuigi, jah, säilitamist on leidnud seal siiski hilisemad ehitised — ajahammas on oma töö teinud. Suitsutare ehitustehniline külg oli algeline ja pole võrreldav näiteks mõisa- hoonetega, kuigi ehitajaks oli seesama talupoeg.

Ajalugu kinnitab, et talumajade ja kõrvalhoonete osas, sõltuvalt pärisorjuse, teoorjuse või talude aega, kehtis kindel emapära vastavalt ajastule. Taluhoones oli põhiliselt kaks ruumi: rehetare ja rehealune; hiljem liitus neile üks või kaks kambrit. Rehetares tegelikult elati, kuivatati vilja, siin peeti külmal ajal loomi ning ühtlasi oli see ka sauna eest. Eraldi ehitati Saaremaal paarguid — suvekooke ja aitu, harva ka loomalautu. Taluhoonetest oli see põhiliselt kõik, mida pärisorjast talupoeg endale lubada võis.

Alles möödunud sajandi teisel poolel, kui talupoegadele anti maaostu õigus, avanesid võimalused ka talude väljaehitamiseks ja tootmise laiendamiseks, seega maainimese elamisolude ja elujärje parandamiseks.

Taluajastu

Taluajastu on meie rahva vanemale põlvle üleelatud periood, lähedane ka neile, kes maal sündinud ja üles kasvanud, nüüd aga linnainimeseks saanud.

Talude asemele on astunud

PUBLITSISTIKAVOISTLUS

MAAKODU

SUITSUTAREST TÄNAPÄEVANI

ILMAR JÜRISSE,

põllumajandusdoktor,

NSV Liidu riikliku preemia laureaat

Toimetusele. Missuguses suunas tuleks arendada ehitust maal — kas suurte, linna tüüpi, kõikide mugavustega majade, madalakorruseliste ridamajade või talu tüüpi eramute ehitamist —, see on olnud mitmete arutluste objektiks. Hiljutisel NLKP Keskkomitee maipleenumil ütles sm. L. Brežnev: «Tootlusprogrammi orgaaniliseks osaks on küllade sotsiaalse ümberkorraldamise meetmed. Mõeldud on mugavate, põhiliselt talu tüüpi elamute ehitamist, millel on kõrvalhooned isiklikuks abimajapidamiseks. Laieneb koolimajade, koolieelsete lasteasutuste ja klubide ehitamine. Parandatakse maaelanike meditsiinilist, kaubanduslikku ja elutähtsust teenindamist.»

SV publitsistikavoiastlusele esitatud kaastööde sarjas avaldab Ilmar Jürisse kirjutis «Maakodu» jätkab kõnelust sel teemal. Lisame veel, et Ilmar Jürisse kuulub autorite kollektiivi, keda Saku, Kurna ja Vinni maa-asulate planeerimise ja hoonestamise eest arvati 1971. aastal NSV Liidu riikliku preemia vääriliseks.

1920. aastal ehitatud taluhoone Halingas.

Pärsti koolimaja Viljandi näidissovhoosi alal seisab endiselt tühjana. Autori fotod

sovhoosid ja kolhoosid, vastavalt sellele ka põllumajanduslik suurtömine. Kõrvuti eksisteerib aga talutüübiline väiketootmine, mille tähtsust rahvamajanduses ei saa me praegu alahinnata. Endised taluhooned on alles jäänud, nüüd peame mõtlema, kuidas neid sobitada tänapäeva ellu.

Heidame pilgu taluajastusse, kuna möödunu tundmine annab materjali tänapäeva maakodu loomiseks.

Eesti NSV-s oli 1946. aastal 132 970 talumajapidamist, neist 15 461 oli ilma elumajata ja 25 548 laudata. Eriti hoogne oli elumajade ja lautade ehitamine ajavahemikul 1924—

1934, kusjuures hoogsamalt kui elumaju ehitati laute. Näiteks 1924—1929. a. ehitati igal aastal keskmiselt 4447 elumaja ja 5040 laut. Seevastu 1945. a. — 1949. a. ehitati aastas ainult 662 elumaja ja 630 laut. Viimast põhjustas ilmselt möödunud sõda, pärast Suurt Isamaasõda polnud uusmaasaajad jõudnud veel vajalikke taluhooneid ehitada.

Vaatamata sellele, et Eesti on oma pindalalt väike, kujunesid piirkonniti välja omalaadised taluhooned, eriti elumajad. Saarte ja rannäärseid elumajad erinesid tunduvalt oma välisilme ja ruumilise jaotuse poolest Kesk-, Lõuna-

või Ida-Eesti talumajadest. Näiteks Tudulinna külanõukogu Oja küla 14 talust olid 12 talul häärberi laadi elumajad, kahel talul elumaja koos rehealusega; seevastu Halinga külanõukogu Lehtmetsa küla 19 talust olid 18 talul elumajad rehealusega, ainult ühel oli häärberelumaja. Saartel ja läänerannikul kasutati katusematerjaliks pilliroogu ja õlgi, mandri muus osas aga leidsid ulatuslikku kasutamist sindli- ja laastukatused. Ehitati ka kahekorruselisi elumaju, teine korrus tavaliselt mansardkorruseks. Paljudel juhtudel ehitati elumajade juurdeehitisena veranda. Häärberelumajadel oli kaks sissepääsu — n.ö. igapäevane uks avanes otse kööki, teist ust kasutati rohkem pühade puhul või külaliste vastuvõtmisel. Rehealusega elumajadel oli tavaliselt üks välisukse, mis avanes rehetuppa, teise kaudu pääses rehe alla. Võrreldes suitsutarega olid elumajad nüüd avaramad, valgusrikkamad, tube oli rohkem ja elamisolud palju paremaks muutunud. Eriti suuri elumaju ehitati metsarikkastes piirkondades (Abja, Karksi, Väandra, Tudulinna ja mujal). Muidugi sõltus hoone suurus eelkõige talu majanduslikest võimalustest. Elumaja, laut, ait, küün ja teised hooned moodustasid aga koos siseõuega omaette ansambli. Siseõu võis rehemajade puhul jaguneda puhasõueks ja karjajaks. Häärbertalumajade puhul ei olnud karjajad ühendatud puhasõuega lauda taga. Siseõue ei lastud loomi, välja arvatud hobused — oli ju hobune iga taluperemehe au ja uhkuse üks tunnuseid. Hobuse eest hoolitseti kõige rohkem. See oli ainuke veo jõud.

Maakodu oli seotud maaga, igal taluhoonel oli oma otstarve. Neis oludes, s.o. maaelu õhkkonnas kasvasid üles lapsed, uus põlvkond, kes maast madalast astus oma vanemate asemele. Kodunt said nad oma talutööskused, oma armastuse maa ja kodu vastu. Asjata oleks arvata, et põlisest linlast saaksime tõelise maainimese (erandeid võib ju olla). Just lapsea areng ja huvid määravad tavaliselt ka noore inimese tulevase elukutse. Püüdku siis seda mõista need, kes elavad maal ja teevad maatööd.

Sovhoosidest ja kolhoosidest

Sõltuvalt sotsiaal-majanduslikest muutustest külas on muutunud ka tootmisjõudude paigutus: loomakasvatuse kontsentreerunud, taimekasvatuse osas on haaranud laialdased alad. Sellest tulenevalt toimuvad ka muudatused tootmise planeerimisel ning maaelu kujundamisel. Statistilised andmed kõnelevad sellest, et 317 kolhoosi asemel, nagu oli 1970. aastal, loetleti kümme aastat hiljem 151 kolhoosi, sealhulgas 25 kalurikolhoosist jäi kaheksa. Sovhoose oli 1970. a. 171, 1980. aga 158.

Mõned kolhoosid ja sovhoosid paiknevad Tallinnas. Tartus, Narvas ja Pärnus (arvult 10), samuti majanditevahelised organisatsioonid ja muud riiklikud põllumajandusettevõtted. Harilikult on linnades asuvad kolhoosid või sovhoosid spetsialiseerunud kalatööstusele või lülle- ja kõõgiviljakasvatusele. Muude põllumajandusettevõtete või organisatsioonide paiknevus linnas sõltub asukoha otstarbekusest.

1964. a. 1. oktoobri seisuga oli maal 127 000 eramaja. Neist elumajadena kasutati 122 000. Enamik kõnesolevaid maju — 99 000 ehk 78 protsenti — olid endised talumajad ja neis asus 134 000 perekonda ehk 70 protsenti kõigi majandite elanikest. 1980. aastal oli koos tühjalt seisvate individuaalloomadega maal 92 346 elumaja. Need on üheperekonnalaamad. Muret tekitavad tühjalt seisvad elumajad, millest paljud

võiksid olla kauniks maakoduks. Kuid eramaniikul on õigus kasutada oma maja oma äranägemise järgi. Tekib küsimus: mispärast siis eramaniikul ei anna neid maju rendile või ei müü ära, selle asemel, et lasta neil lihtsalt tühjalt seista ja vananeda? Taluajastul, kui omanikul polnud endal võimalik talu (sealhulgas ka hooned) majandada, andis ta selle tingimata rendile. Enamikku tühjalt seisvatest talumajadest koos kõrvalhoonetega võiks kasutada maakoduna. Kõrvalhooned võimaldavad ka loomi pidada.

Mõtisklus tänapäeva maakodust

Peatudes tänapäeva maakodul, peaks lahti mõtestama mitmedki küsimused: mis saab endistest taluhoonetest? Kuidas suhtuda suurelamute ehitamisse maal? Kas üheperekonnalaamad määravad elamuhoonete edasise suuna maal? Kas ehitada elumaju ainult majandi keskusse või hajali? Mida arvavad asjast sovhooside ja kolhooside juhtkonnad? Mida arvab sellest maainimene, kes töötab iga päev sovhoosis ja kolhoosis?

21. nov. 1981. a. raadiosaates «Maakodu seob maaga» ütles Viljandi näidissovhoosi direktor Ilmar Mändmets: «Ma pean ütleva, et ilma osakonnadeta Viljandi näidissovhoosis küll hakkama ei saa, kuna osakonnajuhatajatele langeb majandis tegelikult kõige suurem koormus ja vastutus. Meil on neli osakonda ja neil juba ajalooliselt väljakujunenud asukohad, mis tingib elamute ehitamist igas osakonnas. Seepärast võtame eeskätt arvele kõik talumajad, püüame osa ära osta, korda seada ja anda majandi tublidele töötajatele maakodu loomiseks. Noori perekondi, kes tahavad endale kodu luua, meil on. Nii korraldasime ka seda «Lembitu» kolhoosis, kus varem olin esimeheks.» Järgmises saates kõlasid ta sõnad otse nõudena: «Maal suured majad ja ka ridaelamud võivad olla, aga väikemajad peavad olema ilmingimata. Ja meie plaan on selline: majanduslikul teel ehitada käesoleval viisaastakul Heimtali osakonda 10 üheperekonnamaja, Päisti viis ja Savikotile viis ning ehitamisel on praegu viis väikeelamut.»

Tahaks, et meil jääks püsima seisukoht: maa tulevikku peaksid kujundama väikeelamud. Erandid võivad muidugi olla, mõnikord on tarvis tõesti paljukorterilisi maju, kuid me ei tohiks võtta aluseks seisukohta, et suure elumaja ehitamisega saame rahalises vääreringus kaks korda rohkem elamispinna kui väikeelamuga. Suurte elumajade puhul lülitame tegelikult maaelu miljööst välja kasvava noorsoo, kes varem või hiljem peaks astuma oma isade-emade jälgedesse. Loomulik on, et vanad inimesed jäävad ükskord edasi elama oma põliskodusse. Ja mispärast ei võiks individuaalloomade seda jagu suurem olla (või juurdeehitamise võimalusega), et isa-ema saaksid elada kõrvuti omaette elava tütre või poja perekonnaga? Endisi taluhooneid on paljudel juhtudel selleks kohandatud, kuid vaagida tuleks seda uute, ehitatavate individuaalloomade puhul. Selliste elumajade ehitamine sovhoosis või kolhoosis, teiste sõnadega, külas, vajab ka hajali ehitamise võimalusi. Meie seadusandlus on olnud seni liialt jäik ja paindumatu, ei ole alati võimaldanud hajali ehitamist. Eramuid võib ju rühmiti ehitada, kuid see pole veel hajali asustus, sest igale ehitiskrundile on ette nähtud maksimaalselt vaid 0,15 hektarit maad, mis surub hoonestuse tihedalt kokku. Paraku tingib seda seadusandlus. Kui aga rääkida individuaalloomade ehitamisest hajali kas sovhoosi- või kolhoosikeskuses

(Järg 1 lk.)

SIIN ELAS OKS EESTIMAA
INGLANE.
ma tundsin teda kaude.
Ta oli sündinud Inglismaal,
sääi lõpetand koolid cum
laude.

(HANDO KALLA)

Kas võis Londoni eeslinna
Wimbledoni töökas ja vilu-
nud müürsepp mr. Hone 18.
veebruari 1915. a., mil Euroo-
pas oli enam kui kuus kuud
mõllanud ennekuulmatu sõda
ja millisel päeval ta naine oli
sünnitanud poja, kes sai ni-
meks Arthur Robert, — kas
võis see veendunud *trade*
unionist aimata, et viimasel
tunnil enne järgmist Euroopa
suursõda juhib saatust tema an-
deka poja ühte Balti mere
idakalda väikeriiki? Veel vä-
hem võis keegi toona ennusta-
da, et aastakümneid hiljem on
seesama Arthur Robert Hone
üks kolmest kõige koloriitse-
mast akadeemilisest persoo-
nist Tartus.

Tartu tänavad on tundnud
paljusid õpetatud mehi, nende
hulgas maailmakuulsaidki.
Ent kui mitmest on loodud
luuletusi? Arvan: kui ühe
rahva luuletajad ülistavad ke-
dagi värsis, siis peab see in-
imene olema rahva — vähemalt
tema teadlikkuma osa — hinge
läinud. Tean kolme eesti luo-
letajat, kes on laulnud A. R.
Hone'ist. (Ehk on neid roh-
kemgi?)

Kes on (oli) Arthur Robert
Hone? Missugune on tema
tähtsus ja tähendus meile?

Jüri Talvet küsib oma mul-
luse luulekogu «Äratused»,
luuletuses «Arthur Robert
Hone'i mälestuseks»: «Kuis lu-
bada see maailm võib, et tema
lahkus! Kuis keelata see ma-
ailm võib, et järeilmas/ta aas-
ta, tuhandegi pärast avab sil-
mad/ja naer taas sädeleb ta
näos, mis äsja kahkus! Kuis
kaduda küll võiksid kullate-
rad, mis pudenesis loengujutu
vahel/ja mõttes ühte sulasid
kui ahel...» (11. juuni 1972.
a.)

Aira Kaal alapealkirjastab
oma mulluse valikku «Saaks
kord seda imet veel vaadata»
neljanda vihiku («Päevikuli-
ne»): «In memoriam Arthur
Robert Hone». Tsükli on: «Õu-
napuud on õitsenud» (10. VI
72), «Üks käebas» (17. VI 72)
— «Maailmas eksisteerib koht,
mil nimeks Baltimaad./Sa poi-
nud iial mõelnud sellele, et sa-
tud sinna/elama. (...) Ma
näen, kui ahnelt kuulab mul-
lapind./Sest nemad kõik./Su
õpilased, nad jumaldasid
Sind (...) Las noorte imetluse
oreooli/mattub/Su nimi nüüd!»
— «Lootus» (9. VIII 72),
«Unes» (22. VI 72), «Sinule»
(21. XI 71), «Sina oled see» (18.
veebruar. 1973).

II

Inimesi nagu Arthur Robert
Hone sünnib võib-olla üks kol-
mesaja aasta kohta, olevat
väitnud tema kunagine kau-
leeg Tartu Muusikakoolist. Ja
ühelt sama kooli kasvandi-
kult pärineb arvamus: A. R.
Hone'i mõju on tunda terves

EESTIMAA INGLANE

A. R. HONE MEIE KULTUURIS

tänapäeva eesti muusikaelus.
Jagan arvamust, et A. R.
Hone'i isik ja vaimne pärand
on meie laiemale kultuuriava-
likkusele peaaegu tundmatu,
sel lihtsal põhjusel, et ta elab
siiaaani meie hulgas — oma
arvukate õpilaste ja sõprade
hulgas — veel suulise tradit-
sioonina. 9. juunil möödus
kümme aastat tema surmast
Tartus. Nüüd on ülim aeg ha-
kata seda traditsiooni laienda-
ma kirjalikukski.

Toetun alljärgnevas Aira
Kaalü käsikirjalistele mäles-
tustele, samuti mälestuskil-
dudele, mis pärinevad leselt
Laine Hone'ilt ja mitmelt ku-
nagiselt Tartu Muusikakooli
õpilaselt. Ning muidugi oma
mälestustele aastaist 1965—
1971.

Äärelinna Wimbledoni,
A. R. Hone'i lapsepõlves veel
aguli elanikud rääkisid ena-
masti *cockney*'t ning Arthuri
arvates tegutses nende ema-
keele õpetaja nagu professor
Higgins Shaw' «Pygmalionis».
Tegemist jätkus ka ujumisega:
saarerahva kõrged normid
nõudsid ujumiskust nii tri-
koos kui täisrõivastes koos
saabastega (hiljem jõudis Art-
huri eluteel kätte päev, mis
tõestas selle nõude ettenäge-
likkust).

Arthuri huvialadeks kujune-
sid keeled, muusika ja poliiti-
ka. Keeli omandas ta põhjali-
kult Cambridge'is: prantsuse,
hispaania ja itaalia keele. Üli-
kooli pääses ta linnaosa kahe-
kordse stipendiaadina (võitis
kaks ülitihedat konkurssi).
Pärast ülikooli lõpetamist
cum laude oli Arthur mõnda
aega tööta haritlase seisuses.
Tegevust tal siiski jätkus: ta
toas olid klaver, flööt, gram-
mofon koos klassikalise muu-
sika plaatidega — ja paberite-
ga kaetud kirjutuslaud.

Barcelonas käisid lahingud
(Arthuri oli kirjutanud luule-
tsükli Hispaania kodusõjas
langenud vabariiklastest sõp-
rade mälestuseks), pärast
Müncheni kokkulepet oli sü-
venenud Arthuri põlgus ja
vastuseis Chamberlaini selg-
rootule «rahupoliitikale»
(vastuseis mehe poliitikale,
kes kelkis, et juba lapsepõlves
oli ta lahutanud kaklemaid
poisikesi)

1938. a. sügisel sattus A. Kaal

(oma sõbranna asendajana)
Wimbledoni linnaossa maja-
abiliseks (nn. *au pair girl*;
madalama elatustasemega
maadest tuldi sageli, kas töö-
puudusest või inglise keele
lihvimise soovist). Wimbledo-
nis oli väike rühm noori kom-
muniste, kes pidasid täna-
võit, nende hulgas võitis
oma kandva häälega tähelepa-
nu Arthur Robert Hone. Al-
gas vasakpoolse eesti haritlas-
neiu tutvus pahempoolse ing-
lise radikaaliga.

Juulikuus 1939 naasis Aira
Kaal kodumaale. Arthur Hone
pidi peagi järgnema. Ta
saabuski augusti lõpul, vististi
viimase reisirongiga, mis
Saksamaalt veel läbi pääses.
Uuel kodumaal pidi tulnukas
esialgu leppima eratundide
andmisega — segas poliitiline
meelsus.

1940. a. sai Arthur oma esi-
mese töökoha Tartu äsja asu-
tatud keeltekoolis. Ta töötas
innukalt, omandas kiiresti
eesti keele ja võitis õpilaste
lugupidamist.

Algas sõda. Tuli evakueeru-
da. Arthursai ühele viimastest
laevadest: see sai tabamuse ja
hukkus. Ta oli vaid üks seits-
mest, kes pääses. Hea ujujana
oli ta jõudnud ühe Leningra-
likkust).

di lähedase saare randa. Järg-
nes töö rinde heaks Tšelja-
binski suusavabrikus: tehti
laskemoonakaste ja suuski.
Ka metsatööd. Aira Kaal tuli
oma mehe juurde tööle.

Siis leidis sobivamat tööd:
1943. a. jaanuariks saabuti
Moskvasse, Võrkeelse Kir-
janduse Kirjastusse, kus va-
jati nii inglise kui ka eesti
keele häid tundjaid (äsja olid
loodud eesti-, läti- ning lee-
dukeelsed toimetused). Eriti
avar tööväli avanes Arthurile:
tema inglise keele pruur oli
kõige värskem.

1945. a. veebruaris sai Art-
hur vastu võtta kutse Tartu
ülikooli. Ta õpetas välis-
(eeskätt inglise ja USA) kir-
jandust romaani-germaani
filoloogide arvukatele lendu-

Hetk Arthur Robert Hone'i hauasamba avamiselt Tartu Raadi-
Walt Whitmani värsses loeb inglise filoloog üliõpilane Tarmu Tam-
merk. Mälestuskivi autorid: kujur Ants Mölder, arhitekt Ike Volkov.
MART ARU foto

dele. Filoloogilistes ringkon-
dades mäletatakse teda kui
säravat, erudeeritud lektorit,
kelle loengute vaimukas ja
ehe sõnastus mõjustas üliõpi-
laste keelevõimetegi tegelikk-
arengut vist küll mitte vähem
kui keeleõpingud ise. Ja need
kullaterad — mõtteseosed,
kõrvalpõiked kõikjale, mis
oluline!

Seevastu eesti muusikud,
Tartu Muusikakooli kasvandi-
kud, kelle hulgas on palju
meie tänase muusika tipp-
meistreid, tunnevad teda eel-
kõige ikkagi sädeleva muusi-
kaliteratuuri õpetajana. (1950.
aastate algul siirdus A. R.
Hone Tartu Muusikakooli õp-
pejõuks ja jätkas seal tööta-
mist veel pärast ülikooli
naasmistki.)

Loodetavasti ilmub kunagi
uurimus A. H. Hone'i osast
eesti muusikakultuuris Tõde-
tagu siinkohal vaid taas tema
suuri teadmisi, pädevust ja
isikupärast lähenemisviisi.
Tema sügavat psühholoogia-
taju ja filosoofiat muusika
mõtestamisel. A. R. Hone rõ-
hutas näiteks: pahelisuse ka-
rakteristikasse ei karda Mo-
zart panna tõelist ilu — pahe
polekski nii ohtlik, kui see ei
oleks ilus. Üldse oskas Hone
Mozarti suurust uudsetes tah-
kudes avastada ja avada.

A. R. Hone olnuks erandlik
inglasegi kultuuritaustal: tema
romantiline vaim võitles inim-
hinge ahendavate konvent-
sioonide vastu, mistõttu ta
huvid suundusid varakult lõu-
nasse ja itta — hispaania ja
hiina kultuuridesse. Seni on
lähemalt uurimata tema mõju
meile hispaaniakeelse vaimu-
maailma vahendajana — pea-
aegu kõik sõjajärgsed tõlkijad
(eriti A. Kaalep, J. Talvet, aga
paljud teisedki) on tema õpila-
sed. Romantikuna jumaldas ta
kaunist loodust, elu kõiksust.

Kui otsida lakoonilist ühis-
nimetajat, millesse koonduks
põhiline Arthur Robert Hone'i
loomusest, kasutaksin sõnu:
inimlik soojus. Teesklematu
lihtsus. Ikka sõitis ta rattaga,
sürgikrae uljalt valla. Sirg-
joonelisus. Elu käsitlemine si-
suliselt. (Kui ma läksin oma
kursusetöö pärast talle külla
— aga külla kutsus ta üliõpi-
lasi ikka —, oli tema esimene
küsimus: «George, do you
want something to eat?») —
Kõik meessoost tudengid olid
tema jaoks George'id.)

Nõnda on igati ootuspärane
ja loomulik, et Arthur Robert
Hone'i arvukad õpilased ja
sõbrad otsustasid püstitada
tema lahkumise 10. aastapä-
vaks õpetlase kalmule Tartu
Raadi tagasihoidliku haua-
samba. Mälestusmärgi pidu-
lik avatallitus leidis aset 12.
juunil Kalmistul võtsid sõna
T. Velliste, G. Liiv, A. Allik-
vee, mälestuslõunal A. Kaa-
lep, J. Talvet jt. Trühist il-
mus ka A. R. Hone'i mälestuse-
le pühendatud meeneviit (au-
tor Villu Järmut).

Kirjasõnas ootab aga Arthur
Robert Hone'i mälestus alles
jäädvustamist, kultuuriloo
 jaoks mõtestamist.

TRIVIMI VELLISTE

MAAKODU

(Algus 3. lk.)

(või nende osakondade keskus-
tes), seostatuna endiste küla-
dega või siis täiesti uues, loo-
duslikult kaunis kohas, peab
ette nägema elumaja vahetus-
se lähedusse tagamaa ka loo-
mapidamisvõimaluseks, mitte
kavandades seda kusagile kau-
gemale ääremaale. Seda isegi
juhul, kui ühel või teisel pe-
rekonnal pole parajasti soovi
loomi pidada. Oleks ju loomu-
lik, et kapsa- ja kartulimaa,
karjamaa ning põldhein olek-
sid n.-ö. toa taga, sellega vä-
hendaksime sovhoositoölise või

kolhoosniku jalavaeva ning
kergendaksime loomapidamist.
«Maainimene ilma kodulooma-
deta on nagu puu ilma juurte-
ta,» märgib L. Brežnev oma
raamatus «Uudismaa». Lisaks
sellele võime raamatust luge-
da: «Kui maainimene on ehi-
tanud endale individuaalema-
nu, siis tähendab, nad on siia
tulnud tõepoolest alatiseks.»
Kellegi elu pole nii pikk, et
ühest majandist joosta aina
teise, otsida paremat töökohta.
Õigem oleks luua püsiv maa-
kodu.

Tuletame meelde NLKP
Keskkomitee 1978. aasta juuli-

pleenumil L. Brežnevi lausu-
tud sõnu: «... maatöötajate
korterilaste ja elutarbete
vajaduste ning kasvanud kul-
tuuriliste nõuete rahuldamise
eest peavad majandite juhid,
parteikomiteed ning nõukogu-
de ja ametühingu organisaa-
torid hoolitsemise mitte vähem
kui tootmise arendamise eest.»

Kas meie vabariigis on kõik
need küsimused suudetud la-
hendada? Kaugeltki mitte.
Toon mõned näited. Puudub
seni veel väikeelamute töö-
tuslik tootmine, isegi ehitus-
materjali — detailide — val-
mistamine.

Seni on praktikas ikka eelis-
tatud suurelamute ehitamist,
nende tööstuslikku tootmist ja
paikapanemist. Linnades ja
linna tüüpi asulates on see
seaduspärane, maal mitte — ja
ka mitte kõigis alevites. Tuleb

nii välja: väikemajade aseme-
le suurelamud, väikepiimatöös-
tuste asemel suured piimatöös-
tused, väikelautade asemele
suurfarmid, väikeste maakoo-
lide asemele suured koolid.
Niisuguseid näiteid võiks veel
gi tuua, kuid pole põhjust tar-
gutada. Rahvatarkus ütleb:
«Ära sülitä enne vanasse kae-
vu, kuni uus valmis pole.»

Üks näide maakoolidest. Ees-
tis oli 1940. aastal 1253 ja 1960.
aastal 1125 päevast üldhari-
duskooli. 1980. aastal seevastu
539. Väheneimine on toimunud
peamiselt maakoolide likvidee-
rimise tõttu. Saku asulas val-
mis mõned aastad tagasi enam
kui 800-kohaline keskkool, sel-
lega seoses kaotati neli alg-
kooli, sealhulgas ka Kiisa asu-
las olnud kool. Tänaseks on
Saku keskkool juba kitsaks
jäänud ja vajab laiendamist.

Õigem olnuks nähtavasti säili-
tada Kiisa kool, teha seal va-
jalike juurdeehitusi. Seda
enam, et Kiisa asula koos
Kurtina Linnukasvatuse Katse-
jaamaga pole oma elanike arv-
vult enam palju väiksem Saku
asulast. Laste kaugelt koolis
käimine ei õigusta end. Tõe-
näoliselt on edaspidi ka Kiisa-
le vaja keskkooli.

Maakoolide järkjärguline
kaotamine on jätnud negatiiv-
se jälje põllumajandusse. Seos-
ses koolide likvideerimisega
hakkasid lastevanemad otsima
uusi töökohti, mis oleksid läh-
emal koolile, et lastel pole-
ks vaja kaugel koolis käia.
Palju oli neidki juhtumeid,
kus mindi üldse maalt linna.
Nii et ka see on olnud maa-
tööjõu vähenemise üks põhju-
si.

(Järgneb)

Kiek in de Kökis 1981. a. detsembris toimunud näitus «99 fotograafi» heitis kiirpilgu Eesti fotole tema 130 aastase arengu jooksul, pakkus vaatamiseks sääraseidki rariteete nagu dager, ambro- ja ferrotüüp, foto nahal. Kui dagerrotüüpi oli pärastsoojaegses Eesti fotoelus näidatud Tallinna Linnamuuseumi korraldatud näitusel «Fotograafia arengust Tallinnas 1840–1940» (1966), siis ambrotüüpe (kergelt alavalgustatud ja mustale aluspõhjale asetatud klaasnegatiiv) ja ferrotüüpe (kujutis mustaks värvitud aluspõhjaga ning valgustundliku emulsioonikihi- ga kaetud plekil) polnud seni avalikkuse ette toodud. Ja mis siin imestadagi, kui esmakordselt alles 1975. aastal püüdisime neid fotograafilisi rariteete üle Eesti kokku lugeda ning enamik muuseumi veel ei teadnudki, millised unikumid nende kogudes varjul on. Meelde tuleb 1977. a. avaldatud arve, lugusime tol ajal dagerrotüüpe kokku 11 ja ferrotüüpe 4, tänaseks teame Eesti muuseumides ning era- valdustes kokku 17 dagerit, 12 ambrotüüpi ja 34 ferrotüüpi. Nagu loota võiski, on eriti jõudsalt kasvanud ferrotüüpi- de arv. Kuna dager on tõeline «aristokraat», mille kõrgperiood lõppes juba möödunud sajandi kuuekümnendail aastail (jõuliselt eksisteerides seega vaid vaevalt 20 aastat) ning mille esinemine Eestis vahest eriti levinud ei olnudki, siis on loomulik, et lisa leidmine meie tagasihoidlikule dagerikogule on võrdlemisi raske; ambrotüübid kui kergelt purunevad klaaspildid on enamikus tõenäoliselt oma elupäevad lõpetanud ning kõige maise teed läinud: ferrotüüp metallpildina on kõige vastupidavam kukkumistele, hoolimatuile kätele, ajale, ka on ta kõige noorem, ulatudes valmistamis- aastatega meie sajandi esimese kahekümnesse (kiirpiltnikud tänavail ja parkides, laadapildid) — teda on vaid tarvis ära tunda! Meeldib, et inimesed säärasele vahel koguni tähtsusetuina näivaile, meie kultuuriloo suhtes aga ikkagi huvipakkuvale piltidele tähelepanu on hakanud pöörama.

Vanadest eritehnikatest veel nii palju, et tavaliselt on neid väga raske määratleda. Kuna fotograaf pole neile jätanud oma nime, pole teada isegi seda, kus ja millal on nad tehtud. Asjale lähemale jõuab siis, kui on teada, kes piltidel jäädvustatud: inimeste sünnidaatume järgi saab umbkaudu määrata pildi valmistamisaasta, elukäigu järgi valmistamiskoha. Ennekoike oleme ju huvitatud ikkagi Eesti fotoloo jäädvustamisest ja seepärast on kõige hinnatavamad Eestis tehtud pildid, kahjuks aga just selles osas on meil vähe tõestatud. Näiteks enamik meie ferrotüüpidest on tõenäoliselt tehtud kusagil välismaal ning ainult kahe kohta võime kindlalt öelda: see on meie oma! Esimene on kunstnik Ants Laikmaa ema Leenut jäädvustav 4x5 cm suurune ferrotüüp Haapsalu muuseumi (Laikmaa ema pole Eestist kunagi väljas käinud), teise leidsid alles hiljuti Paide muuseumi töötajad: umbes 1893. a. Vana-Käskonnas tehtud ferrotüüp, mil jäädvustatud Joosep Potmanni perekond. Teinud olevat selle keegi kohalik fotograaf, kelle nimi ja töötamisaeg vajab nüüd täpsustamist. Nii täpseid andmeid ühegi teise ferrotüübi kohta aga seni pole olnud!

Ferrotüüp (~1893) Paide muuseumist. Joosep Potmanni pere. Tundmatu autor.

1982. a. toodi Tallinna Linnamuuseumi huvitav klaaspilt — «Autochrome» plaadile jäädvustatud värviline diapositiiv. «Autochrome» oli esimene praktiliselt tarvitamiskõlblik ja laiale huviliste ringkonnale kättesaadav värvifotomenetlus, mis leitud 1903. a. Plaadid ilmusid müügile 1905. a. ja neid kasutasid mitmed tollased tuntud fotograafid. Meetod ise kujutas endast järgmist: klaasplaadile kanti kolme põhivärviga toonitud ülipeened kartulijahu terakesed, mis moodustasid kolmevärvilise filterkihi; see kiht omakorda kaeti valgustundliku pankromaatilise emulsiooniga. Pildistati nii, et valgus langes emulsioonile läbi kolmevärvilise filterkihi, tänu millele emulsiooni erinevate punktidesse jõudis erineva lainepikkusega valguskiir. Plaat ilmutati diapositiivina ning selle vaatlemisel andsid kolmevärvilised kartulijahu kristallid taas värvilise kujutise.

Tallinna Linnamuuseumile toodud diapositiiv pole teab mis hea kvaliteediga ning pealegi ei ole meil valmistatud, kuid esimese omataolisena muuseumi kogus on sel omanette väärtus. Näitusega «99 fotograafi» oli seotud veel üks huvitav leid. Näitust tuli vaatama möödunud sajandi lõpus Rakveres ja Kuressaares töötanud fotograafi Aleksander Grünbladi poeg Bernhard Grünbladt ning tänu temale sai Tallinna Linnamuuseum lisaks andmetele Aleksander Grünbladi ja samuti fotograafina töötanud Louise Grünbladi kohta huvitava pildi — A. Grünbladi valmistatud transferotüübi omanikuks. Niisuguse nimetuse all tunti sajandivahetusel pilte, mis olid valmistatud kujutist kandva emulsioonikihi üleviimise teel paberilt mingile teisele materjalile (puu, klaas, kivi jne.). Algul valmistasid vajaliku koostisega emulsiooni fotograafid ise, hiljem tehti vajalikud paberid vabrikus. Pärast foto kopeerimist paberile, pärast selle ilmutamist, kinnitamist ja pesemist suruti pilt emulsioonikihi vastu klaasi (pilt kleepus klaasi külge) ning pesti kuuma veega foto aluspaber maha. Klaasi külge jäänud kujutis tavaliselt kloreeriti ning värviline pilt kaeti omakorda klaasiga.

Fotograafia arenguloos on kasutusel olnud mitmeid eritehnikaid, mis andsid ka erinevaid tulemusi: pildid võisid välja näha tillukeste olimaalidena (säärest võib näha ENSV Riiklikus Ajaloomuuseumis) või ruumiliste diapositiividena (Haapsalu muuseumis) ning veel kuidagi kolmandat, neljandat moodi. Kõigi säärase eritehnikate suhtes tulekski silm terav hoida, sest mine tea, kus midagi toredat peidus on.

Kui vanade fotode puhul jääbki valmistamiskoht sageli määramata, siis nüüd tahan rääkida fotoaparaadist, mille puhul tõde alles hiljuti jalule seati. Jutt on maailma ühest väiksemast ning põhimõtteliselt täiesti uude tööprintsibiiga kaamerast, mida pärast Teist maailmasõda on jõudsalt tootma hakatud ja mis tänaseks üle maailma laialt levinud on. See kaamera on «Minox» ning selle idee sünnipaigaks ning esimese eksemplari valmistamiskohaks on Tallinn! Kes asjast esmakordselt kuuleb, kuid samal ajal teab, mida tähendab kaamera «Minox», on vist kimbatuses: kas tõesti on maailma üks sensatsioonilisemaid fotoalaseid leiutisi tehtud Maarjamaal? Eesti fototööstusest kõ-

neldes oleme ikka nimetanud vaid Viljandi fotoplaatide vabrikut, mis aastail 1922–1924 valmistas plaate «Balta», nüüd aga äkki «Minox»? Kuid siiski...

Kirjavahetuses Eesti omaaegse tuntuima fotograafi Nikolai Nyländeriga, kes oma viimaseid aastaid elas Kalifornias, mainis fotograaf ühes 1978. a. kirjas ka pisikaamerat «Minox», et selle leiutajaks on Walter Zapp — mees Nõmmele. Korjanud kokku oma väljakirjutised fotoalasest kirjandusest ning teadmikest, leidsin küll mitmeid andmeid ka «Minox» saamisloo kohta, kuid kõikjal märgiti kaamera sünnipaigaks ning tootmiskohaks Riia vabrik VEF. Riia fotoklubi VEF juubelil 1979. a. esines ettekandega vabriku kunagine disainer, kes kõneles ka «Minox» saamisloost ning enese tööst kaamera konstrueerimisest. Tallinnast olevat küll 1936. a. tulnud Walter Zapp mingi aparaadiga, kuid see olevat olnud suuremootmeline ja kohmakas, töötanud tavalise kinofilmiga ning sellega töötamine olevat praktiliselt olnud võimatu.

N. Nyländer siiski kinnitab, et fotoaparaadi leiutajaks oli Walter Zapp (aastail 1935–1936), metallitööd tegi mehaanik Eppner, optikatööd Indus, rahaliselt toetas Richard Jürgens. «Minox» idee, leiutamine, nime andmine ning esimese kaamera (laitmatult tootnud) valmistamine kuulub neile.

Kuna Eestis ei leidunud uuele kaamerale tootjat, läks W. Zapp 1936. a. Riiga ning tegi kauba VEF-iga. Pärast tootmiseks vajalikku ettevalmistusperioodi alustatigi Riias «Minox» masstootmist.

Kus on tõde? Asjast huvitus Läti fotoajaloolane Pēteris Korsaks, kes uuris läbi VEF-i arhiivi, kohtus mitmete inimestega, kes olid töötanud «Minox» tootmise juures. 1981. a. keskel aga sain paksu ümbriku Sveitsist — neljakümneleheküljelise «Minox» leiutamislugu saatis mulle Walter Zapp isiklikult!

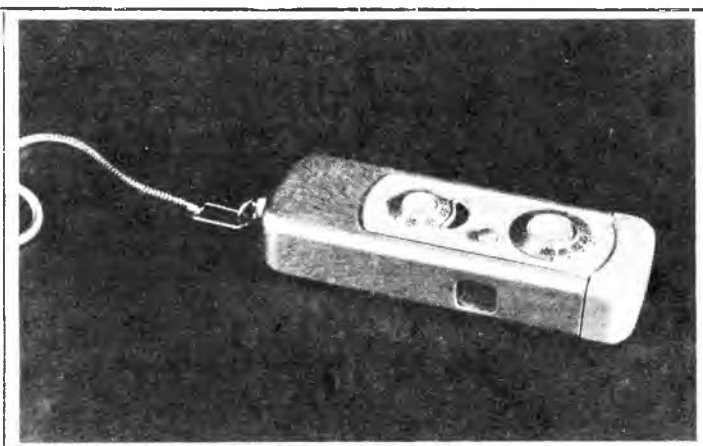
Kuidas nägi siis välja «Minox» tegelik leiutamislugu? Lühidalt nii. Walter Zapp (1905. a. Riias sündinud ning 1921. a. Tallinnasse elama asunud konstruktor) tegeles aastail 1934–1936 minikaamera (möödud 15x25x80 mm, kaal 125 g, 50 võtet, negatiivi mõõt 8x11 mm) leiutamise ja Nyländeri, Eppneri, Induse ja Jürgensi abil ka esimese töötava aparaadi valmistamisega. Leidmata Eestis tootjat, sõlmis Zapp lepingu Riia VEF-iga ning seal jõuti enne sõda toota 17 000 kaamerat. Seega kuulub esimeste «Minoxite» tootmise au Lätile, idee ja esimese kaamera valmistamine aga Eestile!

Tore, et tõde jalule seatud ja nüüd seiskem hea sellegi eest, et maailma fotokirjandus oma kaamerarubriiki pisikesse paranduse teeks. Eestis aga võiksime nüüd hoolt kanda, et vähemalt ühe «Minox» ka üles leiaksime — üheski muuseumis teda praegu pole.

EESTI FOTOGRAAFIA AJALOOST IX

IKKA RARITEETIDEST

PEETER TOOMING

«Minox» (1937). N. Nyländeri foto.

Vasakult paremale: Eppner, Indus, Zapp, Nyländer, Jürgens. Foto: Parikaste ateljee, 1936.

GEORGI DIMITROV 100

Täna möödub sada aastat Bulgaaria ja rahvusvahelise töölisiikumise väljapaistva juhi Georgi Dimitrovi (1882–1949) sünnist. 1902. aastal astus G. Dimitrov Bulgaaria Sotsiaaldemokraatlikku Töölisparteisse, 1923. aastal oli ta antifasistliku septembriülestõusu üks juhte, selle mahasurumise järel aga oli sunnitud minema maapakku. 1933 arreteeriti ta Berliinis, kuid ajaloolise Leipzigi protsessi kulminatsiooniks kujunes Di-

mitrovi fašismi paljastav kaitsekõne. G. Dimitrov asus NSV Liitu, ja valimiste eel on huvitav märkida, et ta valiti 1931. aastal toimunud esimestel NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel Kostroma töötajate poolt NSV Liidu Ülemnõukogu I koosseisu saadikuks. Aastail 1935–1943 oli Georgi Dimitrov Kominterni peasekretär. 1942. aastal loodi tema initsiatiivil Bulgaaria Isamaarinne, mis etendas tähtsat osa rahvahul- kade mobiliseerimises fašismi

vastu ja 1944. aasta 9. septembri revolutsiooni võidus. 1946. aastal valiti Georgi Dimitrov Bulgaaria RV Ministrite Nõukogu esimeheks ja 1948. aastal Bulgaaria KP peasekretäriks.

Pildil: Georgi Dimitrov ja maa- kaitseväelane Krásto Jankov Bulgaaria vabastamise aastapäeva miitingul 1948. a.

SOFIA-PRESSI foto

Teie esikraamat «Puhkus» ilmus sarjas «Esimene raamat», mida antakse Leedus välja järjepidevalt 1960. aastast tänaseni. (Teadmiseks eesti lugejale — žanriliselt ei ole selles sarjas ilmuv piiritletud — on avaldatud luulet, proosat ja koguni kriitikakogumikke.) Kas aitas too debüütraamatu sari ka mingil määral kaasa teie kirjanduse astumisele?

Seda, et minust saab kirjanik, teadsin juba lapsepõlves. Ses suhtes polnud mindeid kahtlusi ja kõhkusi: teadsin, et lihtsalt pean kirjutama ja kõik. Nii et esimese vihiku ilmumine oli väga loomulik ja orgaaniline. Pealegi oli see kirjutatud keskkooli aegu, ilmus aga tunduvalt hiljem, nii et selle pärast eriti südant valutada ja närveerida polnud mul enam põhjust.

1960. aastatel oli meil Leedus, nagu ka teil Eestis, ommoodi «noorte vihaste meeste» liikumine. Tegutsesid igasugu rühmitused, kõik mõtlesid, et teevad midagi kardinaalselt uut. Ja eks see tollal asutatud «Esimene raamatu» sari oli ka koht, kus just noored said ennast vabamalt näidata ning eksperimenteerida. Debüütraamatuid anti siis välja ka kassetides ning iseenest tekkis sama kassetti autoritega mingi ühtsus- ja vennatunne. Ja oligi uus rühmitus jälle platsis. Praegu kujundavad need kirjanikud, kes tollal alustasid, juba oluliselt leedu kirjanduse ilmet, on mu meelest ka praegu me kirjanduses ühed kõige tugevamad, kõige sisukamad.

Tol ajal avaldati noorte kirjanduse tulnute kohta kõige erinevamaid arvamusi. Võrreldes mõne teisega, oli kriitika teie suhtes heatahtlik.

Jah, muidugi, siis tuli paljudel läbi käia tules ja veest. Ehkki me ei pidanud oma koha eest kirjanduses ja oma eetiliste ja esteetiliste tõekspidamiste eest nii ägedalt võitlema nagu mõne eelnenud generatsiooni kirjamehed, olid meilgi omad mured ja probleemid.

Võib-olla suhtus kriitika minusse just seepärast hästi, et mul oli ükskõik, mis minu kohta öeldakse: ma ei osalenud ei kirjandussiseses ega ka välises mängus. Esialgu sellepärast, et olin sõjaväes, ja hiljem ilmselt iseloomu tõttu. Noortesse heatahtlikumalt suhtuvad kriitikud kuulutasid, et kirjandusse on tulnud üllatav põlvkond, rääkisid kirjanduskultuuri tõusust jne. Ehkki minu meelest olid tollal ja on ka praegu üsna kahtlase väärtusega nende ägedate sulevendade deklaratsioonid, kes kuulutavad, kas otsesõnu või oma isevärki loominguga manifesteerides, et nemad teevad midagi kardinaalselt uut. Niisugustki tuli neil põnevatel ja olulistel aastatel ette rohkem kui tavaliselt. Peab lihtsalt tegema kultuuritööd, et poleks häbi, kui tuleb lõpuks oma tööst

Eesti NSV kultuuriministri esimese asetäitja Ilmar Mossi juhtimisel toimunud kultuuri- ja ateismi rahvaülikoolide nõukogu koosolekul pidid Põlva ja Pärnu rajooni RSN täitevkomiteede kultuuriosakondade juhatajad Aleksander Kinunen ja Hille Lips vastama paljudele küsimustele.

Miks ei ole Pärnu Ülejõe kultuurimajas, Lavassaares ja Toris kultuuriülikool? Kanebis, Ahjas Põlvamaal? Võiks olla, vastasid aruandjad. Põlvas peaks samuti olema ateismi rahvaülikool. Muidugi nõuab see organiseerimistööd, raskuste ületamist, milleks mõlemas rajoonis on küllalt võimekaid kultuuritöötajaid.

Kultuuriülikoolide üks peamisi ülesandeid on esteetiline kasvatus kunstialaste teaduskondade kaudu. Varasemate aastatega võrreldes on sellel alal mõlemas rajoonis tühi mikke. Põlvas arvatakse, et perspektiivis võiks tulla kõne

NÕUKOGUDEMAA KIRJANIKKE

KÜLAS «PÄHKLILEIVA» AUTORIL

JUTUAJAMINE SAULIUS ŠALTENISEGA

Tunnistagem, et teiste rahvaste kirjandusest tunneme enamasti ikka autoreid, kes on solhides eas ning palvinud üleüldise tunnustuse. Neid on rohkem tõlgitud, neist on rohkem räägitud. Need on auväärsed mehed ja naised, nende tuntus on igati põhjendatud, kuid kirjanduse tänase päeva ilmet kujundab suures osas tavaliselt juba noorem põlvkond, kes tõlkijate huviorbiidis kusagil kõrvalisel maal. Nii on see eesti, nii ka leedu kirjanduse puhul.

Saulius Šaltenis ei kuulu siiski noorimate leedu kirjameeste põlvkonda, tema, võiks öelda, on auväärses keskeas. Trükiristsed olid tal juba umbes neil aastatel, kui Eestimaal alustasid oma kirjamehelendu J. Kaplinski, M. Unt, M. Traat, P.-E. Rummo, A. Valton jt. Ka Leedus, nagu meilgi, oli see

aeg — 1960. aastad — kõige aktiivsem ja viljakam sõjajärgses kultuurielus.

Veidi fakte. S. Šaltenise esikku «Puhkus» ilmus 1966. a. Järgnevad aastad tõid lugeja ette jutustused «Pähklileib» (1972) ja «Duokiskis» (1977). Valmisid näidendid «Kõtt, vikatimees, alati kõtt» ja «Jasonas» ning mitu filmistenaariumi, millest tuntuim on vabariikliku preemia pälvinud «Herkus Mantas».

Niisiis pole Saulius Šaltenis olnud eriti produktiivne ja seda huvitavam on, miks peetakse Leedus Šaltenisest nii lugu, miks on ta ka mujal üks enam tõlgitud leedu kirjanikke. Ka eesti lugejale peaks Šaltenise nimi tuttav olema — 1974. aastal ilmusid «Loomingu» Raamatukogu» veergudel Mikkeli Looduse tõlkes «Pähklileib» ja «Herkus Mantas».

ja tegemistest kokkuvõtet teha

Enne järgmise raamatu ilmumist jõudsite Leedu Filmi- ja kirjanduse ministri kaudu teie teoseid tutvustada. Kuidas hakkasite tegelema filmiga?

Noh, see oli väga lihtne. Stsenaristidest oli (ja on ka praegu) suur puudus. Mind kutsuti koos teiste noorte kirjameestega stuudiosse. Ja sinna ma mõneks ajaks jäingi — ju siis töö meeldis. Oma armsamateks lapsukesteks filmivallas pean ise «Pähklileiba» ja viimast tööd — «Teekond paradisi» (viimane on ikka kõige armsam), ehkki needki ei tulnud täpselt nii välja, nagu ma tahtsin.

Hiljem lisandus veel üks žanr — draama.

Tegelikult sobivad kõik kolm — jutustused, filmistenaariumid ja näidendid üsna hästi kokku. Tagantjärele lugedes on juba mu varasemates jutukestes tunda midagi filmilikkust. Hiljem olen stsenariumiprintsiipi juba teadlikult kasutanud. Mida see tähendab? Esiteks, et ei ole palju juttu. Sõna tähendus on viidud maksimumini. Peale selle on mu proosa visuaalne, ma kasutan montaaži ja püüan mitte laiili valguda. Selleks jagan jutu n.-ö. piltideks või stseenideks. Väga kasulik on minu arvates kirjutada kord ühes, kord teises žanris. Siis ei teki roiskvett. Ja peale selle arvan, et ande-

kas inimene võiks oma jõudu proovida erinevatel aladel — teatris, filmis, poeesias, miks mitte ka kujutavas kunstis. Heameelega mängiksin mõnda pilli, kui vaid oskaksin.

Teie kaht näidendit — «Jasonas» ja «Kõtt, vikatimees, alati kõtt» mängitakse Vilniuse Noorsooteatris juba kaheksa aastat. «Kõtt, vikatimees» käis teater mõni aeg tagasi ka Tallinnas ja Tartus. Kus neid tükke on veel lavastatud?

Ma täpselt ei teagi. Venemaal, Ukrainas, Lätis, Eestis ka, Rakvere Teatris. Raja taga Ungaris, Bulgaarias, Rumeenias, Poolas. Kuulsin, et tšehhid tahavad veel lavastada.

Arvan, et ei liialda, öeldes, et teie looming, sealhulgas ka stsenariumid mõjuvad leedu praeguses kirjanduspildis ühtede kõige leedupärasemateks. Milline on teie suhtumine rahvaluulesse?

Mida edasi, seda rohkem on see hakanud mu loomingusse imbuma. Varem ei hinnanud rahvaluulet eriti kõrgelt. Ehkki meie peres oli palju lapsi, ei lauldud meil rahva-

laule. Kui siis mõnes seltskonnas terve öhtu läbi laulda lõõritati, oli mul lihtsalt igav.

Praegu on meil välja kujunenud linnafolkloor, mille vastu tunnen sügavat huvi. Varem seda polnud — linnades elasid ju põhiliselt poolakad ja juudid ning leedulased olid maarahvas.

Millisel määral on teie jutud dokumentaalsed, kui palju on neis väljamõeldist?

Kõik on väljamõeldis. Aga kui ma millestki kirjutatan, siis tundub, et just nii see oligi. Tavaliselt kirjutatan sellest, millest elus on puudus. Kuna igatsen maa järele, kirjutatan maast. Kui olen õnnetu, kirjutatan, kui õnnelik on mu kangeline. Et teda armastatakse ja ta ise armastab. Et ta on geniaalne õpilane (Andrius Satas «Pähklileivas»), mina ise ei hiilunud oma õppepõlvkonnaga eriti. Jne., jne. Kuid «Pähklileivas» kirjeldatud paik on küll elust võetud — väikelinn Utėna, kus ühel pool lastekodu, teisel pool vanadekodu, keskel kool, kirik ja kauplus.

Aga teiselt poolt pean tunnistama, et mu kujutlusvõime on lood nigelad. Enne laua taha istumist pean alati täpselt teadma, mida see inimene — mu tegelane — mõtleb, kuidas rääkis, ja isegi, kuidas ta sõi ja astus (eriti, kui on tegemist mõne ajaloolise isikuga). Kirjutatan näiteks nii juba kümme aastat üht

juttu Donelaitisest, ja kuidagi ei saa valmis.

Kui räägitakse groteskist ja irooniast kirjanduses, siis leedu autoritest tuuakse ikka ja alati teid näiteks. Aga missugune on teie enda arvates lüürismi ja groteski vahetõrje praeguses leedu proosapildis?

Kahtlemata on leedu kirjanduses rohkem lüürilist proosat. See on juba ajalooliselt nii kujunenud. Aga ka n.-ö. iroonilisel kirjandusel on juba oma traditsioon. Minu meelest on lihtsalt ületamatu teos Balys Sruoga «Jumalate mets», kus räägitakse verd tarretama panevatest asjadest iroonilise muigega. Kaua aega polnud terves Euroopas nii mõjuvat sõjateemal kirjutatud teost!

Praegusajal ilmub kirjanduses üha rohkem ja rohkem noori iroonilisi mehi, kes püüavad igati vältida lüürilist aiget. Lüürilisus oli aga juba meie vanade laulude põhiline meeleolu. Minu meelest pole mõtet mängida groteski lihtsalt groteski pärast. Ta peab olema loomulik lisand, n.-ö. maitseaine.

Olen päris palju näinud Eestis teie teatritükke. Iga-suguseid Lääne ja kohalikke autoreid. Ning ikkagi kõige sügavama mulje jättis J. Toomina «Põrgupõhja uus Vanapagan». Seal oli nii sügavalt lüürismi kui ka traagilist irooniat. See tükk kinnitas vana tõe, et kui ei taha olla provintslane, tuleb süüvida just nimelt oma provintsi.

Kas leedu kirjameeste noor põlvkond on teie jaoks huvipakkuv? Kes on teile südamelehedasemad autorid?

On kindlasti huvipakkuv. Eks need noored püüavad ju midagi omanäolist ära teha. Aga neid, kes mulle jäätult meeldisid, on vähe. Ma ei salli n.-ö. puhast proosat. See on liiga hall. Pigem siis juba luule, mis võib kahe reaga sõnastada kogu elu. S. Geda on ses suhtes väga meisterlik ja luuletajatest minu lemmik. Proosas on praegu palju eri kihistusi. Hea, et noored ei kirjuta nii nagu auväärsed teenelised kuuekümnenda-aastased. Aga kes mulle meeldib? S. T. Kondrotas oma mateemaatilise ja psühholoogilise täpsusega, V. Martinus oma filosoofilise lähenemisega elule, R. Klimas, R. Gavelis... Põhiliselt on pilt selline, et üle hulga aja on tulnud kirjandusse võimekaid mehi, kes tahavad ka midagi öelda. Mis sellest välja tuleb, eks see paistab tulevikus.

Ja teie enda tulevikuplaanid?

Midagi konkreetset ei tahaks sellele vastata. Lihtsalt on vaja töötada ja kõik. Nagu ma varem siin juba ütlesin — teha kultuuritööd.

Loodetavasti seisab meil ees veel mitmeid kohtumisi S. Šaltenisega — lugedes uusi tõlkeid tema loomingust, tema näidendeid ja filme vaadates.

Usutlenud TIU JÕGI

KULTUURIÜLIKOOLIDE TEGEVUS HOOGSAMAKS

alla kujutava kunsti ja mõne teisegi teaduskonna loomine. Pärnu rajoonis ei olda veel täielikul selgusel kirjanduse ja kunsti teaduskondade rajamise suhtes.

Mõlemas rajoonis oleks vaja kultuuriülikoolide tegevust populariseerida. Pärnu rajooni kultuuriaktivistid valmistasidki ette terve lehekülje kultuuriülikoolidest, kuid seni pole ajaleheveerud sellele veel avanenud. Koosolekul meenutati, et massiteabevahendite ülesandeks on rahvaülikoolide töö süstemaatiline valgustamine.

Arvesse võttes mõlemas rajoonis tehtu positiivseid külgi (kuulajate arvu kasv, tööliste ja kolhoosnike osatähtsuse suu-

renemine kuulajaskonnas, kohalike lektorite edukas kasutamine jt.), anti kokkuvõttes kultuuriülikoolide tööle positiivne hinnang. Vastuvõetud otsuses seati sihid edasiseks.

Vabariiklik nõukogu kuulas Tallinna RSN TK Kultuurivallitsuse juhataja, Tallinna Kultuuriülikoolide Nõukogu esimehe Mati Margi informatsiooni aasta tagasi vastuvõetud otsuse täitmise kohta, mille kohaselt Tallinna Kultuuriülikoolide Nõukogu tuli taastada ja tööle rakendada. Seda on nüüd ka tehtud. Siiski ei ole nimetatud nõukogu jõudnud veel asutuste ja ettevõtete juures asuvate kultuuriülikoolide pideva, konkreetse juhtimiseni. Ka kultuuriülikoolide võrgu

laiendamiseks on veel võimalusi. Eriti tuleks tähelepanu pöörata koostööle partei- ja ametiühinguorganisatsioonidega, et rajada kultuuriülikooli tehaste juurde.

Nii Tallinna kui ka Pärnu ja Põlva rajooni kultuuriülikoolide puhul räägiti NSV Liidu moodustamisest 60. aastapäevale pühendatud ülevaatest, mida tuleb silmas pidades järgmise õppeaasta ettevalmistamisel. NLKP Keskkomitee otsus NSV Liidu 60. aastapäeva tähistamise kohta annab rikkalikku materjali huvitavate programmide koostamiseks.

Nõukogu arutas ka metoodilise töö probleeme. Ettekande tegi Rahvaloomingu ja Kultuuri-

ritöö Teadusliku Metoodikakeskuse juhataja Maila Kraus. Aastate jooksul on ilmunud hulk metoodilist materjali, mille enamikku kõlbab kasutada ka tänapäeval. Seda peaksid arvestama rajoonide kultuurharidustöö metoodikud ja kultuuriülikoolide aktivistid, eriti need, kes alles hiljuti lülitunud kultuuriülikoolide töösse. Metoodilise töö paremaks korraldamiseks võttis nõukogu vastu metoodilise juhendamise plaani aastateks 1982—1985. Plaan näeb ette töökogemuste üldistamist ja näidisõppeprogrammide väljaandmist, nende hulgas brošüüre «Kultuuriülikooli töökollektiivis» ja «Läti NSV kultuuriülikoolide töökogemusi». Korraldatakse ka mitmeid seminare, nõupidamisi, konverentse.

Elavas mõttevahetuses osalesid Viia Roosipõld, Ants Päiel, Paul Uusman, Helju Vimmisaare, Vaime Kabur ja Katrin Karu.

HUVIKESKME REVOLUTSIOONI JA KIRJANDUSE SEOS

17. juunikuul päeval 1982 jõudis oma kuuenda elukümnendi juubelini Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi direktor, Eesti NSV teeneline teadlane Endel Sõgel. Kunagises intervjuus «Noorte Häälele» on juubilar oma teadliku elu algust iseloomustanud järgmiselt: «Ma olen õnnelik, et mulle langes osaks astuda täiskasvanu ellu koos 1940. aasta revolutsiooniga, selle sotsialistliku revolutsiooni laineharjal.» Jah, kodanliku Eesti ääremaal Vastseliina alevikust pärineval tulisel kultuuripüüdlejal on olnud õnn saada uue paljutootava kultuuri etapi, eesti nõukogude kultuuri üheks algatajaks ja väljarendajaks. Enne seda aga pidi 1940. aasta revolutsioonist läidetud ideeline entusiasm karastuma Suure Isamaasõja võitlusteel. Need ränkasked teed läbis E. Sõgel koos Eesti laskurkorpusega.

Põhiosa E. Sõgeli senisest elust, nüüd juba kolm aastakümnet, on olnud seotud Keele ja Kirjanduse Instituudiga, pool sellest asutuse direktori kohustustes. Instituut on selle ajaga kujunenud töövõimelise kollektiivi ja tugeva organisatsioonilise struktuuri teadusasutuseks, ainukeseks NSV Liidus ja maailmas, kus marksistlikult uuritakse eesti filoloogiat kõiki alasid. Instituudi juhi head mainet teadustöö organisatorina kinnitavad talle antud paljud rahvusvahelise tähtsusega ametid ja aunimetused: ta on Rahvusvahelise Fennougristide Komitee liige ja Nõukogude Fennougristide Komitee teadussekretär, NSV Liidu ja Soome teaduslik-tehnilise koostöö komisjoni kirjanduse ja rahvaluule Nõukogude töörühma esimees, Soome-Ugri Seltsi ja Soome Kirjanduse Seltsi kirjavahetajaliige. E. Sõgeli arvukatest autasudest üks viimaseid on Soome vabariigi presidendil U. Kekkonen 80. sünnipäeva medal, antud väljapaistvate teenete eest Nõukogude—Soome koostöö süvendamisel. Kõigi nende faktide taustal on aastakümned energilist tegutsemist, samuti tunnustusväärne organiseerimistalent. Objektivistide näitade kõrval on seda toonitanud ka osavõtjate hinnangud III rahvusvahelisele fennougristide kongressile Tallinnas 1970: teadusliku taseme ja korralduse solidsusele oskas kongressi peatuht E. Sõgel ühes oma abilisega lisada vististi veel tubli annuse talle omast külalislahkust.

Kultuuritegevuse eriti lähedaseks lõiguks on juubilarile pidevalt olnud varane nooruskiindumus — kirjandus. E. Sõgeli debüüt teadlasena langes 1950. aastate algusse. See oli kirjandusteaduse jaoks keeruline aeg. Tungiva ülesandena tõusis esiplaanile klassikanärandi ja kaasaegse kirjanduse marksistlik hindamine. Kirjandusloolaste ette tõusis akadeemilise 5-köitelise kirjandusajaloo koostamise ülesanne.

Sel ajal asus E. Sõgel uurima Gustav Suitsu elu ja loomingut. taotledes üleminekut seniselt pinnaliselt käsitluslaadilt uurimusliku eritluse juur-

**ENDEL
SÕGEL
60**

de. Luuletaja maailmavaatelise arengu kõrval jälgib ta loomingu esteetilist komponenti, valgustab kirjanduslikke mõjutusi, pöörab tähelepanu värsivormile ja keelele. Uuri ja näitab, kuidas suured ühiskondlikud sündmused 1905. aasta revolutsiooni ja Esimese maailmasõja perioodil viisid luuletaja tema kahtlustest ja kõikumistest hoolimata rahvahulka võitluse toetamisele, ning hindab kõrgelt G. Suitsu lüürika sotsiaalset funktsiooni. See uurimus tähendas kõigepealt dialektilise analüüsi süvenemist nii kirjaniku isiku kui ka üksikute ajajärgude käsitlemisel ja oli sellisena vajalik eeltoet akadeemilisele kirjandusajaloo. Teiseks täitis ta asendamatu osa kirjanduspärandi väljandamisel: E. Sõgeli uurimus kujunes aluseks G. Suitsu ulatusliku luulevalimiku ilmumisele 1959. aastal.

E. Sõgel on olnud tegev paljude väljaandete koostamisel ja toimetamisel. Südamelähedaseks ainevallaks kirjanduse kõrval on talle Suur Isamaasõda. E. Sõgel on publitseerinud mälestuslikke ja uurimuslikke materjale eesti komсомoli ja rahvakaitsevõime võitlusest, peamiselt kogumikes «Võitluse radadel» (1960), «Karastustules» (1963), «Suure võitluse algus» ja «Eilsest tänasest» (mõlemad 1965). E. Sõgel on koostanud Suure Isamaasõja aegse luule uusväljaannete sarja «Poeedilt sõjaveteranile» (1970). Ta on toimetanud koguteose «Eesti rahvas Nõukogude Liidu Suures Isamaasõjas 1941–1945» I köite (1971). Nimetatud teose autorite kolleegiumi liikmena sai E. Sõgelist 1980. aastal Eesti NSV riikliku preemia laurea. E. Sõgel on üks teenekamaid ja aktiivsemaid sõjaveteranide ürituste organiseerijaid meie vabariigis, 1965. aastast on ta 300. laskurpolgu sõjaveteranide komitee esimees.

Oma kirjandusteaduslikes töedes, mis on avaldatud kolmes kogumikus (1963, 1972, 1980), käsitleb E. Sõgel eesti kirjanduse revolutsiooniliste ja demokraatlike traditsioonide kandjaid Kreutzwaldist tänapäevani. Sotsiaalse reaktsiooni hukutavat mõju loomingule valgustavad pilguheidud eesti emigrantlikku kirjandusse. Keskselt käsitlusobjektiks saab kirjanduse ja Oktoobrirevolutsiooni vahet. Sotsialistlikku revolutsiooni käsitleb E. Sõgel XX sajandi tegelikkuse olulisima tähisena, mille mõju igale tõelisele kirjanikule on vältimatu. Oktoobrirevolutsiooni ja kirjanduse suhteid vaatleb uurija rahvusvahelisel tagapõhjal, tõstes veenvalt esile sotsialistliku pöörde sügavat mõju kogu Euroopa kultuuriprotsessile. Eesti kirjanduses eristab ta revolutsiooni vahetu mõju kõrval pikaajaliselt toimivat kaudset mõju, mida avaldasid NSV Liidus sotsialismi ülesehitamine ja kontaktid nõukogude kultuuriga. Üheks kaudse mõju allikaks oli samuti Oktoobrirevolutsiooni tähtsuse tunnetamine niisuguste Lääne kultuuri suurkujud poolt nagu A. France, H. Barbusse, B. Shaw jt. Suur Oktoober ja võitnud sotsialism saavad seeläbi tõeluse mõõdupuuks ka 1920. ja 1930. aastate eesti kirjanduse interpreteerimisel. Üks kõitvamaid käsitlusi sel teemal on «Tammisaare ja tänapäev» kogumikus «Viisnurk ja meie». Analüüsis tähelepanelikult kirjaniku otsingute ja tegelikkuse loogika vahel toimunud dialoogi, nendib autor: «Tammisaare jääb meile lähedaseks sotsiaalselt võitleva üldnimeliku paatosega. See ei avaldu mitte niivõrd tema oskuses kahelda, kuivõrd armastuses inimese ja töö vastu.» Veenva andmestiku abil tõestab autor, et ainult sotsialistlikus ühiskonnas võis täituda kirjaniku südamesoov — kirjanduse kättesaadavaks tegemine rahvahulka. Ta näitab, kuidas nõukogude perioodil on Tammisaare saanud kõige laiema lugejaskonna ja et ka kirjaniku minekus maailmakirjandusse on sotsialistlik revolutsioon toonud otsustava murrangu. Summeerides oma mitme käsitluse tulemusi, teeb E. Sõgel üldistuse: «Tänapäeva maailmas võib täheldada kaht iseloomulikku arenguhoont — reaalse sotsialismi optimismi allikaks ka rahvuskultuuride arengus, kaasa arvatud klassikanärandi edasilamine ning selle loov rakendamise ja teiselt poolt — kapitalistlik süsteem on sotsiaalselt perspektiivitu, ka kõige nimekamad rahvuskirjanikud muutuvad selles süsteemis «unustatud» kirjanikeks, keda ei publitseerita, ei loeta...» Nende unustuse määratud klassikute loomingut publitseerimine jätkub eeskätt NSV Liidus ja teistes sotsialismimaades.

Niiviisi mõtestab E. Sõgel üksiknähtude analüüsi ja üldistuse teel kaasaegset kultuuriprotsessi.

Soovime Endel Sõgelile tema juubelpäeval palju õnne ja jätkuvat energiat!

ELLO SÄÄRITS

VARBLA KOOL 125-AASTANE

Tänavu möödub Pärnu- ja Läänemaa piiril asuva Varbla 8-klassilise Kooli asutamisest 125 aastat. Sel puhul tuli kokku üle kolmesaja lõpetanu, endised ning praegused õpetajad. Külalisi tutvustas

kooli ajaloo, tänapäeva ja tuleviku kavadega direktor Lembit Henk, kes on selles ametis olnud 30 aastat. Kooli tegevusaja jooksul on siin oma esimesi samme haridusteel astunud üle 1800 lapse Kohalesaabusnute hulgas oli

ka kauaaegne haridusminister, Eesti NSV teeneline õpetaja Ferdinand Eisen, kes oli kooli juhataja aastatel 1938–1940 ja kelle ajal ehitati kooli praegune hoone.

ENDEL RAUDKIVI

LUULEVEERUD

ALEKSANDER SUUMAN

EESTI ILMAD

Kuski sandis Islandi kandis
madalad rõhkkonnad koevad,
kudu-ududest rõhkkullesed kooruvad,
rõhivad mis rõhivad, ridadesse end rihivad,
Norra fjordidesse ujuvad,
säält nemad kaldale ronivad
juba tugevail jalgal.

Mägede nõlvu pidi, jõgede orge pidi
üha kõrgemale rõhkides rühkides,
haljaid metsi ja paljaid kaljusid
reptiilikõhtudega nühkides
Skandinaavia harjale jõuavad.
Taeva taustal on näha — nüüd iga konn
koletuks lohemaoks moondunud or.
Mühiseval madallennul ületavad nad
Svea, Läänemere, Tallinna, Nelijärve,
otsaga Virumaale välja virutavad,
Pandivere vastu end põrmuks põrutavad,
huilates-ulgudes
kolinal-solinal
lidinal-ladinal
lõdinal-lõdinal
sibinal-sabinal
robinal-rabinal
vihinal-vuhinal
nohinal-nahinal
alla sajavad.

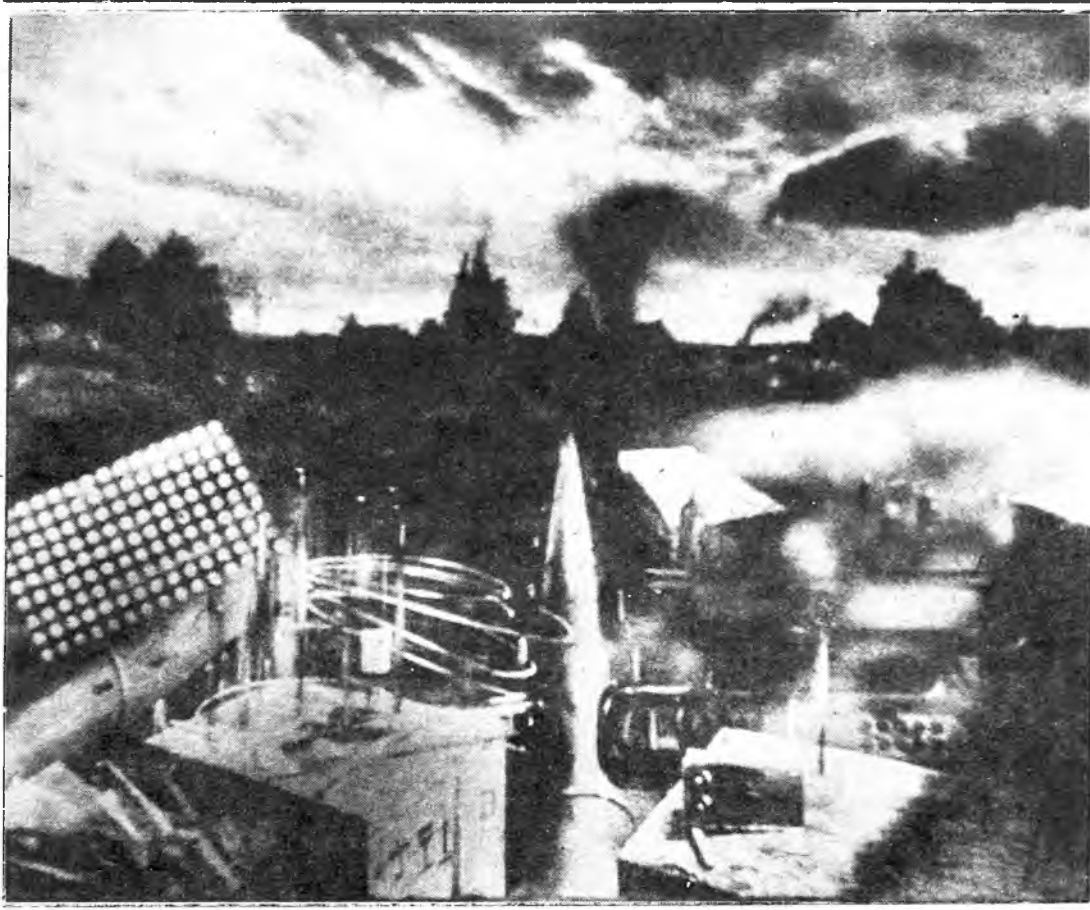
On 10. 01. 82, Hieronymus Bosch
pane hekkeks pintsi käest.
Ole hämmustatult lumeväljade sääte välkudes
jookseb
välke
päike.

Taevas on keskkohast katki kärsenenud,
katkendi pind inimkade kujuline,
õrn, abitu, graatsiline,
helendab-erendab-terendab, tahes-tahmata
meenutab modelli,
keda aastal 1477 jumaldama hakkab
Sandro Botticelli.
Kuis ta küll jumaldab!
Võtab ette ka muud,
modell on rase 24 kuud,
siis sünnitab Kevade.

Võorad ja kauged nimed,
kirjapilt ENE-st, hääldamine
tuttavalt polüglotilt tänaval.
Pastakas ebaleb, püüdlilikult võimlemisharjutusi
teeb karune ugrisuu.
Põuetaskus on meelismaastik.
Oues mõnikord paikne äike.
Ool Milline faktifus! Ool
Võimatu on murda traditsiooni —
juba Kunda kultuurist peale
(umb. 6. tuh. e. m. a., hääramale ei mäleta)
välismaal,
aina välismaal
valmis maalitakse
Eesti ilmad.

A. Suuman

NOORTENÄITUS MOSKVAS

Rein Tammik. Töösusmaastik (õli, 1982)

3.-4. juunil k. a. toimus Moskvas NSVL Kunstnike Liidu juhatuses pleenum, mis oli pühendatud noorte kunstnike probleemidele. Loomingu arutamiseks andis sobiva tausta mai-kuu keskel avatud noortenäitus Maneezis. Peamist tähelepanu pöörati organisatsioonilistele küsimustele: kuidas korraldada Kunstnike Liidu tööd noorte kunstnikega, kas senine noortekoondise vorm on ennast õigustanud, vajaks see parandamist või koguni kaotamist. Skepsiseks näis tööpoolest olevat põhjust küllalt. Näiteks oli seni kehtinud noortekoondise põhikirjas mitmeid ebakonkreetsed määratlusi. Kuna vastuvõtu kriitikumid olid sõnastamata, kuju-nes noortekoondise ridade kasv eri kunstikeskustes küllalt erinevaid teid pidi, ja viis mõnel pool, kus peaaegu valikuta kõiki kunstipüügiid vastu võeti, hiigelkoondiste tekkimiseni, mis Kunstnike Liidu kõrval tahes-tahtmata omaette elu elasid. Kui näiteks noor, ilma kõrgharidusega kunstiharrastaja, ütleme, 22-aastaselt koondisse võeti, võis ta kindlalt 13 aastat selle liige olla, ennast juba kunstnikuks pidada, edasiõppimisest loobuda ning võib-olla unustada koondise pealüpsand - aidata ja ette valmistada noort Kunstnike Liitu astumiseks. Pleenumil leiti, et seesuugune olukord kahjustab Kunstnike Liitu (ei taga sellele kvaliteetset järelkasvu, vaid loob uue, osalt dilettantide organisatsiooni) ja kogu kunstielu (ähmastab professionaalse ja harrastuskunsti piire, võib anda perspektiivile noorele kunstnikule-olemise illusiooni jne.). Niisugustest muredest heidutatud sõnavõtjad tulid välja ettepanekutega oluliselt piirata koondisesse vastuvõttu, radikaalselt lühendada koondises oleku aega (kolm aastat!) või vihasid isegi koondise kaotamise võimalusele. Pleenumi enamus leidis siiski, et töö noorte kunstnikega noortekoondiste vormi abil on ennast põhiliselt õigustanud, kuid nende tegevus vajab mõningaid täpsustusi ja parandusi. Selle huvides võeti vastu ka uus noortekoondise põhikirja.

Eesti NSV Kunstnike Liidu noortekomisjonil oli õnnestunud vältida või pehmendada nimetatud puudusi ja vastuolusid noortekoondise töös ning seetõttu me ei tundnud vajadust äärmuslike reformide järele. Mitmed põhikirja parandused polegi meile üllatuseks, sest nad fikseerivad selle praktika, mida meie aastate vältel oleme järginud. Näiteks võeti meie ettepanekul põhikirja, et koondisesse võib võtta ainult neid noori kunstnikke, kes on esinenud vähemalt kahel professionaalse kunsti näitusel. Samuti oli meil suhteliselt ladsalt korraldatud koostöö koondise liikmete ja Kunstnike Liidu sektsioonide vahel, mida uus põhikirja nõuab. Siiski on põhikirjas ka mõned uued punktid, mis on meie senisest tegevusest rangemad. Koondisesse võib uue põhikirja järgi vastu võtta ainult kõrgema kunstiharidusega noori. Kõne näituse reegel kehtib ainult nende kohta, kelle looming vastab õpitud erialale. Eriala muutmise korral tuleb koondisesse pääsemiseks esineda vähemalt viiel näitusel. Koondisesse kuulumise aeg on piiratud viie aastaga, mida võib erandina kolme aasta võrra pikendada. Nende nõuetega kohanemine võib olla küllalt valuline. Eriti raske on meile kohustusliku kõrghariduse nõue. Olukorras, kus ERKI kujutava kunsti erialade lõpetajad pole suutnud tagada kunsti järelkasvu, on vaakumi täitnud teiste erialade kasvandikud või kõrgharidusega noored. Usun, et tööd nendega tuleb ja saab teha ka edaspidi. Ilma diplomita on mõnikord kunsti tulnud ja tullakse ka tulevikus. Peamine järelkasv meie kujutavale kunstile peaks tulema siiski ERKI vastavatest kateedritest. Selleks annab teatud lootust vastuvõtu mõningane suurendamine nimetatud erialadel.

Olulisem ja keerukam organisatsioonilistest küsimustest on meie noorte kunstnike loomingu analüüs ja hindamine. Olgu, et eesti kriitika on meie noori küllalt palju käsitlenud, oli eriti huvitav, kuidas Moskva kolleegid, kunstiarvustajad ja publik nad vastu võtavad. Esialgu võib ainult öelda, et juba üldilulisele näitusele pääsemine on teatud tunnustus ja selle võitsid rohkem kui 70 noort eesti kunstnikku (muuseas, meil on näitusel osalejaid rohkem kui enamikust teistest liiduvabariikidest). Arutelul ja pleenumil, kus tehti juttu peamiselt maalikunstist, märtsi positiivses kontekstis ka mitmeid meie maalijaid (R. Tammik, A. Keskküla, J. Elken).

JAAK KANGILASKI

ULKNÜ XIX kongressi tähistamiseks Moskva Kesknäitusesaalis avatud näitus «Meie maa noorus» pole üksnes hooaja kunstisündmus, vaid ülevaade viimaste aastate noortekunsti arengust. Selle seisuga kaheksakümneendate algul kajastavad tuhandet eksponeeritud — kõigist kunstiliikidest ja kõigist liiduvabariikidest. Pole liialdus väita, et esmakordselt kompleksnäituste praktikas on nii rohkelt esindatud eestlaste nimesid: kataloogi järgi on neid enam kui seitsekümmend. See asjaolu tõendab nii eesti noortekunsti kasvanud meisterslikkust kui ka kasvanud prestiiži.

Eesti maali suundumusist domineerib nn. uus dokumentaalsus, mille esindajad annavad tooni arvukate samas sõiduvees purjetavate Moskva, Jerevani, Novosibirski, Volgoda kunstnike seas. Eesti kunstnike tööd, laiail mõõda kogu Maneezi, on nii publiku huvi keskpunktis kui ka selle suuna, s. t. teravdatult dokumentaalse, reportaažlik-konstrukt-iivse reaalsusetõlgenduse omapäraseks kammertoniks. Enamikus on tegu uute, pealinnas esmakordselt esitatud teostega.

Ando Keskküla triptühhon «Tallinna sadam lõpetamata meremaaliga» näitab selle huvitava maalija uusimaid otsinguid eri žanrite liitmisel: tõeline ja väljamõeldud maastik, tõelised ja tinglikud lained, insenerlikud konstruktsioonid... Vaatajal oleks otsekui võimalus piiluda loomelaborisse, näha läbikriipsutatud proovifotosid, konstruktsioone jms.

Tema kolleeg Lemming Nagel on jäänud truuks teda varemgi köitnud teemadele, mis seostuvad teaduslike katsete, kosmosetehnika või keerukate insenerlike süsteemidega. Kahes esitatud maal («Kosmosseeksperiment», «Vaade suured illuminaatorist») on tähendatav joonistuslik täpsus ja aktsentide kaalutletus. Heiti Polli («Noored teadlased Kamtsatkal», «Uus linn», «Uurimised jätkuvad») püüdleb neile omadusile vastupidist, vabamat ja dekoratiivsemat värvimõju, ootamatuid ühendusi fotoliku väljenduskeele raames. Osaliselt eris-

tab see teda tegelikkuse viisuaalset täpsust taotlevast ortodokssest slaidistist Miljard Kilgist (näitusel oli viimase kommertslik paarisportree «Maailja ning skulptor»). U. Pedanik («Linnalähedane park») ja J. Elken (futuroloogiline Tallinna vaade «Ohtu Tartu maanteel») on romantilisemad, väljendavad end mingis lüürilise värvinguga dokumentaalsuse variandis.

Põnevad ja nagu alati tagamõttelt intrigeerivad ning üllatuslikud suured maalid esitas Rein Tammik, kes vaid mõni aeg tagasi menukalt esines Kunstide Akadeemia VII noortenäitusel (seal eksponeeriti «Nooruk fotoaparaadiga» ja «Ohtu äärelinnas»). Praegused tööd — «Maalin pilti «Tallinn '40», «Ateljees» ja «Perroon» tähistavad edasiminekut. Esimene neist on ajaloolise maali hiigelmõõtmes suurendatud dokumentaalkaader, selle taustal on autor kujutanud iseenastavalt aknast tulvavas päikesesäras silmi kiissitavana. Tammikule tüüpilise plastilise dilemma loovad maalitehniliste võtete kontrast, mis klassikalised eeskujud ühendab üksikasjade verisemiga, ning sundimatu poosi ja kujutatava üleva sündmuse vastuolu. Ateljees on pakkunud kunstnikule materjali autoportree parafrasiks: seljaga meie poole istub maaliva Vermeeri poosis ja kostüümis pildi autor, kes neitsilikule valgele lõuendile on jõudnud tõmmata üheainsa punase kriipsu. Kuid nii veider kui see ka pole: meil on ettekujutus tulevasest teosest, selle sisusse põhendavalt meid pörandavalt pillatud nüüdisaegsed ajakirjad, plakadid, reklaamlehed ja alusraami külge kinnitatud tuumaplahvatus foto. Kahe sajandi vaim ja probleemid ulatavad nii teineteisele käe. Muuseas, see maal jõudis Maneezi Senezi loomingubaasist, kus Tammik kevadel töötas. Kolmas töö, «Perroon», on ehitatud ambivalentsete mõtete, semantiliste kihtide ja plastiliste süsteemide koosmõjule: öine pimedus ja fotonegatiivi tumedus, C. D. Friedrichi maal unistajatega mererannal ja odavad laiatarbefotod... Pildi tuleku-mineku situatsioon aga

kajastaks otsekui kunstniku teelahkmet olekut?

Huvitava pildiga esineb ka Jaan Punga, kes sulatab ühtsesse maneeris dokumentaalsuse ja ekspresionismi.

Maalis levinud kujutusviisi momentse usutavuse mõju on tunda ka graafikas. Seda tõendavad Vladimir Taigeri ja Ülo Emmuse serigraafiad — «Interjör», «Märg maa» ja «Korridor» ühelt, «Ilus uks» ja «Raudtee» teiselt. Dokumentaalne tagapõhi on neis otseselt näha. Tehniliselt rafineeritud natüürmordid, esemevalikult äärmuseni lihtsad, kuid elegantse kergusena teostatud, esitasid näitusele M. Üksine ja K. Puustak, S. Eelma näitas kaht lehte sarjast «Laste mängud» — sinakas koloriidis talvepildi ja pruunis gammas maastiku. Skulptuuris küündisid esile K. Tammiku «Esimene samm» ja J. Luige «Naise portree».

Eriti laialdane oli eestlaste osavõtt tarbekunsti väljapanekust. A. Oksa ja M. Saare vaasid väärised tähelepanu range ja väljapeetud vormi poolest. Pidulik-röömsad olid M. Kaarma dekoratiivkangad («August», «Eesti maastik») ja A. Kivioja gobeläänvaip «Interjör». Sama võib väita Ü. Raadiku dekoratiivpannoodest. Modelleeringu lakoonilisuse ja värskeusega võlusid M. Christenseni mereainelised seinaplaadid. Traditsioonilist eestit käsitööoskust hoiavad järgel R. Tānav-Veldemanni, S. Kriisa, R. Kermiku, R. Heido-ki, A. Kahara, S. Keva raamatukõited, mis süvenevad teose olemusse ja mis on kujundatud stiilitundega ja kordumatult. Eristada võib ka noorte ehtekunstnike — K. Kaljo, E. Valteri, V. Keerdo, Ü. Paabi, E. Linnaksi ja I. Janise — isikupäraseid käekirju. Uute liitmaterjalide (plastmass, teras, kristall, nahk) kasutamine ja jäigast geomeetrisest kuni juugendlike kurvideni ulatuv siluettide mitmekesisus andis ehetele võltsimatu uudsusevõlu, sellega kaasnes ikka püsiv kvaliteetsus.

Eesti tänane noortekunst on meie maa kunsti elav, kiirelt arenev haru. Seda nenditi näituse arutelul.

ALEKSEI KORZUHIN

KUNSTIINSTITUUDI

NÄITUS

SOOMES

Hetk näituse avamiselt. Paremalt Helsingi Ülikooli teenekas eesti keele lektor Eeva Niinivaara.

Helsingi Ülikooli läänemeresoome keelte osakonna kutsel ning Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemetes Arendamise Eesti Ühingu ja Helsingis asuva Nõukogude Kultuuri- ja Teaduse Maja vahendusel oli 8.-22. maini k. a. Helsingi Ülikooli õpperaamatukogus avatud Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi ekspeditsioonide materjalide valiknäitus, suvel koolalastele, põhjahan-tide, udmurtide, neenetsite ja komide juures tehtud joonistustest ja fotodest. Näituse panid üles kunstiliõpilased ise ja näituse avasid prof. Sep-po Suhonen ja ekspeditsiooni-de juhendaja Kaljo Põllu. Avatseremooniast pidulikustas pianist Ada Kuuseoksa esinemine.

Ajalehe «Yliopisto» 28. mai numbris ilmus Irja-Leena Suhoneni kirjutis «Soomes sugu rahvaste pilte», kust muuhulgas võime lugeda: «Värsket teatmematerjali esitati kõrgetasemeliste kunstiteoste, joonistuste ja fotode näol. Lisaks kaheksajale pildile oli väljas ka etnograafilisi esemeid. Peale teadusliku väärtuse oli näituseaines ka kunstiliselt tähelepanuväärselt nauditav. (...) Pärast avamist pidasid eesti külalised seitse huvitavat, kunstipärase diapositiivide ja kodokoobikiledele tehtud joonistega näitlikustatud ettekan-net «Domus Academica» auditooriumis, kus oli laupäevale vaatamata hulgaliselt rahvast. Tõlkidena tegutsesid Helsingi Ülikooli läänemeresoome keeli õppivad üliõpilased. Ettekan-ded lindistas Soome Keele Helilindistusarhiiv.»

Pealkirja all «Kunstiline teatmesaadetis meie sugulastest» ilmus ajalehe «Seuratie-to» k. a. 4. numbris Jouko Vanhaneni kirjutis, mis lõpeb sõnadega: «(— — —) Näituse joonistused ja fotod väljenda-vad aukartust, millega üliõpi-lased on oma ülesandesse suhtunud. Võib märgata, et meie sugulasrahvaste aastatuhandete jooksul lihvitud ja otstarbekohastunud elamistavad ei tähenda neile üksnes välist eksotikat, vaid et kaasaelamine ja mõistmine on kujundanud sügavama tasandi, milleni võib harva jõuda ainult kooli-pingis.»

ARHITEKTIDE

LIIDUS

NSVL Arhitektide Liit organiseerib igal suvel välisriikidesse mitmeid erialaseid turismireise, millest võtavad osa kõigi liiduvabariikide esindajad. Itaaliast jõudsid Tallinna tagasi arhitektid R. Luup, H. Volberg ja A. Rekkaro. Marsruut haaras arhitektuuri- ja kunstiväärtustega tutvumise Roomas, Firenzes, Vicenzas, Veneetsias ja Milanos.

ANTS SÄDE: Hiljuti avaldas disainer ja plakartist Silver Vahtre täit rahulolu eesti plakati oleviku ja tuleviku suhtes.

SILVER VAHTRE: Eesti plakat pakub praegu tõepoolest huvitavat pilti, mitte küll sellist, millega võiks rahul olla, kuid näib, et toimumas on muutused, mis annavad tulevikulootusi.

A. S.: Kunstikriitikut lähivad tavaliselt soliidset ja suures kaares meie plakartistide tööst mööda, neil on nähtavasti palju muud ja tähtsamadki teha. Ja jälle peavad plakartistid ise end vaatama, vaagima, hindama, prognoosima.

S. V.: Kriitik kritiseerib seal, kus midagi kritiseerida on, vägisi kedagi sundida ei saa. Eesti plakat on praegu mitmekülgsem ja märksa ebaühtlasem kui näiteks eesti graafika, erinevatest teemadest ja tehnikatest leidub nii väga häid kui ka väga halbu näiteid. Ühtlaselt kõrge ja esteetiliselt näitusemiljööga harjunud publikut võib see häirida, kriitikut aga tahavad ikka midagi kindlat kätte saada. Pealegi on retsenseerimiseks soovitatav mõne aegne tegelemine ainesega, mida kunstiloolased on aastaid eiranud. Või ollakse lihtsalt harjunud meie müürilehtede ja plakatinäituste keskpärase tasemega? Võib-olla plakat ei saagi tõsist huvi tekitada?

A. S.: Viimane «Autoriplakat 82» ja sellega koos esinenud «Aerodisain» annavad põhjust arvata nii seda, kui teist.

Teatavat huvi meie vabariigi plakatitoodang tõesti pakub — oma uudsuse, teise teemaderingi, värvilise foto kasutamise. Igal medalil on kaks külge. Manipuleerimine slaidiga (nagu praegu maaliskil) on äratanud kõmurikast tähelepanu, seega nagu isenesest kaasnevat heakskiitu. Samas tundub mulle, et osa neid noori ja väga julgeid mehi tunneks nagu armukadedust fotograafia vastu, sellel otseütle mis, naturalismi ja illusioonivõimaluste suhtes. Värviline foto (plakatis) balanceerib sageli labasuse ja kitsi piiril. Nähtavasti see esialgne joobumus värvifoto võlust ei lasegi meie plakartistidel teha valikut ühe või teise konkreetse plakativormi otsingul. Lühikese ajaga on meie kultuuriplakat, s. o. näituseplakat, teatriplakat saanud näo, kus juba korduvad teatud võtted (leegid, peegeldused, n.-ö. silmitud näod jne.). Kerget vastupanu on märgata ka portree ja maas-

PLAKATIST(ID) PLAKATIST

Ants Tolli plakat

tiku koosesitamisel (L. Ermi ja V. Panso plakateil).

S. V.: Fotovõtete kasutamine ja nn. polügraafilise plakati sünni on eelkõige siiski positiivne nähtus. Minu meelest tuleks hindamisel olla konkreetsem. Polügraafilise plakati pioneeridele V. Järmutile ja E. Kärmasele võib teha (ja on tehtudki) täiesti õigustatud etteheiteid. Samal ajal ei salga nimetatud autorid, et plakat on neile vaid vahendiks, mille abil oma kunstiideid realiseerida ofset-tehnikas, mis teiste eesti graafikutele senini kättesaamatu. Nii tuleks neid ka vaa-

mulik konkurents plakatis peagi oma kohale. Kõige tähtsam — läbimurre on tehtud ja «Autoriplakatil» demonstreerivad ka V. Taiger ja I. Kass samas laadis töid, kusjuures viimase «Füüsikud» näitab meile (võrdväärselt V. Järmuti õnnestunumate lahendustega), kui perspektiivikas selline laad ikkagi on. Teemale vastavalt ja tehniliselt korrektselt on fotolavastusi kasutanud ka J. E. Illend ja Ü. Emmus.

A. S.: Fotoplakati ja graafilis-maalilise plakati kõrvuti esinemine on eesti plakatkunsti ilmet suuresti rikastanud. Plakati areng teeb nähtavasti kõikjal samu ringe,

otsib, leiab, heidab kõrvale ja valib. Aga viimase väljapaneku järgi otsustades oleme ikka liiga ratsionaalsed, nagu loomuliku impulsi. Loidus eesti poliitplakatis on veel olemas, kujundistambid ei varju elegantsete vormide taha. Eriti siin ei saa läbi ajada kulunud teemal varieerides, filosoferimine sellisel juhul muutub isegi lihtsameelsuseks.

S. V.: Viimase väljapaneku (ja eelmiste väljapanekute) põhjal otsustades tekib tunne, et plakatinäitusel esinejad on müürilehtede kätkestest pleebisist põgenenud peenem seltskond, kes tasakaalustatud (näituse-)keskkonnas ei taha enam mitte niivõrd öelda kui võrd näidata, kui ilusti võib mõnda asja öelda.

A. S.: Tõelise poliitplakati alus on konkreetsus, autentsus, dokument, midagi elust, miski, mis toimub hic et nunc (siin ja praegu).

Nähtavasti on mitmeid põhjusi, miks meie ühiskondliku kõlajõuga plakatid on sellised, nagu nad just on. Ja mul on pisuke kahtlus, kas plakartistid suudavadki rohkemat teha, kui juba tehtud on.

S. V.: Plakatist on kunstnik, kes teeb etteantud teemal...

A. S.: Emotsionaalsemaid, mõttetäpsemaid ja vormilt paindlikumaid lahendusi annavad sageli graafilis-maalilist laadi plakatid. Seda isegi fotole tuginedes.

S. V.: Sellealase stuudiumi näiteks on «Aerodisain», mille tööd ei pretendeeri plakatkikkusele, kui selle all mõeldakse minimaalsete vahenditega maksimaalse efekti saavutamist, vaid püüavad rikastada tehnikat, pakkuda terveid ja rõõmsaid impulsse.

A. S.: Otsingute mõttes ei pea ma arvestatavaks kontseptualistlikku vormi plakatis. Need plakatid ei uuenda ega märkide repertuaari, küll aga surusid tagaplaanile graafilise, see tähendab loominguilise, emotsionaalse lähenemise. Nende jõuetus piirneb igavusega.

Sellised katsed kunstis teravikuna püüdsid laiendada seniseid arusaamu esteetilisest normidest. Veendunult esitati töid, mis pidid vanad ilukategooriad kummutama. Eriti autoriplakatis (nn. eksperimentaalplakatis) esinesid katsed liita plakati pinnaga esemeid, erinevaid faktuure.

Töödeldi paberit reljeefseks, esitati töid eri materjalidest (rauast jne.). Mäng sõnaga, kirjatähedega, tekstiga oli kui kohustuslik võte. Näitusel «Autoriplakat 82» on selliseks järellainetuseks A. Tolli plakat «Ja-Ei-Ja». Kõikmõeldavad graafikud, märgid on selle suuna tavalisteks atribuutideks.

Kontseptualism kunstis muutus abstraktseks mõisteks, mis lahti kistud konkreetsusest. Plakati tervikfunktsioonist — kui dokument ja kunstiteos — oli selliste plakatite puhul tähtsus ainult teisel poolel. Plakat on olemoodi vihje, kommentaar, aga ei tohi enam ise kommentaari nõuda.

S. V.: Plakat on spetsiifilise vormikeelega kunstiteos. Selle juurde kuuluv tekst on viisuaalse kujundi samaväärne koostisosa (või kujund ise), seal peituv sõnum hõlpsasti loetav. Hea plakat on ühe- või kahe mõttealine, s. t. informatiivne. Kuid ma ei eitaks ka sellisest funktsionaalsest plakatist kaugenenud vorme. Näituseplakat võiks soovi korral olla väljendusvahendiks eksperimentaatorile, kellega maali, graafika või skulptuuri väljakujunenud raamid kitsaks jäävad. On olemas ka selline plakat, mis omandab märgi tähenduse ainult kindlas keskkonnas ja olukorras. Iseasi, kas meie plakartistid on sel alal midagi tõsist korralda saanud. Eksperimentaal- ja autoriplakati näitused viimastel aastatel ei ole igatahes elujõulisi näiteid pakkunud.

A. S.: Meie plakati edasine tõeline tõus ja populaarsuse suurenemine saab minu arvates sündida vaid läbi isikupäraste käekirjade, paljude erinevate kunstiliste võtete. Siin tuleb aga päevavalgele asjaolu, et me neist aga ei räägigi, sageli ei tunne plakatkunsti olukorda kuigi sügavalt. Normikohane näituseülevaade ei aita kriipsuvõrdki. Tüütu on minu arvates meie plakati kõikuva ja erineva taseme põhjuste otsimisel viidata vaheldumisi kirjastuse, kunstnike, isegi Kunstnike Liidu suhetele.

S. V.: Eks sellistest viitamistestki tõuse omamoodi tulu. Viimasel ajal on plakatisektor näiteks hakanud uurima plakatite honoreerimise probleeme meie vabariigis...

A. S.: ...Aga siuliselt on seejuures miskipärast plakatkunstist üpris vähe juttu — jutt käib vist aia august, mitte aiast.

S. V.: Küllap tuleb teha plakateid, mis paiksiks selle augu peale kleepida.

Aprillikuus oli Pori uues kunstimuuseumis avatud Mare Vindi graafika näitus, Helsingi kunstiõpradelt oli võimalus seda näha 24.—31. maili Nõukogude Kultuuri- ja Teaduskeskuses.

■ Kuidas sai näitus teoks ja missuugused tööd selleks valisite?

Korraldaja oli sõprusühing, algatus ja ettepanek tulid soomlastelt, täpsemini just Pori kunstnikelt, kes mu töid olid varem näinud. Näitusele saatsin 29 litograafiat aastaist 1972—1982. Pori oli ruumi vähe, seepärast olid seal väljas vaid pooled neist, Helsingis aga kõik. See oli minu esimene oma näitus Soomes, kuid eesti kunsti senisest näitusest seal — 1977. a. näitusmüügist Stockmanni galeriis, 1979. a. «Artiumi» eksportfirma ja 1981. a. «Art-Tuusulanjärvi» korraldatud müüginäitustest — olen kõigist osa võtnud. Soome sõitsin nüüd esimest korda — Helsingi näituse avamisele. Viibisin seal neli päeva, käisin ka Pori ja Turus.

Pori kunstimuuseum on uus: ta valmis möödunud aas-

PORIS JA HELSINGIS

VALDUR VAHI FOTO

tal ümberehitusena vanast pakkhoonest (ehitatud 1864 läänarhitekt C. J. Heidekeni projekti järgi). Välispidi on endine fassaad muutmata, sees on kõik uueaegse muuseumi nõuetele vastav: head tehnilised seadmed ja valgustus. Samas majas asub ka Pori linna kunstikool.

■ Kas jõudsite käia näitusel, tutvuda Soome kunstieluga?

Näha sai vähe. Seal viibimise ajal olid enamikus muuseumides ja galeriides puhkepäevad. Graafikagaleriis nägin Islandi graafika näitust: oli väga nüüdisaegne, valitses suur formaat, tehnikaist lito ja joonistus. Ka soome nüüdisgraafikaga oli võimalus tutvuda. Minu arvates on see küllaltki sarnane meie omaga, midagi üllatuslikku ses mõttes ei näinud. Küll aga on nende graafika formaadid väiksemad, seda eriti sügavtrükkide puhul. Pori muuseumis oli parajasti avatud kaks näitust — üks tutvustas sealse kunstikooli õpilaste ja õpetajate töid, teine Soome Kunstiakadeemia koo-

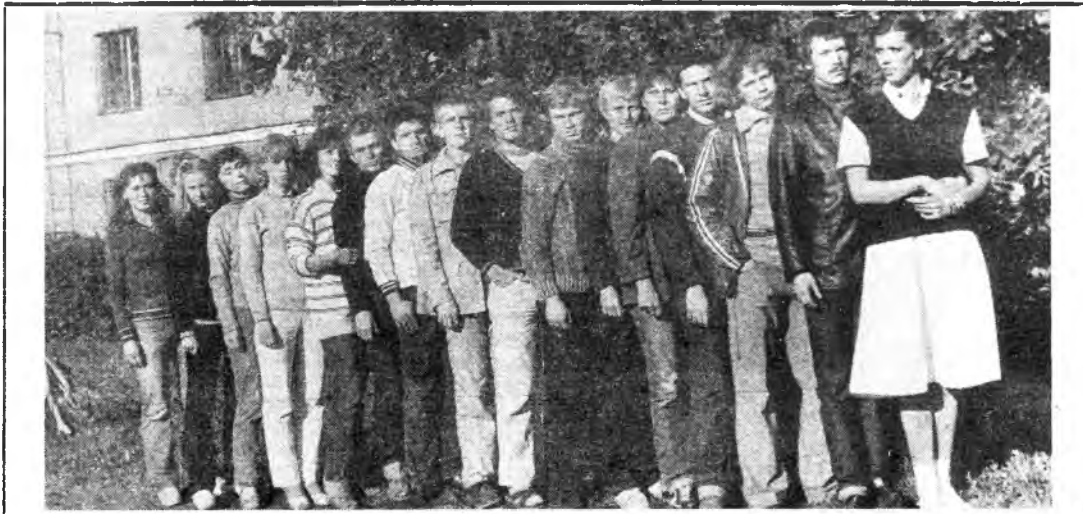
li. Selle vähese põhjal, mida nägin, on muidugi ennatlik teha mingeid üldistusi, kuid mulje järgi näis domineerivat abstraktsem, värvipindade mõjule tuginev laad, kord geomeetrisem, kord vabam. Slaidi järgi maalitud tööd ei torganud igatahes kuidagi silma.

■ Milline oli vastuvõtt?

Põhilised vastuvõtjad olid Pori kunstimuuseum ja Pori kunstnikud. Seal oli näitust külastanud üle 3200 inimese. Mitu Pori ajalehte avaldasid ka näituse kohta tutvustusi. Helsingis olid näituse avamisel kahe ajalehe esindajad.

■ Lõpetuseks refereerime üht ajaleheartiklit:

«Mare Vindi töis ühinevad eesti kriitiku Martti Soosaare sõnade järgi tunne ja intellekt nii, et naiselik romantilisuse tunde säilib. Näiliselt kaunitest piltidest võib vaataja leida üllatusi: pealispinna taga on omamoodi teine tegelikkus, teine tõde. Mare Vindi kunsti valitseb tunde ja mõistuse, looduse ja geomeetria tasakaal.»

X LEND LÕPETAB UUED VASTUVÕTUEKSAMID ALGAVAD

Pildil on 16 noort näitlejat, kes saavad 25. juunil kätte teatrikooli lõpudiplomi. Vasakult: Vilma Luik (tulevane töökoht Viljandi «Ugala»), Laine Mägi (Pärnu teater), Anu Lamp (Noorsooteater), Katrin Nielsen (Pärnu teater), Mare Martin (Noorsooteater), Andres Lepik («Ugala»), Jaak Johanson (Noorsooteater), Andrus Vaarik (Noorsooteater), Jaan Rekkor (Pärnu teater), Sulev Teppart (Noorsooteater), Margus Oopkaup (Pärnu teater), Aivar Simmermann («Vanalinna Stuudio»), Maanus Valentin (Rakvere Teater), Toomas Kreen (Rakvere Teater), Elmar Trink (Pärnu teater), Viire Valdma («Vanalinna Stuudio»).

Samal päeval, kui lõpetab lavakunstikateedri X lend, algab Toompeal uue lennu vastuvõtt. 25. juunil kell 10 oodatakse kõiki soovijaid sisseastumiskatsetele lavakunstikateedrisse, Toomkooli 4. Eksami eelvoor kestab 25.–28. juunini. Kes eelvoorst edasi pääsenud, need jätkavad teises voorus eriala eksamil 6. juulil. Kursust hakkab juhendama Aarne Üksküla.

Igaüks, sõltumata east, ootab imet. Peame tunnistama, et isegi argielus loodame kohata imeväärt, ülevat. Just selline tundmus valdas mind, kui ma astusin üle Laias tänavas asuva Nukuteatri läve: uksele tervitas mind värvikas nukude paraad. Eri muinasjutude tegelased, rivistunud pikki seinu ja saali viivat treppi, otskui tervitasid, püüdes tungida laste maailma, tollesse ebatõelisse imekaunisse maailma, kus hea võibda ikka kurjuse ja kus tark võlub on laotanud kõik asjad mõistuse ning õigluse kõrgeimate seaduste riuleisse.

Ent need on täiskasvanu mõttesoosid. Lapsed tormasid ohjeldamatult ja erutatult ühe nuku juurest teise juurde, uurisid kunstnike maalitud pilte fuajees ainiti ning kuulasid seejärel sealsamas tähelepanelikult väikest viiulikontserti. Nõnda alustas teater oma vaataja esmast juhtimist etenduse õhkkonda — väikese ime juurde selle alles nii üürikesel teel.

Just selles kõrge kultuuriga loomejanelises teatris kavatsemin vaadata mitut etendust. Ma polnud esimest korda siin. Teatri parimatest tödest, mida tuntakse ka väljaspool Eestit, — «Gulliver ja Gulliver», «Tuti I ja Ludvig XIV», «Petja ja Hunt» — olen kirjutanud varemgi. Nüüdne kohtumine eeldas avameelset arvamuseavaldust viimase aja tööde kohta, seostades neid praegusaja nõukogude nukuteatri üldiste arengusuundmustega.

Läbiivaatus algas mullu sügisel lavastatud rumeenia muinasjutuga «Kukkur kahe krossiga» (autor V. Filipoiu). See on teatri juhtiva näitleja H. Toompere esimene katse lavastajana, mis tuleb tunnistada kordaläinuks. Süžee on, nagu muinasjuttudes ikka, lihtne, ent selles on iva... Saamatu väike kukk, kes on vaese mehe hütis ulualust leidnud ja kes oma peremeest rõõvinud rikka eest kaitses, muutub otsustavaks ja julgeks. Sellele nõrkade kaitsmise üllale aatele ongi tegelikult etendus allutatud. Paraku aga kipub väline süžeeahel varjutama toimuvat peamist mõtet. Rahakoti pöörane tagaajamine hakkab eriti II vaatuses võimust võtma kokkupõrke tegeliku tuuma üle.

Teatavaid etteheiteid tohiks teha ka peaosatähtjale, võimekale näitlejale H. Gustavsonile.

Tal tuleks üksikasjalikumalt ja suurema lavalise väljenduslikkusega — nukus — argumenteerida kõike seda, mis on osaks saanud tolle algul õnnetu tegelaskuju saatusele: küll heidetakse teda tulle, küll uputatakse kaevu, küll topitakse kohvrissi (kirstu?), tema aga paneb vastu, annab vaesele mehele tagasi raha ning — kinnitab õigluse võidutsemist. Kas see pole muinasjutu kangeline, olgugi et kukkharjaga?

Enamikule tegelastest tuleks leida eredam iseloomustus, sügavamalt tuleks avada iga lõigu tundmuslik külg. Lavastajakäsitlus ja

laste tähelepanu koondamiseks.

Valmid «Hunt ja kitsetall», «Ahv ja prillid», «Rebane ja viinamarjad» on leidnud laadilise, lavastuslikult teravmeelse lahenduse. Tõsi küll, valmide omavahelises seostumises on lohisevust ja teatavat illustratiivsust, vahel häirib näitleja abitus, mida on eriti märgata otsesel suhtlemisel saaliga. Kuid üldiselt on etenduses — nagu ka R. Aguri lavastatud loos «Karjapoiss ja kuningas» — just

tatud kontseptsioonitervikule. Eesti muinasjuttude stiili hoolika säilitamisega, lavavahendite nappusega, millest on tehtud ühtaegu nii võte kui ka põhimõte, näitlejate täieliku pühendumisega on loodud etendus kerge ja poeetilisena, millest ei puudu aga iroonia ja groteskki. Fantaaasia ja ereda teatraalsuse võrdkujudeks osutusid lood «Sõdurist, supist ja kirvest», «Kohtust keedetud munade pärast» jt. Etenduses pole paika igavusel, täitmatat pau-

oma kodupaika, oma lapsepõlvemaale. Ning enne, kui ta peatub igaveseks, peab ta jõudma jutustada meile oma eluloo. Loo elust, mis oli täis päikest, lootust ja muret. Üks meenutus järgneb teisele: siin tema esma-kohtumine ümbritseva maailmaga, elegantne tants — tutvumine koera ja talukoha teiste loomadega. Kui üürikesed on need viivud! Ja juba tulebki piits, ader, peremehe toores karjumine, mis tõkestavad tema pääsu vabadusse. Üks stseen asendub teise, rütm kiireneb: ema surm, oksjon, raske töö. Jooks muutub aina kiiremaks, aina halastamatumaks. Üksik-lase jooks läbi elu, täis alandust, solvangut, nälga. Ja nii kuni surmani...

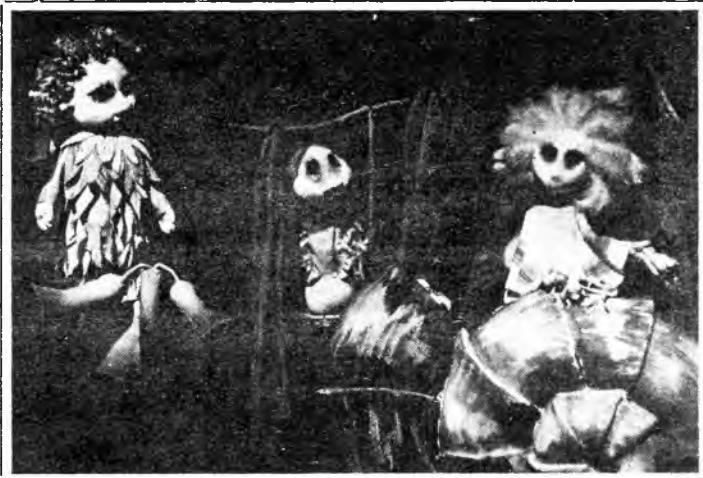
Lihtne ja nukker süžee, ülalatavalt peenekoeline ja täpne etendus, milles lavastajal R. Aguril, kunstnikul B. Cvirikienel ja jutustajal, noorel osatäitjal T. Raadikul oli õnn tungida muinasjutu sügavustesse. Säärast filosoofilist ja lüürilist etendust, mis sunnib (igas vanuses!) vaatajat mõtisklema olemise, elu ning surma üle, on nukuteatris äärmiselt raske lavastada. Ja lavastaja on sellega toime tulnud. Nii võib väita juba täna, olgugi et esietendus toimus alles mõne aja eest ja etenduse kohta võib teha palju märkusi. Nii näiteks on mitme stseeni emotsionaalsed dominandid ebaküllaldased (ütleme, Tuhkurhobuse ja ka tema ema suremise stseen), ka on enamiku näitlejate taseme ning lavastaja seatud ülesannete vahel veel lõhe.

Ent kõige selle taustana tendub hiiglasuur vankriras, mida mööda peatumatult, komistades ja kukkudes, kihutab hobune. Kuid rattal pole lõppu ja jooksul pole hõlpu. See on metafoor, mis tõstab laval toimuvat traagilise üldistuse kõrgsusesse.

Lõpetades nähtud etenduse vaatlust, peab rõhutama: teater kujutab endast täna küpset ja eesmärgipärast loomeorganismi. Teatri häälestatus tõsiselt ja avameelseks jutuks lastega on ilmne ning väärab igakülgset toetamist ja lugupidamist. Teatri sellise programmiga kaasnevat jätkuv erimeelsust ja algupärase repertuaari otsing, stsenaariumia ja näitlejameisterlikkuse kõrge tase. Ja mis peamine — heasoovlikkus ning mõistmine, ilma milleta ei saa luua head etendust, ammugi mitte head teatendust. Vaid nii sünnib ime, tavaline võitevime kunstis.

JELENA VOLODARSKAJA

LOOME- OTSINGUD JÄTKUVAD

Stseen Yrjö Kokko — Joel Sanga näidendist «Pessi ja Illuusia». Lavastus Rein Agurilt, kujundus Rein Lauksilt, muusika Raimo Kangrolt.

näitlejapingutused tuleks korrutada nukuteatri ulatuslike võimalustega. (Kahjuks on kunstnik K. Rattus olnud selles tükis loid ning väheste algatusvõimega.) Sellisena kujutlen* toda vajalikku, mis teatril tuleks kõnesoleva etenduse kallal veel korda saata.

Järgmisena oli mul juhus teha tutvust lühikesi ja lõbusa etendusega «Va eesel, tuttav elajas» (samuti mullune lavastus). Targas, moraliseerimist vältivas vormis pakub teater oma tõlgitsust mitmest tuntud valmiste. Peategelasteks on muusikute kvartett, mis koosneb teatri noortest jõududest. Nood lõovad kaasa kõiges: laulus, muusikalistes vahelalades, lavalise atribuutika poolest sihilikult lihtsates stseenides ja otsesest suhtlemises saaliga. Mängulisus, vaatajaskonna kaasahaaramine — see kõik loob suurepäraseid eeldused ühtaegu nii pinge maandamiseks kui ka

viimastel aastatel ilmnenud erakordselt viljastav taotlus: püüde lahendada etendus nii (muidugi kirjandusliku ainese vastavas plaanis), et selle ülesehitus võimaldaks siiski noorte vaatajatega vahetut mängulist suhtlemist, ulatuslikku mõttevahetust. Lapsed õpivad ise (teatri abiga) muinasjutte looma, ühinedes tasapidi nende «lõplike tõdedega». Sünnib osasaamise ülev silmapilk, oma mina esmaärrakamine.

See lapse tunde- ja vaimumaailma aktiivse sekkumise meetod, mida R. Agur kunagi nii andekalt kasutas näidendis «Petja ja Hunt», on leidnud niisil edukat jätkamist veel ühes selle hooaja töös — «Karjapoiss on kuningas». Siin on kõik — nii lavastajamõte kui ka noore kunstniku R. Babitševa stsenaariumia, ka suurepärase näitlejate (H. Toompere, H. Laas, M. Toompere, T. Soodla, R. Tammet) ansambel — kõik allu-

sidel, asjatult mahavisatud lavaajal. Iga muinasjutt on sihitud saali, nende iva pakutakse pehmelt, pealetükkivuseta, lavaliselt täpselt vormis. Etendus kasvab üle tõsiseks jutuaajamiseks ja saali sügune pingeline vaikus.

Mida me teame nukuteatrite võimalustest? Võib-olla kuuletuvad sellele kunstiilile peale hüva muinasjutuga publitsistlik filosoofiline tähendamissõna, isegi tragöödia?

Kui nukuteatri lavale ilmus etenduse «Tuhkurhobuse saatust» (tuntud leedu kirjaniku P. Cvirka jutustuse järgi) ajal muusikust noor mees viiuliga, kes mängis pikalt ja sienduslikult, tõmbus meie süda kurbusest kokku. Me olime vaimustuses veel enne, kui noormees jõudis oma lugu jutustama hakata...

Tumeda taeva taustal, lõputul teel kihutab hobune. Tema samm on raske, suu vahul. Hobune on vana ja jõuetu. Aga ta ei võiseisma jääda, ta peab jõudma

KÜLALISED SZOLNOKIST

TRA Draamateatri külalistena viibisid Tallinnas Ungari Szolnoki Draamateatri peanäitejuht István Paal, kunstnik Csáka Antal ja dramaturg Fruzsina Magyar. Draamateatri peanäitejuhi M. Mikiveri mulluse Szolnokis lavastamise järel tahetakse jätkata teatrite vahelist koostööd. Lepiti kokku, et Szolnoki Draamateatri peanäitejuht toob meie Draamateatri väikeses saalis lavale «Sambapühak Simeoni». Kuigi töö algab eeloleval kevadhooajal, jääb Imre Sarkadi teose järgi loodava lavastuse lõplik valmimine tuleva aasta sügishooaega.

Külalised käisid vastuvõtul Eesti NSV kultuuriministri asetäitja Jaak Villeri juures, pikemalt kõneldi teatrielu probleemidest Eesti NSV Teatriühingus, kus külalised kohtusid juhatuse esimehe Jüri Järvetiga. Pildil (vasakult): dramaturg Fruzsina Magyar, kunstnik Csáka Antal, tõlk Tatjana Nikitina, režissöör István Paal ja Mikk Mikiver.

Millalgi 70. aastate teisel poolel hakati äkki rääkima, et Eesti filmi tugevaks küljeks on muutumas operaatoritöö. «Tallinnfilmi» vötteplatsidele ja paviiljonid olid ilmunud noored Moskva Kinoinstituudi operaatoritena lõpetanud mehed — Jüri Sillart ja Arvo Iho, ning asunud vaikselt tegema oma esimesi filme. Keegi ei teadnud, mis pagasiga nad tulid. Keegi ei rääkinud sel ajal veel eesti filmikunsti uuest lainest. Kui valmis Jüri Sillarti filmitud «Aeg elada, aeg armastada», olid kõik äkki sunnitud tähelepanu pöörama filmi pildilesele küljele: ootamatult efektsele, kaunile, pilku püüdvale. Operaator ja kunstnik said diplomi X üleliidulisel filmifestivalil. Sillarti iga järgmine operaatoritöö pani endast rääkima. Eriti huvitavaks kujunes visuaalne külg filmis «Surma hinda küsi surnutelt», tõmmates endale eritählepanu (auhind operaatoritöö eest XI üleliidulisel filmifestivalil).

Arvo Iho, kes oli saanud oma praktilise tööst ristsed assistendina ja teise operaatorina meeste juures nagu Sööt ja Maran, tegi esialgu dokumentaalfilme — kolm filmi koos Leida Laiusega. Režissöör hoidis kiivalt oma operaatorit ning nende kolmas ühisfilm «Jäljed lumel» muutus sündmuseks meie dokumentalistikas.

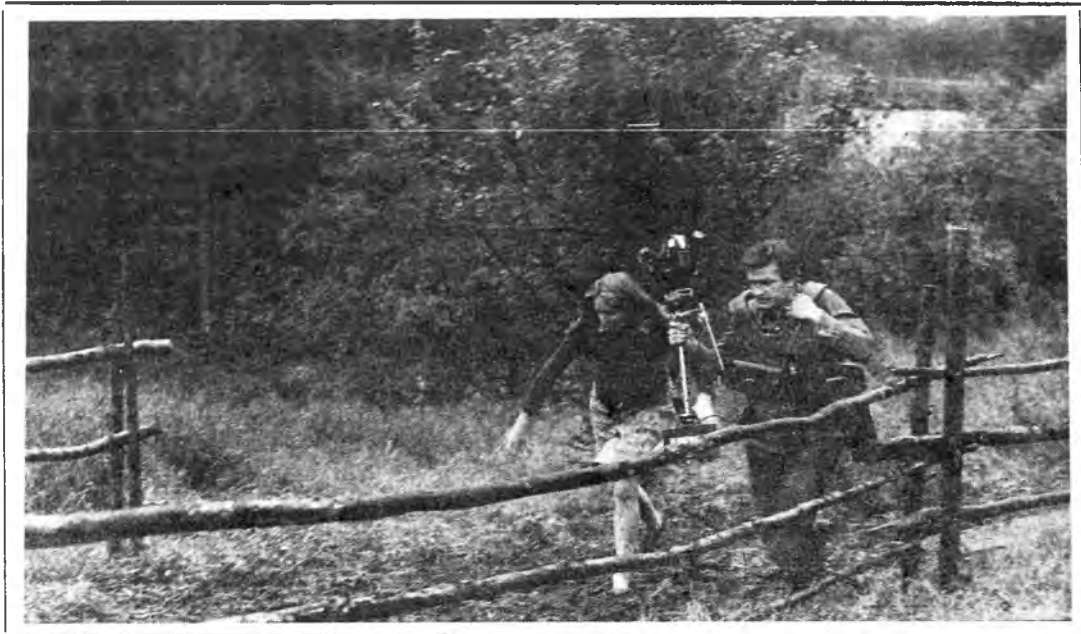
Sillartist saab meie keskmise/vanema generatsiooni režissööride poolt nõutud mees. Ta teeb hilgavat tööd Kromanovi, Kiisa, Käsperi ja Kruusemendi filmides. Agreesiivselt kaunis ning efektne on kujutis ulmefilmis «Hukkunud Alpinisti» hotell», särav ning pidulik laia publiku ette veel jõudmata «Karges meres»; operaatoritöö tõmbas endale tähelepanu ka filmides «Briljandid proletariaadi diktaatorile» ning «Metskannikesed» (viimane sai koos «Hukkunud Alpinisti» hotelliga» peapreemia operaatoritöö eest I Nõukogude Eesti filmifestivalil). Mitte alati ei leidu säravale, tähelepanu tõmbavale pildile küllaldast sisulist katet, mõneski filmis jääb operaatoritöö koos kunstnikutööga omaette nähtuseks.

Arvo Iho (Sillartist kuus aastat noorem mees), asus kaamera taha, kui oma esimesi filme hakkas lavastama meie režissööride noor põlvkond. «Karikakramäng», «Tuulte pesa», «Ideaalmaastik», «Corrida» ning praegu käsil olev «Arabella, mere- röövli tütar». Urbla, Simm, Tahvel, Neuland ja jälle Simm, Neuland, Simm. Neist on «Tuulte pesa» ja «Ideaalmaastikku» juba rohkem kui kord auhinnatud. Operaatoritööd eraldi pole välja tõstetud. Ma ei taha vastandada kahte operaatorit teineteisele, kuid tahaksin reljeefsemalt välja tuua seda, mis on iseloomulik Arvo Ihole kui operaatorile.

Muide, huvipakkuv on, mida Arvo Iho ise räägib kujutavast kunstist:

«Mind huvitab renessanss. Renessansist algas ego ülespüümine iga hinna eest. Ego ei tohi aga kunsti olla peamine. Hetkest, kui peaesmärgiks saab eneseväljendus, sellest hetkest algab lagunemine. Vanadel meistritel, heas mõttes käsitöölistel, kes jäid anonüümseks, oli nende piltide puhul tähtis miski muu, mitte enda isiku ülespüüamine — nendel mõjub kunst aegamööda, kuid ei mõju kunagi ärritavalt. Mulle meeldib kunst, mis on terviklik, mis annab mingi hingelise valguse. Ei meeldi need kunstnikud, kes on agressiivsed, suruvad end peale.»

Filmis «Jäljed lumel», loos vanast näitlejast Ants Jõest, on olemas juba Arvo Iho kaamera põhiomadus: soov ja tahe kaasa aidata filmitava olemuse avamisele, sellise «teise reaalsuse» loomisele, mis vajalik just sellele konkreetsele filmile. Sügavate valgus-varjudega pilt, hämarad ruumid, veidi salapära vana näitleja ümber, liikuva kaamera tundlik kaasaelamine olulisele sündmusele vana

Moment «Tuulte pesa» filmimiselt.

VILLU REIMANNI foto

OPERAATORIST, PILDIST JA PISUT KA EGO'ST

mehe elus, elukohamuutusele (pikk katkematu kaader: Ants Jõgi istub takso, takso sõit, lumine maastik õues — kõik muutub, voolab, liigub).

Kaamera kirglikkus. Pildi nagu märkamatu lahustumine filmis. Operaatori-ennastsalgavus.

Filmikassetis «Karikakramäng», eriti novellides «Promenaad» ja «Tätoveering» on loodud kummaski pildiliselt oma suveräänne maailm, kuid mitte nii, et imestusest tummana jälgiksime seda, teist või kolmandat kaadrit selle kompositsiooni ja valgusega, vaid voolavuses, tekivas tervikus: «Promenaad» oma nostalgilises pehmuses, mõningases irrealsuses, «Tätoveering» ühtlasi poeetilisena ja pisut grotesksena. Kas on olemas enesele teadvustatud printsiibid, seisukohad, millel kõik põhineb?

Arvo Iho: «Filmis peab pilt mõjuma märkamatu, alateadvuse kaudu. Filmimine on oma olemuselt lähedane muusikale: nii nagu muusikas, nii ka siin kõik liigub, muutub, vibreerib, miski pole staatiline. Filmikujutis on pidev vool, mis ühest punktist algab ja teatud kindlasse punkti välja jõuab. «Promenaadi» ja «Tätoveeringu» puhul saime palju abi Andrei Tarkovski, kes sisendas meile üldisi põhimõtteid, eelkõige aia rõhutas: kino on see, kui kõik muutub! Tarkovski oli see, kes õpetas, kuidas minimaalselt liikumistega ühe kaadri sees võib saavutada tohutuid meeleolude muutumisi.»

Alates «Promenaadist» (ja juba seal) on Arvo Iho kaamera olnud väga liikuv. Seda kaamerat on hoidnud käes mees, kes teab, kuidas kaamera liikumisega mõjutada inimtundeid. Need, kes on näinud filmi «Tuulte pesa», mäletavad arvatavasti Allaberti-Piiri surmastseeni kui üht mõjuvat filmis. Mis selles stseenis toimub? Allaberti-Piiri, tabatud kuulist, langeb seljakil, pea kuklas, hobuse najale ning pöörleb aeglaselt vajudes. Kaamera pöörleb ümber tema ning just sellest keerulisest kahekordsest liikumisest tekib kummaline igavikutunne.

«Tuulte pesas» on teisigi stseene, sealhulgas olulisi, mille mõju tegelikult põhineb sellel, kuidas stseen on filmitud. Kindlasti kuulub nende hulka imeline lõpukaader, mis mõjub jahmatava kontrastina eelmiste episoodide vägivallale ja verele: väikne kuldsest valgusest täidetud varakevadine maastik, kus keset looduse helepruune ja beeze toone lehvib tuules imevalge lapsepesu ning kõike ümbritseb ja haarab min-

gi eriline õhuvärelus. Ilma mingite võtssümboliteta on selles üldplaanis kõik olemas: lootus ja algus ja millegi ootus. Nii võib lõpetada filmi režissöör, kellel on operaator, kes nii filmida oskab.

Arvo Iho: «Minul algab pildi loomine mingist tundeist. Mõnikord on algimpulsiks mõni unenäopilt, mis annab kammeritoni. On operaatoreid, kes lähtuvad eelkõige arvustusest, kes peavad väga tähtsaks valemide. Mina valemide ei salli, ma ei mõtle skeemi välja. Lähenen asjale pigem kui maali.»

«Tuulte pesa» on Arvo Iho esimene värviline mängufilm. Kriitik Runin ajakirjas «Iskusstvo Kino» võrdles filmi saagaga. Ütleb, et saagana saab mõjuda vaid film, millel on eelkõige saagalik pilt. Kaader: vanas talutoas istuvad inimesed söögilaual ümber. Kusagilt langeb kuldne valgus nägudele. Beežid, kuldpruunid toonid, järsud valguse ja varju kontrastid ettekumardunud nägudel, veidi salapärase, määratlematu, hämarusse kaduv interjööri: pildist ei õhku mitte konkreetse 1945. aasta olustiku, vaid pisut ehk koguni igaviku õhgu. Rembrandtlik valgus-vari, arvas kriitik Runin veel

Arvo Iho: «Valgus ja vari ei ole õieti mitte Rembrandtlik, vaid Caravaggiot. Mulle meeldib temperamentne pilt, millel on jõud taga.»

«Tuulte pesa» pisut arhailiste interjööride ja dramaatilise tegevuse vahele lükkub paar vaikset, lummavat, maalilist maastikupaadet: kauge rohekashall mets üle valge lagendiku, kaamera aeglane pealesõit.

Arvo Iho: «Eeskuju, kuidas filmida maastikku, olen võtnud inglise XVIII sajandi lõpu maalijatelt, meestelt nagu Constable ja Gainsborough: nende maalides on palju õhku, elu, vihma värve. Muidugi, kopeerida ei taha, see oleks igav, kuid on võimalik vaadata, mis vahenditega see on saavutatud. «Tuulte pesa» puhul oli väga tähtis, et maastik ei mõjuks loomulikuks, et see poleks ainult üks talu, vaid et seal taga võiks olla üldisem ruum, võiks olla Eestimaa. Sellise üldistuse saavutas oma väga ruumilistel maalidel Brueghel-vanem. Taotlen, et see tunne oleks peidetud ja kuskil sees.»

«Ideaalmaastiku» stiil erineb «Tuulte pesast» tuntuvalt. Ka pilt on teine. On palju rohelist, palju päikesevalgust, palju õhku. Väga rohelisel rohul, puude väga rohelises lehestikus väreleb valgus. Mõisahooned suurtest akendest langeb nägudele rikkalik valgusvoog.

Arvo Iho: ««Ideaalmaastikus» pole enam jälgi Caravaggiost, vaid van Eycki, Vermeer van Delfti mõjud. «Ideaalmaastikus» tahtsime kõigele vaatamata, sellest hoolimata, et see poiss teeb seal kohati mitte just eetilisi tegusid, edasi anda lootuse, nooruse atmosfääri. Nii suguks erilise puhtuse, eetilise tunde saamiseks rakendasime valguse, mis pehmelt endasse haarates ümbritseb esemeid, samuti avatud kompositsiooni.»

Ning alles «Corridas» juhtus mingil määral see, mis käib põhiliste taotluste ja tahtmiste vastu: pilt kipub eralduma muust ja jääma iseväärtuseks. Kuigi siingi muudab operaator värvi vastavalt sellele, kuidas peaksid muutuma meeleolud, kuigi siingi lisab rahutu kaamera ärevust dramaatilistele sündmustele ning ekraanil on kauneid maastikke ning salapäraselt valgustatud portreesid kuldpruunides interjöörides, tajud äkki ebamugavust: miks peavad need väikese hingega inimesed, kelle tegutsemismotiivid on tühi, olema rüütatud nii kaunis pildirüüses? Kusagil — mitte operaatoril, kes kindlakäeliselt oma asja valdab — on materjali vastupanu nähtavasti osutunud liiga tugevaks. Arvo Iho ütleb:

«On väga sant tunne, kui operaatoritöö jääb kuidagi omaette. Film peab mõjuma tervikuna.» Ning veel: «Oma selle aasta väärtuslikuma töö olen teinud fotodena. Fotod kui eskiisid tulevase filmi jaoks — värvi, tunde, õige valguse kättesaamiseks, vigade ennetamiseks. Ning fotod lihtsalt enda jaoks. Enda lõbuseks. Mitte näitusele. Fotod talvemaastikuga — peened, graafilised. Mitte agressiivsed. Suvi — pehmed, maalilised fotod. Mõned aktid. Jälle loodusfotod. Loodus kui hingelise tasakaalu saavutamise koht. «Looduses on see kõik olemas, mis kunstis: orgaanika, harmoonia.»

Õieti algaski kõik praegune huvi fotograafia vastu. Päril alguses, kui polnud veel fotoaparaati, oli 11–12-aastase Viru-Roela poisi huvi joonistamise vastu. Seejärel tuli fotograafia, mis on jäänud. Sõjavägi. Tisleritöö, mis sai maha jäetud, sest aknast paistis üle planguserva vaid üks väike saarepuu. Nii kogu elu? Kinnises ruumis? Järgnesid sisseastumiskatsed Leningradi kinotehnika kooli ning läbikukkumine. Töö assistendina «Tallinnfilmis». Ning ootamatu sisseastumine Moskva Kinoinstituuti. «Tegin looma moodi tööd. Teadsin, kui raske sinna on sisse pääseda.»

Ning täna: Arvo Iho võtteplatsil. Põhimulje: hoog, sõost, keskendumine, tahe.

Sellisenä võis Tammsaare kujutleda üht noort meest Kivimäel kive lõhkumas! Kuid puudub rabeledus, kärsitus. On vaoshoitud, kokkusurutud, ühte punkti suunatud energia, täpsed ja alati viisakad käsklused abilisetele, nõudlikkus enese ja teiste vastu. Töö valgus projektorist, too kiir peab langema täpselt, millimeetrialt just nii ning mitte teisiti. See tuleb saavutada. Kõik peab olema saavutatav — põhimõtteliselt. Maa- poisi jõud ühendatud kunstnikunärviga.

On see töö või mäng?

Arvo Iho: «See on kõva töö. Tuleb ületada palju — tehnikat, inimeste inerts. See on ränk töö, kuid, muidugi, mängu element on seal sees, muidu poleks asi huvitav.»

On siis alati soov saavutada maksimaalset? Kõike ära andes? Kas mõnikord ei või lihtsamalt?

Arvo Iho: «Ma olen vahel mõelnud, et teen nii, mitte kõike mängu pannes, aga — ma lähen käima! Asi ei paku mulle rahuldust, kui ma kõike välja ei pane. Mul ei ole huvitav töötada, kui asi mind ei rahulda. Ning riski moment on minu jaoks üldsest tähtis. Püüan iga filmi puhul midagi uut proovida. Päril kunst tuleb alles siis, kui millegipärast teed niimoodi ja sa ei tea täpselt, miks sa just nii teed. Üks olulisemaid kunstis on non-finito, lõpetamatus printsiip, mis jätab inimesele endale veel võimaluse edasi minna.»

Töö ja resultaat. Oppimine teistelt. Tarkovski filmide operaatorid Rerberg ja Jussov, Bergmani operaator Nykvist. Itaallane Tavoli, Ameerika uue laine mehed — operaator-režissöör Haskell Wexler. Mehed, kes suudavad palju.

Arvo Iho: «Ideaalne operaator on mees, kes ületab tehnikat, kelle pildis seda tehnikat ei näe. Kui näen selliste meeste tehtud kunsti ja taipan, et ma ise pole midagi niisugust elus teinud ega tee ka, siis haarab mind pessimismihoo. Mind hämmastavad enesekindlad inimesed!

Jah, kui ma vaatan head maali või graafikat või loen Faulknerit, siis tõstab see mind maast lahti, annab vungi sisse, kuid kui näed, kuidas tõeliselt mehed tegelevad sellega, millega sina, siis võtab eluisu ära...»

Mis väärtustub siis sellest, mida me ise teeme?

Arvo Iho: «See, mis jääb, on kindlasti meie parimate dokumentalistide töö, selliste meeste nagu Andres Sööt. Rahulikkult, ilma eputamata, selge mõistuse ja missioonitundega teeb Sööt filme, mille väärtus aja möödudes ainult kasvab. Ka Mark Soosaar teeb alati asju, millel on elu sees. Soosaar on nagu tõeline renessansiaja inimene, tema filmide keskmes on alati ta ise. Usun, et väga tõsiselt võetavat mängufilmi võiks teha Peep Puks, tema Tuulase-ainelise stsenariumi ideed on äärmiselt huvitavad. Praegu siiski ei tasu meil oma mängufilmi veel liiga tõsiselt võtta. Mängufilm saab alles siis hea dokumentalistika võrreldavalt väärtuslikuks, kui seda hakatakse tegema tõeliselt paremate eeskujude tasemel. Inimese kurimise osas on meil veel suur liikumismaal!»

Kuid kui ka kõik muu on olemas, kui on olemas nii kunst kui ka kogemused ja anne ning süsteemi viidud esteetiliselt vaated ja halastamatu töö, siis jääb ikkagi veel üks asi, mis sellest kõigest läbi põimub, kõigele oma lõpliku pitseri vajutab.

Arvo Iho: «Ma ei tea, mis pagana asi see on, aga see, milline sa oled inimesena, tuleb nii või teisiti su teostesse. Leonardo da Vinci isiksuse jahedus ja terviklikkuse puudumine on talutav tema töodes, samuti nagu Michelangelo teostes see, kui äärmusteni minev terviklik karakter ta oli. Buuel näiks nagu olevat jahe vaatlaja, kuid ometi talud, et ta armastab ka toda viimast kaltsakat. Samal ajal: Alain Resnais on küll peen, rafineeritud meister, ratsionalist, kes suudab kõike analüüsida — Fellini on provintsiaalne ja kõrvall —, kuid Fellini soojust tal ei ole. Kunstniku kaasaelamisest, valust tekib ta kunsti õistav moment, mis annab mingi hingelise valguse, milles minu jaoks on kunsti suurim mõjujoud.»

MARIS BALBAT

KONKURSS ON ALANUD

10. juunil toimus Kremlis Kongresside Palees VII Tšaikovski-nim. rahvusvahelise interpretide konkursi pidulik avamine. Avasõnad ütles konkursi organiseerimiskomitee esimees Tihhon Hrennikov. Tervituskõnega esines NSV Liidu kultuuriminister P. Demitšev. Seejärel tutvustasid žüriide esimehed Otar Taktakišvili (klaver), Leonid Kogan (viulil), Danil Safran (tšello) ja Irina Arhipova (laul) žüriiliikmeid. Piduliku tseremonia lõpul esinesid sõnavõttudega žüriiliikmed Karlo Neste Belgias ja František Rauch Tšehhoslovakiast. Seejärel esines NSV Liidu Suur Teater P. Tšaikovski balletiga «Luikede järv», peaosades L. Semenjak ja A. Fadejetšev, dirigent A. Žuraitis.

Samal päeval loosisid esinemise järjekorranumbrid 79 pianisti 28 maalt. Kõige arvukamalt on osavõtjaid USA-st — 17, Jaapanist 11, NSV Liidust 6, Bulgaariast 6, Jugoslaaviast 4. Ülejäänud maadest on võistlejaid vähem. Seekordse konkursi noorimaid on 19-aastane Maria Rovena Arrieta Filipiinidelt, kes praegu õpib Moskva konservatooriumis prof. Jevgeni Malinini klaveriklassis.

Esmakordselt Tšaikovski-nim. konkursi ajaloos on nõukogude klaverikooli esindamas ka pianist meie vabariigist — Kalle Randalu. Meenutuseks, et varem on selles konkursis meilt osalenud veel Hendrik Krumm.

Pianistide žürii esimees Otar Taktakišvili ütles, et kui võrrelda V, VI ja VII Tšaikovski-nim. konkursi, peab ta viimast neist kõige esinduslikumaks, sest osavõtjate põhi-koosseis on väga tugeva tasemega. Suur osa võistlejaid on juba mitmete konkursside laureaadiid. Kuid fakt, et vaatamata rahvusvahelise konkursi laureaadiitlile otsustatakse jõudu proovida Moskvas, näitab Tšaikovski-nim. konkursi suurt autoriteeti kogu maailmas.

Nõukogude pianistid on kõik väga tugeva ettevalmistusega. Siia kuuluvad 1981. a. Taškendis toimunud üleliidulise konkursi laureaadiid pianist ja helilooja Mihhail Jermolajev ning Dmitri Gaidjuk, 1980. a. Montreali rahvusvahelise pianistide konkursi laureaadiid Vladimir Ovtšinnikov ja Andrei Dijeve, 1981. a. R. Schumanninim. rahvusvahelise konkursi laureaati Kalle Randalu ja juba I voorus osavõtte saanud esinenud, samuti üleliiduliste konkursside laureaati Nino Kereselidze. Esimeste konkursipäevade parimaid esinejaid oli soomlane Juhani Lagerspetz. Kanadas elav korealaane Ik Tsu Mun ja uusmeremaalane Michael Houston. I vooru tulemused selguvad 22. juunil. Moskva konkursipublik on oskav ja tundlik baromeeter, kes ebakindlate ja tuumavõitu esinemiste puhul jääb viisakaks, kuid kes ei jätta tähele panevaid kübetki kunstihõngu ja reageerib sellele otsekohe.

11. juunil loosisid esinemisjärjekorra 47 viiuldajat ja 69 tšellisti, 12. juunil aga 64 lauliat, sealhulgas 13 meie maalt. Viiuldajate võistluses osaleb Nõukogudemaalt küll vaid kaks muusikut, kuid selle eest ka juba laiemale muusikaühldsusele tuntud Viktorija Muloova ja Sergei Stadler. Mulluse J. Sibeliuse rahvusvahelise konkursi laureaadiid.

TIINA ŠUBIN

TALLINNA KAMMERKOOR IIRIMAAL

28. aprillist 2. maini toimus Iiri Vabariigi suuruselt teises linna Corkis 29. rahvusvaheline koorimuusika ja rahvataantsu festival, kus esines ka Tallinna Kammerkoor Kuno Arengu ja Ants Üleoja juhatusel. Rahvusvahelises võistluses festivali kõige prestiižikamas, segakooride kategoorias sai meie koor teise koha, jäädes alla Corki Ülikooli koorile.

Teistest väliskülastest esinesid festivalil Friedrich Engelsi nimeline segakoor ja tantsuansambel Kazanlähkist (Bulgaariast), naiskooride hulgas Budafoki kammerkoor Budapestist ja tütarlastekoor Londonist (Kanada Ontario provintsi) ning kaks tantsuansambli — Jeemeni Rahvataantsurühm Amakast (Iisraelist) ja baski tantsuansambel San Sebastiánist (Hispaaniast).

Mõni sõna festivali korraldusest. Koorid võistlesid 12 kategoorias, alates koolikooridest, kellest suurele festivalilavale pääsesid küll vaid võitjad. Ülejäänud koorid olid kategooriatesse jagatud koori suuruse ning muidugi ka repertuaarivaliku ja esinemismaneeri järgi. Võistlusesinimisel oli igal kooril võimalik kahe kohustusliku pala kõrval laulda ka üks enda valitud lugu. Külastajatele ja parematele Iiri kooridele anti võimalus väljaspool võistlust esineda veel mitmel korral. Sama kategooria võistlejad esinesid mitmel päeval, võistluskavade vahele olid aga lükitud vabad esinemised ja tantsuansambelid kuni pooletunnised prog-

rammid.

Tallinna Kammerkoor käis festivalilaval seitse korda, peale selle toimus veel mitu kohutuskontserti — nii et koorumus oli suur. Seda enam tegid rõõmu soojad sõnad ajalehearvustustes ja žüriiliikmete hindamislehtedel, mis pärast festivali kooridele kätte jagati. Toome siin väljavõtteid arvamusdest Tallinna Kammerkoori esinemiste kohta.

Pidulikul avakontserdil esitatud Veljo Tormise kolme vadju pulmalaulu puhul märkisid žüriiliikmed üksmeelselt rahvuslike teemade huvitavat seadet ja koori oskust kontraste välja tuua. Tsükli viimase osa kohta näiteks kirjutas noor Dublini muusikamees, organist ja dirigent John Dexter: «Ilus pehme laulmine. Hea tooniandmine kõikides häälerühmades. On värsken-dav kuulda rikkalikke hääli, mis on puhtad. Lai dünaamiline skaala: pehmed passaažid väga ilusad, tugevad passaažid põnevad ja selged.»

Benjamin Britteni kolmest lillelaulust kirjutas John Dexter: «Ettevaatlik, täpne, dramaatiline ettekanne. Suurepärase tasakaal neis raskestes lauludes. Iga akord häälestub. Lai dünaamiline skaala, täpselt selline, nagu Brittenile oleks meeldinud.»

Ainuke naine žüriis, Dublini pedagoogilise kolledži muusikaõpetaja Gabrielle McCaun märkis Britteni laulude kohta: «Ilus, rikkalik tooniandmine. Väga viimistletud ettekanne.»

Eriti tsükli viimast osa, «Ballaadi», silmas pidades,

väitis žürii üks eakamaid liikmeid, organist ja dirigent Limerickist, Thomas Eagan: «Lauldu kerge õnneliku puudutusega. Suurepärase toon.»

Ajalehe «Cork Examiner» muusikaarvustaja kirjutas pärast Britteni lugude ettekannet: «Tallinna Kammerkoor Eestist andis meile peene ja kauniti vaashoitut enduse. Täielik rõõm oli kuulda selle koori ilusate sopranihäälede voolavust.»

Kohustuslike võistluslugusid hinnates oli žürii tunduvalt rangem ja ka kiidusõnadega kitsim. Ometi käivad etteheited põhiliselt ettekandemaneeri kohta, mille puhul meil interpreete hinnatakse just tõlgitsuse individuaalsuse ja veenvuse eest. Eriti mõeldi ajastute heliloojate teoste puhul võib siin lõpmatuseni vaielda, aga peale jääb ikkagi hindaja maitse.

Olivier Messiaeni «O sacrum convivium» on teos täis hingestatud meditatsiooni. Teose ettekandest kirjutas Belfasti helilooja ja muusikaorganisaator David Byers: «Meeldiv intonatsioon, kuid ebamugav tempo — liiga palju rütmilist elastsust. Teos nõuab rohkem maagilisust, lõpp aga oli ilus.»

Edward Elgari laulu «Oo, metsik läänetuul» hinnates märkis žürii esimees, mitmete Inglismaa muusikaorganisatsioonide juht, Cambridge'i ülikooli õppejõud, organist ja muusikaajaloolane George Guest: «Suurepärase diktsiooni kogu loo kestel, musterdiktsioon. Silmapaistev esitus, tulvil väljendusrikkust ja musi-

kaalset fraseerimist. Hääle sulavus ja tasakaal väga kõrge tasemel, intonatsioon suurepärase.»

Hollandi organist ja pianist, Amsterdami Kammerorkestri dirigent Marinus Voorberg leidis, et Elgari laul oleks võinud olla stiililt romantilisem. Tormise «Jaani laulu» kohta märkis ta aga vaid: «Fantastiline». George Guest lisas: «Ilus laul, kaunis esitus — suurepärase fraseerimine ja tundeühendused kontrastid. Eriti peene tunnetusega oli lahendatud selle hästi põneva teose lõpuosa.»

George Guest, Marinus Voorberg ja David Byers olid kolmekesi segakooride hindajad. Maksimaalsest 100 punktist andsid nad kõik nagu kokkuvõtteks Messiaeni laulule 85, Elgari laulule 88 ja Tormise «Jaani laulule» 93 punkti. Seega sai Tallinna Kammerkoor võistluslaulude eest 226 punkti, 9 punkti vähem kui võitja — Corki Ülikooli koor. Kuidas see koor laulis, ei olnud võimalik kuulda, sest nende esinemispäeval olid tallinlased külas ühes Corki lähedases internaatkoolis, kus said hea ülevaate muusikahariduse tasemest Iirimaal. Lõppkontserdil aga ei saanud võitja koor enam esineda, sest ülikoolis algas juba eksamissessioon...

Tallinlaste esinemise kohta kirjutas «The Cork Examiner»: «Tallinna Kammerkoor laulis ilusat Brahmsi motetti, vaimustavat «Lindude laulu» ja kordas iiri rahvalaulu, millele ta juba avakontserdil festivalipubliku südamed võitis.» Põgus pilk Iirimaale ja seal-sele muusikaalule aitas meil paremini mõista selle kauni saareriigi loodust ja inimesi, rasket ajalugu ja täna loomungulist kultuuriolukorda.

JAAN SARV

KÜLAS DUŠANBES

Ühel aprillikuul Eesti NSV Heliloojate Liidu töökoosolekul tutvustati kohalolijatele kolme külast-kolleeži kaugest Dušanbest. Tadžiki heliloojate Tolib Šahhidi, Firuz Bahhovi ja Sodmon Pulodi loomingut esitasid P. Lassmann, U. Vulp, L. Randma, T. Levald, I. Sillamaa, S. Arzumanov, instrumentaalsambel J. Ouna juhatusel ja J. Tamme nim. kvintett. Selle muusikalisi arusaamu avardava ja interpreetidele-heli-

loojale huvitavaid hetki pakunud õhtu järg sai hiljuti teoks M. Tursun-zade nim. Kunstide Instituudi saalis Dušanbes. Rohkearvuline publik kohtus silmast silma eesti noorema põlvkonna heliloojate Alo Põldmäe ja Lepo Sumeraga ning kuulas huviga nende loomingut, mida teiste hulgas esitasid ka instituudi õppejõud S. Kaškarova ja V. Finkelberg. Nimetatud vanemõpetajad olid ette valmistanud Alo Põldmäe Sonaadi

viilule ja klaverile. Auditoorium võttis esituse soojalt vastu, hinnates tunnustavalt nii helilooja fantaasiat kui ka interpreetide meisterlikkust. Tallinna õhtulgi osalenud pianist S. Arzumanov mängis siin L. Sumera «Klaveripala aastast 1981», osates teose karge ja maagilise korduse meelde jäävalt kõlama panna.

Lausa virtuoosselt kõlasid L. Sumera «Kaks pala sooloviilule» S. Kaškarova tundlikus esituses. Lühitutvuse ees-

ti uuema muusikaga lõpetas Trio klaverile, viilule ja tšellile, mille autoriks kaval oli märgitud kummaline nimi Kasuku. See heliloojate R. Kangro, L. Sumera ja M. Kuulbergi kolmiktoos andis esinejale kõva ja vaimuka pähkli pureda, millele aga V. Finkelberg, S. Kaškarova ja V. Tšerkassov kenasti hakkama said.

Meelde jääva õhtu lõppedes leiti, et kõige põhjapoolsema ja kõige lõunapoolsema liidu-vabariigi heliloojate loomungulised kontaktid rikastavad meie muusikaolu ja peavad edaspidigi tihedad olema.

Dušanbe

E. GEISER

KONTSERDISAALIS

Joseph Haydni juubeli tähistuste kõrgpunkt Tallinnas möödus 13. mail oratooriumi «Loomine» ettekandega. 11 aastat enne J. Haydni surma noodipaberile panduna peegeldab teos autori kunstiliste töökspidamiste kvintessentsi ja vaatab ühtlasi tagasi kõige algusesse kui monumentaalne triptühhon, suurepärase helimaaling kaosest, taevast, elust maa peal, inimesest. Seda gigantset teost ei lagundata pisipisoodideks rohkete loodus-hääle — lindude sirin, ojakese vulin, lõvimõire, putukate summin jm. — liigutav imiteerimine ega detailide hoolas vormimine; need kasvavad üksteisest välja ühinedes või kontrasteerudes meeleolult eelmistega. Kuigi muusikateoreetikud leiavad «Loomise» partituuri küll Wagneri lõppe-matuid meloodiaid, Schuberti laululisust, Händeli monumentaalsust, moztartlikke intonatsioone jm., niisiis üheaegselt mineviku- ja tuleviku-mälestusi, pole oratooriumi muusika millegagi võrreldav. Keelelt lihtne ja mõistetav ka vähimagi eelhäälestusega ku-

lajale, hämmastab «Loomine» oma korrastatuse ja tasakaalustatusega nii numbrite järjestuse, osade sisestruktuuri kui ka terviku seisukohalt. Kaks tundi kestev teos ei väsitä kuulajat — esitajaid paratamatult — ja lõpeb nagu targalt planeeritud pidu pisut enne küllastumistunnet.

Imelusaid meloodiaid voolab «Loomisest» otsekui külluse-sarvest — ainult sissejuhatuse kaos kõlab ootamatult dissonantselt —; proovides mõnda eelistada, tuleks vist esikoha loorberitega pärjata 30. numbril Aadama ja Eeva duetti kooriga... see oli peaaegu et liiga ilus! Kui aariaid, duette ja tertsete kaunistab täiuslik viisirikkus, siis kooride vallutavus rajaneb suursugusel ja polüfoonilisel meisterlikkusel.

Oratooriumi esiettekannet saatnud menu pole tänaseni vaibunud: kuulajime hardunult kaasa elades ja tänulikena Eesti NSV Riiklikule Sümfooniaorkestrile, Televisiooni ja Raadio segakoorile, Eri Klasiile, Tiit Kuusikule, Veera Tlesile ja Ivo Kuusele, samuti Ants Üleojale, Tõnu Kang-

ronile ja kontsertmeister Viiva Väinmaale.

Kiita tuleks esmajärjekorras koori, kelle dünaamiline gradatsioon õulisest pianissimo'ist (sissejuhatuse koor) ülima rõkkamiseni (osade lõpukoorigid) sisaldas rohkeid ilmekaid varjundeid ja suutis enamasti võistelda orkestri täiskõlaga. E. Klas valitses kollektiivi väga kindlalt, algul rangemalt-valvsamalt, hiljem üha paindlikumalt, vormides fraase elastselt, tundmuslikult. Teatritöö kogemuste ilmselgel toel lahendas E. Klas hästi kõik koostööprobleemid: orkester kooriga ja need omakorda solistidega haakusid pingutusvabalt, ettevalmistatult. Väljapaistev kuulekus dirigendi dünaamilistele (subito'd, tõusud, mille lõppfaas näis ammenda-vat kogu jõu — näiteks koor «Der Herr ist groß in seiner Macht») ja agoogilistele käskudele (Gabrieli retsitatiiv ja aaria 15. numbris) — tegi üh-teaegu au interpreetidele kui ka dirigendile.

Tiit Kuusiku vokaalse ürgjoonelisuse ja viimistletuse

kõrval on küllalt raske mõju-le pääseda, ometi kandsid V. Taleši ja I. Kuuse püüdlused vilja: solistidegrupi ebavõrd-sus jäi vaevu täheledatavaks. V. Taleši tehnilise ja väljendusliku arengu järjekindlus teeb iga uue kohtumise laulja-tariga üha meeldivamaks. Mõningaid veel esinevaid puudujääke korvab sümpaatne suhtlemine esitavatega, hoolikus kujunduses. Eriline võ-lujõud oli Gabrieli 8. ja 15. numbril aarial ning Eeva ja Aadama viimasel duetil.

Ivo Kuuse hääli ja tõlgitsus-laad allub hästi vokaalsümfooniiliste suurvormide nõud-lustele, pealegi ei piirdu ta partii korrektselt äralaulemise-ga, vaid süvendab võimaluse piires aariate karaktereid. Nii oli esimese aaria meeleolu paik-pandud hästi voolava ker-gusega, 12. numbril kontrast aga saavutatud täiesti kaetud toonist alustatud võimsa tõu-suga.

Rafaeli ja Aadama partiid kõlasid T. Kuusikult väärikäi-na, mõtestatuna, duettides Eevaga aga ülimalt poetiliste-na.

Pole kahtlust, et Haydni «Loomine» «Estonia» laval oli meie kontserdielust nii nõuete-kohaseks juubeliürituseks kui ka hooaja meenutamist väärivaks suursündmuseks.

INES RANNAP

HÜPASSAARF HELIMEISTRIT RESPEKTEERIDES

Mart Saare 100. sünniaastapäevale pühendatud trükistest ilmus esimesena artiklite kogumik «Hüpassaare laulik Mart Saar», sisaldades mitme autori kirjutisi, neist ligemale pool muusikateadlaste Johannes Jürissoni sulest, kes usaldusväärsel andmetel on ka kogumiku koostaja, ehkki see raamatus kunstilise kujundaja ja noodigraafiku kõrval märkimata on jäänud.

Koguteos tähistab uut toonaalsust M. Saare elu- ja loometööd käsitlevates publikatsioonides. Esialgne kahtlus leida eest üsna trafaretset, igavapoolset, pruugitud muusikatermineist küllastunud teost, hajub raamatu pealiskaudselgi sirvimisel. Targalt läbimõeldud kogumik pakub seni varju jäänud tahke M. Saare isiksuse, tema filosoofiliste vaadete ja loomingu kunstilis-estetiiliste tagamaade valgustamisel. «Hüpassaare laulik Mart Saar» toob lähemale helilooja vaimu, tema loodusest inspireeritud sügaval individuaalse maailmatunnetuse, avamaks M. Saare loojanatuuri omapära. Kogumikust leiame teoreetilisi ja ajaloolisi uurimusi, aga ka üldistusi M. Saare kohast ja osast tolles kultuurisituatsioonis. Hindamist väärib J. Jürissoni oskus leida sellistele muusikakirjanduses tuntud ni-

medele nagu Aurora Semper, Karl Leichter, Oskar Kunigas, Leo Normet lisaks suhteliselt harva esinevaid kirjutiste autoreid eesotsas Ester Mägi, Maris Männiku, Olev Sau ja Harri Otsaga.

J. Jürisson ei pöördunud M. Saare teema poole esmakordselt. Diplomitööst «Mart Saare soololaulud» alguse saanud huvi helilooja loomingu vastu on aastatega laienenud, andes viljakaid võrseid mitmete uurimuste näol.

Meie teaduslik-tõsimeelne muusikaalane trükisena on vältinud tagasihoidlikult helilooja isiksuse, eriti aga tundeelu puudutavate tahkude valgustamist. K. Leichter ja J. Jürissoni koostöös valminud artikkel «Mart Saar kirjades ja kirjasõnas» on esimene sellega katse tuua lugejani loovisiku eraelu lehekülgi, publitseerides enam kui 40 helilooja kirja Liine Paalmanile aastast 1909–1922. Kirjades avaldub dünaamiline, erksa tundenärviga kirglik kunstnikunatuur, fantaasiarikka ja poeetilise ütlemissüüsi kirjamees. Selline M. Saar on tõenäoliselt paljudele üllatuseks ja avastuseks. Kahtlemata on koorilaul M. Saare loomingus levinuim žanr. Kui M. Saare koorimuusika on pakkunud uurimisainet nii

mõnelegi uurijale, annab J. Jürissoni artikkel «Eesti varane koorilooming ja noor Mart Saar» ülevaatliku pildi just helilooja loometee algusest, rõhuasetusega kõigele uuele, mis kaasnes Saare tulekuga eesti muusikasse. M. Saar viis eesti rahvusliku koorimuusika lapsekingadest tõelise professionaalsuse ja kunstiküpsuse tasandile. Põhjendatult ja analüüsivalt on J. Jürisson käsitlenud M. Saare tulekule eelnenud perioodi muusikalist tausta, saksa liiertafelliku koorilaulu osa selles ja järeldusi sellest alguse muusikatraktatsiooni.

Äärmiselt huvipakkuv ja teaberohe on sama autori artikkel «Mart Saar interpreedina». Sellest aspektist leiab M. Saare tegevus nii ulatuslikku käsitlest esmakordselt. Tõsi, isiklikke mälestusi heliloojast interpreedina leidub kogumikus «Mart Saar sõnas ja pildis», K. Leichter monograafias «Mart Saar» ja veel laialipaisatuna mõnes trükises. J. Jürissoni kokkuvõtte uurimus näitab ära M. Saare põhilised esinemised, vastukajad ajakirjanduses, toob välja orel- ja klaveriõhute repertuaari, tema osalemise klaverisaatjana ja ansamblistina kammerkonsertidel. Siit saab lugeja ettekujutuse Saare kui pianisti era-

kordsest kõlavärvist, tema rafineeritud koloriiditaotlusest ja impulsiivsest esituslaadist. Pean nimetatud uurimust üheks väärtuslikumaks kogumikust.

Lausa lugema sundiv on L. Normeti artikkel «Kodu ja välismaailm Saare varasemas kammerloomingus». Ajastu kunstivoolude ja suundade iseloomustuse, seose ja esialgu ootamatudki paralleelid Lääne-Euroopa heliloojatega, põnevad võrdlused Oriendi maailmatunnetusega — nii paotub uks Saare maailma sootuks uuest kandist. Kui muusikateadlane Mart Humal käsitles M. Saare varase perioodi modernistlikke teoseid, soololaulu «Must lind», klaveripala «Skizze» jt. (ettekannet Balti liiduvabariikide XV muusikateadlaste konverentsil teemal «Eeldusi 1960–1970. aastate stiilipöördeks Baltimaade muusikas aastast 1900–1940») struktuuril-konstruktiivsest algest lähtudes, siis L. Normet kaitseb stilistilise-koloristlikke positsioone.

Viljakaks ja mõlemapoolselt kasulikuks osutus helilooja ja koorijuhi Tuudur Vettiku ja M. Saare omavahelise, aastakümneid kestnud koostöö. T. Vettik juhatas aastail 1924–1938 Tallinna Rahvaulikooli Selti segakoori, esitades suure osa M. Saare noil aastail

valminud uudisteostest. Lõpuni viimistletud ettekanne kindlustas ka nõudlikemaile oopustele, nagu «Jaan läeb jaanituulele», «Luule, see ei tule tuulest», «Kõver kuuseke» jpt. kuulajaskonna ja kriitika üksemeele. Näiteks on huvitav teada saada, et praegu nii meeskui ka segakooride repertuaari kuuluv ülimenukas «Lindude laul» pärineb 2-häälselt naiskoorivariandist J. Oro lastenäidendile «Kadunud printsess». M. Männiku kirjutis «Mart Saare ja Tuudur Vettiku koostöö eesti koorikultuuri rikastamisel» kõidab loogilise ülesehitusega, asjatundlikkuse ja põhjalikkusega.

Kirjandusteadlane O. Kuningas juhib tähelepanu M. Saare sidemetele ja seostele rühmituse «Noor-Eesti» eesmärkidega: teda võib pidada «Noor-Eesti» muusikaliseks juhiks. Ajakirja «Noor-Eesti» muusikakaasandena ilmus soololaul «Must lind» ja klaveripala «Skizze». Vormitatus ja stiilipuhtus rahvusliku kunsti teenistuses, selline oli nooreestlaste kui ka M. Saare muusika kredo.

M. Saar oli aastaid Tallinna Riikliku Konservatooriumi kompositsioonieriala professor. Tema harmoonia- ja polüfoonilaseid mõtteid, seisukohti ja vaateid vahendavad vastavalt H. Otsa ja E. Mägi.

Meelkosutav on tutvuda Saare kogumikuga. See on viimaste aastate muusikaalase kirjanduse üks terviklikumaid, sisukamaid ja esile küündivamaid raamatuid. Aitäh tegijale!

ENE TARU

MARGINAAL MOSKVA VII DŽÄSSIFESTIVALILT

Maikuu viimasel nädalavahetusel peeti Moskvases kahek-sandit džässifestivali, tähistades ühtlasi kahe aastakümne möödumist esimesest. Kui varasematel puhkudel oli piiratud kohalike kollektiividega, siis seekord oli esinejate hulgas soliste ja ansambleid ka Ukrainast, Kesk-Aasiast, Taga-Kaukaasiast ja Balti liiduvabariikidest. Festivaliks trükitud brošüürist loeme, et esimesed džässiohtud, kus kohtusid Nõukogude, Tšehhi ja Rootsi orkestrid, toimusid Moskvases 1936. aastal. Kolmteist aastat hiljem algasid džässmuusikute kohtumised Tallinnas, pannes aluse nõukogude džässifestivalidele, mida on läbi viidud üle kogu maa, Riist Habarovskini ja Ferganast Hibiinideni. Festivalide koguarv läheneb juba sajani. Suurimad on leidnud aset Tbilisis, Jaroslavis, Tallinnas, Novosibirskis, Leningradis, Riias ja Moskvases. Üsna pea on algamas järjekordne Riia festival «Suverümid» (24.–27. juuni).

Moskva džässifestivalid on algeust peale olnud Vene NFSV Heliloojate Liidu Moskva organisatsiooni loominguise juhatase all. Nii oli praegugi organiseerimiskomitee esimeheks NSVL Heliloojate Liidu juhatase sekretär, NSVL rahvakunstnik Andrei Špai. Festivalist võttis osa veerand-sada kollektiivi ja solisti, esinudes kuuel kontserdil Olümpiaküla suures kontserdisaalis. Kesktelevisioon, Üleliiduline Raadio ja firma «Melodija» salvestasid kõik kontserdid. Nii ei pruugi lugeja piir-

duda käesoleva lühinformatsiooniga, vaid võib saada osa ka festivalil kõlanud muusikast.

Muusikateadlane Arkadi Petrov märkis ajalehes «Sovetskaja Kultura», et seekordne festival oli õigupoolest esimene täiesti professionaalne džässülevaatus Moskvases. Esinejate hulgas oli tõepoolest rohkesti virtuosseid soliste ja meisterlikkusega hiilgavaid ansambleid. Nimetagem kõigepealt neid, keda eesti džässisõbrad rohkem tunnevad.

Vaid paar päeva enne Moskva festivali esines Tallinnas Valeri Katsnelsoni solistide ansambel koos trompetist Valeri Kolesnikoviga Donetskiist. Hästi tuntakse meil ka Vilniuse triod koosseisus Vjatšeslav Ganelin (klahvpillid), Vladimir Tarassov (löökpillid) ja Vladimir Tšekassin (saksofonid, klarnet, bassklarnet ja mitmesugused etnilised puhkpillid), kelle esinemisi on sageli nimetatud «džässiteatriks». Päril oma inimesteks on Eesti lavadel saanud Moskva pianist Igor Bril ja armeenia lauljatar Tatevik Oganessjan, kes jällegi võlusid kuulajaid oma sisuka muusikaga. Igor Bril esines ka koos kitarrist Aleksei Kuznetsovi trioga, pannes selle ansambli alles oma juurdetulekuga õieti elama. Selles grupis oli muide trummariks Valeri Bulanov, kuuekümnendate aastate väljapaistev džässmuusik. Aleksei Kozlovi «Arsenal» esines seekord oma uues koosseisus — ilma puhkpillideta. Gruppi võib peatselt kuulda ka Tal-

linnas. Nikolai Levinovski ansambel «Allegro» tutvustas kava, mida juulikuus kuulevad Pori džässifestivali küllastajad. «Allegro» ja pianist Leonid Tšizik on esimesed Nõukogude muusikud sellel esinduslikul rahvusvahelisel festivalil.

Kontserdisarjas «Džäss läbi aegade» esinenud «Doctor Jazz» näitas end seekord paremast küljest, kuid siiski jäi diksiländi džäss festivalil vaeslapse ossa. Peale mainitu pakkus seda veel klarnetist Lev Lebedev «Cappella Dixie», demonstreerimata aga selle rõõmsa žanri sära ja stiilipuhtust.

Oleg Lundströmi orkester on juba paar aastat esinenud ainult džässiprogrammidega, loobudes estraadimuusika esitamistest. Tänu Vitali Dolgovi arranžeerimiskunstile ja suurepärasele instrumentaalsolistidele on alati meeldiv seda kollektiivi kuulata. Rõõmustavaks üllatuseks oli Gnessim-nim. muusikakooli estraadiosakonna lõpetanud noore lauljatari Irina Otijeva tulek sellesse kollektiivi. Eksimatu džässivaist, suure ulatusega kaunitämbrihääli ja lavaväline vabadus ennustavad lauljatarile peatselt laia kuulajaskonna soosimist. Ka Anatoli Krolli «Sovremenniku» solist Larissa Dolina kuulub nõukogude džässivokalistide eliiti, kollektiiv ise vääril oma kõrge ansamblikultuuriga kõiki temale seni adresseeritud kiitust. Moskva festivali üheks kulminatsiooniks kujunes Gunnars Rozenbergi bigbändi

spontaanne, kaasakiskuv esinemine. Solistidest hiilgas orkestrijuhil kõrval eriti saksofonist Egils Straume, publiku simpaatia võitis ka lauljatar Olga Pirägs.

Nõukogude džässiparimate esinejate hulka kuulub German Lukjanovi ansambel «Kadans», seda eelkõige tänu ansambli juhi võimetele heliloojana, arranžeerijana ja instrumentalistina (flüügelhorn, klaver). Ometi ei jää ükski ansambli suurepärasest muusikust Lukjanovi varju. Tegemist on kollektiiviga, kus peamine tähelepanu on muusika tervikulisel arendamisel, teose kogumilje esiletoomisel. Peab kaasa tundma Igor Brilile, kes kurtis, et tema trummar Aleksei Gagarin läks üle «Kadansi» koosseisu — see on tõepoolest esmaklassiline muusik, kelle pulbitsev, nüansirohke mäng ansamblit veenvalt liidab.

Kuuldud bigbändidest jäi pisut kahvatumaks Vladimir Vassilevski orkester, heade solistide ja korrektse ansambli-ga kollektiiv, kus aga puudusid eredad arranžeringud. Pääaegu bigbändi kõlaga on ansambel «Slaidõ» (kolm trompetit, kolm trombooni, tenorsaksofon, rütmigrupp), mida juhatab pianist Vadim Zorin. Mängiti väga head džässrocki, virtuosseid solistid olid Igor Širokov (flüügelhorn) ja Sergei Levinovski (tenorsaksofon). Üllatama panid ka ühe noore trompetisti puhtad ja säravad ülikõrged noodid.

Ansambli «Šagi Vremeni» asutaja Juri Markin on for-

meerinud džässansambli, kus ise mängis klahvpillile. Meelde jäävaim tema ansambli kavvas oli arendatud teos, mille aluseks Prokofjevi «Petja ja hunt».

Kišinjovi ansambel «Kvartta» saksofonist Semjon Sirmanni juhatusel esines seekord triona. Rahvamuusikal baseeruvate palade kõrval esitas pianist Mihhail Alperin kaks soolopala, parodeerides Chick Corea ja Leonid Tšiziku mängu. Esituse vaimukus ja pianistlik virtuosus said publikult tuliseid kiiduavaldusi. Küllalisansambelst mainigem veel Alma-Ata gruppi «Medeo» trompetist Vladimir Bannovi juhatusel, milles kasahhide ja venelaste kõrval mängivad uiguur Jakov Han (tromboon) ja korealane Konstantin Li (kitarr). Siingi kõlas rahvuslikest allikaist mõjutatud džäss. Tbilisi kvarteti, rohke elektroonikaga varustatud «Homli», alustas oma esinemist gruusia rahvalaulega seelses tüüpilises vokaalesituses, kuid siirdus hiljem tavallise džässrocki valdkonda.

Üheks festivali omapärasemaks lõiguks kujunes Igor Jakusenka klaveripalade tsükli ettekanne autori esituses. Tegemist on noortele pianistidele mõeldud džässipalade albumiga, kusjuures iga pala peegeldab mingit kindlat stiili (rэгтайм, sving, bebop, cool jms).

Eesti džässmuusikute saadikuks festivalil oli Rein Rannap, kelle kaks sooloesinemist teenisid moskvalaste heakskiitu. Tsiteerin lõpetuseks Arkadi Petrovi «Sovetskaja Kultura»: «Komponeeritud muusika printsiip tungib isegi soolomängimisse (hoolimata sellest, et tegemist on improvisatsiooniga. — V. O.): näiteks kontrollib eestlane Rein Rannap rangelt oma soolode «sündmustikku»».

V. OJAKAAR

RAT «Estonia» ooperisolist MATI PALM andis koos kontsertmeisteri Maia Vodovozovaga 16. aprillil kontserdi Moskvases Teadlaste Majas (kavas A. Kapp, V. Kapp ja G. Sviridov). V. I. Lenini sünniaastapäevale pühendatud pidulikul kontserdil Minski ooperiteatris esitas Mati Palm Varjaagi külalise laulu Rimski-Korsakovi ooperist «Sadko». Aprillikuu viimasel õhtul aga osales Mati Palm külalisena

Vilniuse ooperiteatris, Hollandlase osatäitjana Wagneri «Lendavas Hollandlases», etendust dirigeeris Vitautas Veržonis.

RAT «Estonia» solistid ANU KAAL, HENDRIK KRUMM ja MATI PALM esinesid 11. mail NSV Liidu 60. aastapäevale pühendatud pidulikul kontserdil Moskvases, Suures Teatris, kus A. Kaal ja H. Krumm esitasid dueti Verdi «Rigolettost», M. Palm aga

Varjaagi külaliselaulu. Dirigent oli Fuat Mansurov.

14. mail andis HENDRIK KRUMM soolokontserdi Moskvases Tšaikovski-nim. kontserdisaalis, klaveril Frieda Bernstein, kavas Bellini, Donizetti, Flotow ja Hispaania autoriid. Päev enne seda esitas ta igakevadisel festivalil «Moskva tähed» hertsogi Laulukese Verdi «Rigolettost».

Enniteme!

ELMO PLOOM,
muuseumitöötaja, kodu-uuri-
teenekas looduskaitse aktivist.
Saab 20. juunil 75-aastaseks.

VLADIMIR KARU,
Eesti NSV Välisurismi Valit-
suse reklaamiala vanem-
inspektor, Eesti NSV teeneline
kaubandustöötaja. Saab 21.
juunil 70-aastaseks.

JÜRI OJAMAA,
«Loomingu» Raamatukogu
toimetaja. Sai 16. juunil
50-aastaseks.

ANTS KEELO,
Eesti NSV Riikliku Ehitus-
komitee Ehituse Teadusliku
Uurimise instituudi teadusala
asedirektor. Saab 22. juunil
50-aastaseks.

TÄNUAVALDUS

Südamlik tänu kõikidele,
kes mind juubelisünnipäeval
õnnit'esid!

Lydia Auster

SEMINAR- LEKTOORIUM EKP KESKKOMITEES

16. juunil toimus EKP Keskkomitees meie vabariigi juhtivate loominguiliste töötajate käesoleva õppeaasta viimane seminarilektoorium.

Loenguks Eesti NSV põllumajandustöötajate ülesannetest tootlusprogrammi elluviimisel esines Eesti NSV põllumajandusminister V. Lind. EKP Keskkomitee kultuuriosakonna sektorijuhataja filosoofiakandidaat E. Tinn kõneles vormi ja sisu ühtsusest sotsialistlikus kunstis. Seminarilektooriumist võttis osa EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja O. Utt. (ETA)

● Kauaaegse viljaka töö eest ajakirjanduses ja seoses kümnenda sünnipäevaga anti ajakirja «Küsimused ja Vastused» peatoimetajale Vambola Lillemäele Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukiri.

● Kauaaegse kohusetruu töö eest ja seoses pensioniikka jõudmisega väärtsid TÖÖVETERANI medali Eesti NSV TA Majanduse Instituudist Oskar Rannaste; stuudisti «Tallinnfilm» Georgi Šišuki; Eesti Riiklikust Meremuuseumist Olga Kask, Maila Metslaid, Edith Vahur, Marta Valm; Tallinna Muusikakeskkoolist Udo Mesner ja Aino Vask; Eesti NSV TA Eksperimentaalioloogia Instituudist Tamara Desjatko-va; ajalehe «Edasi» toimetusest Karl Metsaots ja Margariita Rosenfeld; Eesti NSV Kunstnike Liidu Tartu Osakonnast Ida Agu, Ann

RAT «ESTONIA»

Reedel, 18. VI kl. 19 «Bastien ja Bastienne», «Teatridirektor»; laup., 19. VI kl. 19 «Savoy ball»; pühap., 20. VI kl. 19 «Kaardimäng», «Bhakti», «Tullilind» (planeeritud esietendus); esmasp., 21. VI kl. 19 «Attila»; kolmap., 23. VI kl. 19 «Savoy ball»; neljap., 24. VI kl. 19 «Kaardimäng», «Bhakti», «Tullilind»; reedel, 25. VI kl. 19 «Savoy ball»; laup., 26. VI kl. 19 «Kaardimäng», «Bhakti», «Tullilind»; pühap., 27. VI kl. 19 «Lucia di Lammermoor».

ENSU RIIKLIK NOORSOOTEATER

Etendused väikeses saalis Lai t. 23

Esmasp., 21. VI kl. 20 «Sil-
mast silma kõigiga» (esietendus).

Etendused Pirita kloostri-
Reedel, 18. VI kl. 18, teisip.,
22. VI kl. 18 «Dekameron».

Etendused «Kodulinna» õues,
Säde t. 6
Reedel, 18. VI kl. 15, laup.,
19. VI kl. 15, pühap., 20. VI kl.
15 ja neljap., 24. VI kl. 15 «Ka-
de Karu-Ott».

KÜLALISETENDUSED: pühap.,
20. VI kl. 20 «Mälestusi isast»
(Haapsalu kultuurimajas), kl. 19
«Rästiku pihitus» (Võru kultu-
rimajas «Kannel»; esmasp.,
21. VI kl. 11 «Kade Karu-
Ott» (Keila lauluväljakul), kl.
15 «Kade Karu-Ott» (Muraste
Lastekodus); teisip., 22. VI kl. 12
«Kade Karu-Ott» (Paide Valli-
mäel)

RAT «VANEMUINE»

HOAJA LÕPETENDUSED
TEATRISALIS: pühap., 20. VI
kl. 19 esietendus «Jegor Bu-
lõtšov ja teised»; esmasp., 21.
VI kl. 19 esietendus «Jegor Bu-
lõtšov ja teised»; teisip., 22. VI
kl. 19 esietendus «Jegor Bulõt-
šov ja teised».

KÜLALISETENDUSED: reedel,
18. VI ja laup., 19. VI kl. 20
«Silva» (Haapsalu kultuurima-
jas).

KULTUURI- SÕNUMEID

Itaalia tuntud kirjaniku ja re-
žissööri Pier Paolo Pasolini
mälestuseks (mõrva 1975. aastal)
asutati mõeldud aastal Roomas
temanimeline rahvusvaheline
poesia-alane preemia. Äsja kuulutati välja selle preemia
tänavune võitja, kelleks
osutus Saksa FV kirjanik Hans
Magnus Enzenberger. Maikuu
keskel viibis H. M. Enzenberger

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi SEADLUS

sm. E. Sõgeli autasustamise kohta Rahvaste Sõpruse
ordeniga

Teenete eest nõukogude kirjandusteaduse arendamisel ja
60. sünnipäeva puhul autasustada Eesti NSV Teaduste Aka-
deemia Keele ja Kirjanduse Instituudi direktorit sm. Endel Jaa-
ni p. Sõgelit Rahvaste Sõpruse ordeniga.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees
L. BREZNEV

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär
M. GEORGADZE

Moskva, Kreml
16. juunil 1982

AUTASUSTAMISI

Audova, Ole Ehalaid,
Voldemar Erm, Lagle Is-
rael, Valve Janov, Silvia
Jõgever, Linda Kits, Ani-
ta Laigo, Eduard Maaser,
Kalju Nagel, Tiina Nurk,
Juhan Paberit, Elmar Re-
bane, Marie Rääk, Arnold
Simson, Vaike Tiik, Ro-
man Timotheus, Johannes
Uiga, Voldemar Vaga, Lü-
dia Vallimäe ja Aleksan-
der Vardi; Eesti NSV TA
Füüsika Instituudist Karl Ber-
ting; H. Heidemann nim.
Trükikojast Aino Rappu;
Eesti NSV Riiklikust Nukuteat-
rist Ada Kuuli, Salme Re-
bane, Elsa Startšenko,
Helene Talvar ja Salme
Tiits, kirjastusest «Valgus»
Heljo Talts; Kreuksi-nim.
Noorsoo Kultuuripaleest Hel-
merice Jõgar; Kultuuriala
Töötajate Ametiühingu Vaba-
riiklikust Komiteest Naima
Vesterherg, Projektee-
mise Instituudist «Kommunaal-

projekt» Dagni Koitla ja
Elviine Ruuse; Televisiooni-
ja Raadiokomiteest Hugo
Avila, Karl Jürgens ja
Leida Ploom.

● Eesti NSV Riikliku Kirjas-
tuse, Polügraafia ja Raamatu-
kaubanduse Komitee aukirja
said:

— seoses pensionile mineku-
ga ja pikaajalise kohusetruu
töö eest trükikoja «Oktoober»
direktori asetäitja Govi
Veensalu;

— kauaaegse kohusetruu töö
eest H. Heidmanni nim. Trü-
kikoja kaadriinspektor Ellen
Kalvo.

● Eesti NSV Kultuuriministe-
riumi aukirja pälvits:

— tulemusriika töö eest kul-
tuurielu edasiarendamisel
Kohla-Järve rajooni Lügenuse
kolhoosi juhatuses esimees,
Eesti NSV teeneline põlluma-
jandustöötaja Richard Pär-
naste.

huse mäng» (Võsu klubis);
pühap., 20. VI kl. 20 «Naistele
mehed — meeste meri» (Jõge-
va kultuurimajas), kl. 20 «Ar-
mastuse ja juhuuse mäng» (Türi
kultuurimajas); esmasp., 21. VI
kl. 20 «Naistele mehed — mees-
tele meri» (Võsu klubis), kl. 20
«Armastuse ja juhuuse mäng»
(Lembitu) kolhoosi klubis).

A. H. TAMMSAARE MEMORIAALMUUSEUM

Kadrirus, Koidula 12-a.

Näitus «Pärniku Jussi naivist-
likud maalid ja keraamika».

E. VILDE MEMORIAALMUUSEUM

Kadrirus, Roheline aas 3.

Eksponeeritud kirjaniku vii-
mane korter ühes püsiväitusega
tema elust ja loomingust.

NÄITUSESAAJAD

KUNSTIMUUSEUM: näitused
«Eesti kunst», «Vanad meistrid»,
Lepo Mikko maalid, Aleksander
Tassa 100. sünniaastapäevale pü-
hendatud näitus. Teisipäeval su-
letud.

KUNSTIHOONE: vabariiklik tar-
bekunstinäitus. Teisipäeval sule-
tud.

KUNSTISALONG: Külli Tammi-
ku skulptuurid, Antero Olini
graafika. Teisipäeval suletud.

AJALOOMUUSEUM (Pikk tn.
17): näitus «Eesti rahvariided». Kolmapäeval suletud.

LINNAUMUSEUM: Viktor Tur-
pi looming. Näitus «Portselan —
valge kuld».

TARBKUNSTIMUUSEUM: Eesti
tarbekunst. Näitus Mari Räägu
loomingust. Esmaspäeval ja tel-
sipäeval suletud.

RAEMUUSEUM (Raekoja 4/6):
näitus «Vana foto ja fototehnika». Kolmapäeval suletud.

TARTU KUNSTIMUUSEUM:
Ado Vabbe maalid, Ellen Kolgi
skulptuurid. A. Starkopfi ateli-
eumuseumis meistri varase loo-
mingu näitus.

külas Saksa DV-s Rostocki festi-
valil. Seal korraldati nimeka
Saksa FV helilooja Hans Werner
Henze loominguga seotud etendusi
etendati ka helilooja ooperit
«La Cubana», mille libreto auto-
riks on H. M. Enzenberger.
Ooperi «La Cubana» ehk Kunsti-
le pühendatud elu» aluseks on
Kuuba kirjaniku ja etnoloogi
Miguel Barneti raamat «Laul
Rachelist» (lugu 1920. aastate
Havana Music-Halli tuntuima
tähe Racheli elust).

itaalia helilooja Renzo Rosselli-
ni, kes laiemalt saanud tuntuks
filmimuusikaga oma venna Ro-
berto Rossellini lavastatud ek-
raaniteostele. Rossellini oli te-
gutsenud Monte Carlo Ooperi
kunstilise juhina, samuti muusi-
kaarvustajana (ajalehe «Messa-
gero» jt. juures), tema üheksa
ooperit (sealhulgas A. Milleri
«Vaade sillalt», Dostojevski
«Vennad Karamazovid» ja P.
Claudeli «Üks lapsuke on sün-
dinud» järgi) on vaatajate ette
toodud Napoli, Milano, Pariisi
ja Monte Carlo ooperimajades.

NB! NB! NB!

Meenutame, et käimas on
«Sirbi ja Vasara» publitsis-
tikavõistlus. Osa võivad
võtta kõik. Ootame teid
maksimumpikkusega mitte
üle 14 lk. masinakirjas.
Võistlus on avalik. Trüki-
kõlblikke kirjutisi avalda-
me vastavalt laekumisele,
kehtivate honorarinormide
alusel. Kokkuvõetud võist-
lusest ja auhinnaasajad
teeme teatavaks 5. no-
vembril. On ette nähtud
auhinnad: üks esimene
(200 rbl.), üks teine (150
rbl.), üks kolmas (100 rbl.),
ja 3 ergutusaubinda (ä 50
rbl.).

TUTVUGE PUBLITSIS-
TIKAVÕISTLUSE TINGI-
MUSTEGA LÄHEMALT
SV 26. VEEBRUARI
NUMBRIS, 4. LK.

«DRAAKONIGA» MOSKVAS

3. juunil esines Moskvas,
Kunsttöötajate Keskmaja kutsel,
L. Koidula nim. Pärnu Draama-
teater. Mängiti lavakunstika-
teedri X lennu diplomietendust
«Draakon». Kunsttöötajate
Keskmaja suurde, 500-kohalisse
saali olid kogunenud pealinnas
teatriavalikkuse esindajad, kes
võtsid noorte esinemise väga
hästi vastu. Häid sõnu lausisid
etenduse kohta NSVL Kultuuri-
ministeeriumi Teatrite Valitsuse
juhataja asetäitja A. Danilov,
lavastaja A. Efros jt.

MIKK MIKIVER KÜLALIS- LAVASTAJANA MOSKVA DRAAMATEATRIS

V. Kingissepa nim. TRA
Draamateatri peanäitejuht
Mikk Mikiver kutsuti külalis-
lavastajaks Moskva draama-
teatrisse Malaja Bronnaja,
kus ta toob lavale Mats Traa-
di uue algupärandi «Päike
näkku». Selles uudisteoses
vaatleb autor haigla miljoos
inimeste valulisi keerukaid
suhteid ning ellusuhtumise
sotsiaal-eetilisi probleeme.
Kujunduse Moskva lavastu-
sele teeb Tõnu Virve. Esi-
etendus on planeeritud sügis-
hooaja alguseks. Sama teos
esietendub sügisel Mikk Miki-
veri lavastuses ka TRA
Draamateatris.

ESTICA

■ Varna kirjastuse «Georgi
Bakalov» väljaandil ilmus Lilia
Veličkova bulgaariakeelses tõl-
kes Lennart Mere «Virmaliste
väraval».

■ Moskvas ilmuv saksakeelne
ajakiri «Sowjetliteratur» tõi k. a.
maikunumbris ära katkendeid
Juhan Peepli fragmentaariumist
«Ma langesin esimesel sõjasu-
vel». Lisatud on poolteiselehe-
külgeline ülevaade autori elu-
loost ning loome- ja teadus-
tööst. Terve raamat saksakeel-
ses tõlkes ilmub kirjastuse «Pe-
riodika» väljaandel juulis-au-
gustis: see oli ka ajakirjas
«Sowjetliteratur» avaldatud kat-
kende aluseks. Tõlke tegi Vik-
tor Sepp.

Saksa DV populaarsemaid
šlaagrilauliaid Frank Schöbel
tähistab oma lauljategevuse 20.
aastapäeva uue programmiga
«Frank 20», millega kavatses
esineda ühtekokku 26 Saksa DV
linnas. Uue kava esietekanne
toimus 14. mail Leipzigi Kong-
ressihallis. Laulja on tänaseni
esinenud 23 riigis, ta repertuaar-
is on olnud enam kui 300 lau-
lu, neist pooled ta enda loo-
dud. Heliplaadifirma «Amiga»
andis tähtpäeva puhul välja to-
peltalbumi Frank Schöbeli lau-
ludega aastatest 1964—1982.

In memoriam

Udo Umberg

27. V 1921 — 11. VI 1982

11. juunil tabas eesti arhitektide peret ja kultuurilembest üldsust valus kaotus. Meie hulgast lahkus tööstusliku mööbli uue suuna üks rajajaid, sisearhitekt Udo Umberg.

Udo Umberg lõpetas 1953. a. ENSV Riikliku Tarbekunsti Instituudi sisearhitekti diplomiga. Alates 1957. a. kuuni 1968. a. töötas Udo Umberg mööblivabrikus «Standard», kus ta oli uue, kaasaegse mööblukujunduse arendajaid ja propageerijaid, saavutades sellega üleliidulise tunnustuse. I üleliidulisel mööblikonkursil auhinnati tema töid esikohaga ja edaspidi märgiti ära NSV Liidu Rahvamajandusnõutuse suure ja väikese kuld- ning suure hõbemedaliga.

1972. aastast töötas ta KIPR-is kunstnik-arhitektina. Ta oli Tallinna Raekoja, restorani «Nord» ja TRÜ peahoone rekonstrueerimisprojektide sisekujunduste kaasautor.

Udo Umberg armastas sügavalt oma eriala ja oma tööd tegi ta põhjalikult. Teda jäädav mälestama kolleegid.

**EESTI NSV ARHITEKTIDE LIIT
TALLINNA TEADUSLIK MÖÖBLI-
TOOTMISKOONDUS «STANDARD»**

Suri Žanis Grīva

71. eluaastal suri läti nõukogude kirjanik Žanis Grīva.

Žanis Grīva on viljelnud väga erinevaid žanre. Temalt on ilmunud novelli- ja jutustustekogusid («Sealpool Püreesid», «Tulelaev» jt.), romaane («Elu tee», «Armastus ja vaen», «Inimene otobab hommikut», «Maa lapsed» jt.), memuaare («Helgid mälestustepeeglis»),

näidendeid («Sajab lund», «Roim Grānadas»), reisikirju, olukirjeldusi. Suures osas tema loomingus on leidnud kajastamist Hispaania kodusõda ning Suur Isamaasõda, millest ta ise osa võttis.

Eesti keeles on temalt ilmunud jutustustekogud «Jutustusi Hispaaniast» (1954) ja «Nokturn» (1962).

OLI JA ON

● Meie vabariigis viibis mõned päevad Vietnam Sotsialistliku Vabariigi delegatsioon, keda juhtis Vietnam SV kultuuriminister Nguyen Van Hieu. Delegatsioon oli 11. juunil vastuvõetud NLKP Keskkomitee liikme, EKP Keskkomitee esimese sekretäri K. Vaino juures. Jutualjamisest võttis osa EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja O. Utt.

● Tartus toimus mõeldud nädalal õppeasutuse juubeliks valmistumist käsitlev pressipäev. Ajakirjanike küsimustele vastasid ülikooli rektor prof. A. Koop ja teised juubelikomisjoniliikmed. A. Koop märkis, et juubeli ettevalmistamise töö kulgeb edukalt. Ülikooli tegevuse propageerimisel on etendatud suurt osa TRÜ teaduspäevad, mida on korraldatud meie maa tähtsamates teaduskeskustes ja kõigis Eesti rajoonides. Põhilised juubeliüritused toimuvad 15.—18. septembrini. Ajakirjanikele tutvustati nendeks päevadeks kavandatud pidulike koosolekute, mitingute ja vastuvõttude plaani. Pressipäeval osavõttjad külastasid TRÜ Teaduslikku Raamatukogu ning käisid restaureeritavatel ja ehitatavatel objektidel.

● Eesti NSV Ministrite Nõukogu Presiidiumi Järjekorrald istungil arutati teiste küsimuste hulgas Tallinna keskklinna peatänavate hoonestamist. Kiideti heaks Tallinna RSN Täitevkomitee, ENSV Plaanikomitee ja ENSV Ehituskomitee koostatud Tallinna keskklinna peamagistraalide väljaehitamise programm kuni 1990. aastani. Selles nähakse põhiliselt ette Tartu, Narva ja Pärnu maantee ning V. Kingissepa tänava hoonestamise lõpuleviimise.

● Eestit külastas Kongo Tööpartei delegatsioon, keda juhtis KTP Keskkomitee propaganda-, pressi- ja informatsiooniosakonna propaganda ja agitatsiooni osakonna juhataja Y. Enkoura. Delegatsioon tutvus meie kirjastustegevusega, ajakirjanduse töökorraldusega ja parteitööga rahvamajanduses. Delegatsiooni võttis vastu EKP Keskkomitee sekretär A.-B. Upsi.

● 19.—27. juunini toimuvad Tallinna sõpruslinnas Kielis pidustused, mis on pühendatud «Kieli nädalale» 100. aastapäevale. Sinna sõitis pooleajaliikmeline Tallinna delegatsioon, keda juhib täitevkomitee esimehe asetäitja Raimu Liiv. Kaasa võeti fotonäitus «Tänane Tallinn», lasteraamatunäitus ja laste joonistuste väljapanek.

● «Sajand ilma Carl Robert Jakobsonita» — niisugust nime kannab teaduslik konverents, mis saab tooks 23. juunil algusega kell 11 Kurjajärvlennutajal E. R. Jakobsoni Talumuuseumis. Korraldajaks on Eesti NSV Põllumajandusministeerium, A. Möldri nim. Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Uurimise Instituut ja C. R. Jakobsoni Talumuuseum. Peale Eesti NSV põllumajandusministri asetäitja, põllum.-kand. J. Kulbini avasõna kuulatakse ära tosinokand ettekannet, nagu ajal.-dr. E. Janseni «C. R. Jakobson ja vene ajakirjandus», filol.-kand. R. Põldmäe «C. R. Jakobsoni tegevus ülemalises organisatsioonides», biol.-kand., ELKS-i esimehe esimehe asetäitja J. Elharti «C. R. Jakobson ja loodus», filol.-kand., ELVTUI teaduri S. Kasepalu «C. R. Jakobsoni osa eesti põllumajandussõnava väljakujunemisel», C. R. Jakobsoni Talumuuseumi peavarahoidja E. Vähi «Laulukultuuri viljeleja «Linnutaja» minevikus ja tänapäeval» jt.

● ENSV Riiklik Kunstumuuseum tähistas eile Aleksander Tassa 100. sünniaastapäeva. Pärast A. Tassa näituse avamist toimus pidulik õhtu, mille kavatas Evi Pihlaku kõnelus A. Tassa loomingust, Mai Levini ettekanne «Aleksander Tassa kirjad Friedebert Tuglasele» ja Heini Paasi «Aleksander Tassa museoloogina ja kultuuri-tegelasena».

● Seoses NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevaga toimus Tbilisis Eesti NSV filmipäev. Linna esinduslikos näidati «Tallinnfilm» uut muusikalist filmi «Ohe suve slaager» ning oli kohtumine režissöör P. Urbila ja peaosatäitja E. Himmaga.

● 8.—11. juunini külastas Tallinna Prantsusmaa Lyoni linna turismigrupp, kuhu kuulusid arhitektid. Nad kohtusid «Eesti Projekti» perega, tutvusid Pirita Purjespordikeskuse ja pealinna uuehitistega, samuti Niguliste kiriku restaureerimistöödega ja Tallinna Raekoja, kus seletusi jagas arhitektuuriajaloolane Rasmus Kangropool.

● Tehti kokkuvõtteid mullu vabariiklikes ajalehtedes ilmunud looduskaitse ja metsamajandusalastest kirjutistest. Esikoha pälvis ajalehes «Sirp ja Vasar» avaldatud prof. Liivia Laasimuri artikkel «Punased raamatud ja eluslooduse kaitse».

● Ahja koolimuseumi külastas hiljaegu ja viibis F. Tuglase lapsepõlvemail ja -radadel soome kirjandusteadlane H.-P. Lappalainen koos F. Tuglase Majamuuseumi direktori A. Eelmäega. H.-P. Lappalainen kirjutab praegu teaduslikku tööd F. Tuglase ja Soome suhetest.

● H. Elleri nim. Tartu Muusikakoolis said diplomi 30 tänavust lõpetajat. Diplom numbriga 1000 anti ütle koorijuhatamise eriala kiitusega lõpetanule Anneli Traksile.

● Ajakirja «Pioneer» jutuvõistlusele laekus 65 tööd. Neist pälvis II preemia Rein Põdra «Puulõhe», III preemia Ira Lemberi «Tribüünil, vasakut kätt» ning Mati Kaluni võistlusjutud «Kogu varanduse eest» ja «Kõige suurem ülemus».

● Virtus lähedal Puhtus oli hiljuti VIII teoreetilise bioloogia kevadkool, kus kõneldi sellest, kuidas mõista loomade käitumist. Oli Eesti esimene etoloogide kokkutulek. Loomade hääli andis kuulata ja kommenteeris Fred Jüssi. Vaadati Rein Marani linnu- ja loomafilme.

● Eesti NSV Haridusministeerium kinnitas vabariikliku ja Tallinna linna üldhariduskoolide õpetajate atesteerimiskomisjonide otsuse õpetaja-metoodiku ja vanemõpetaja nimetuse omistamise kohta. Teiste hulgas said õpetaja-metoodiku nimetuse Keila 1. keskkooli muusikaõpetaja Kõit Kirber ja J. Anveldi nim. Toila 8-klasilise kooli kunstiopetaja Laine Laanemaa. Vanemõpetaja nimetuse said Nõo keskkooli kunstiopetaja Elja Avarlaid ja Narva 1. keskkooli muusikaõpetaja Tatjana Prokatsova.

● Kaunases toimus traditsiooniline liiduvabariikidevaheline amatööride mängu-, multi- ja eksperimentaalfilmide festival «Kaunase kevad». Parimaks festivalikavaks tunnustati Eesti NSV programmi.

UUSI RAAMATUID

Rasmus Kangropool. TAL-
LINNA RAEKODA.

Kaugelt üle saja värvi- ja mustvalgepildiga album tutvustab Tallinna Raekoda kui unikaalset keskaja arhitektuurimälestist. Resümeeed vene, inglise ja saksa keeles. Vene keelde tõlkinud Leo Gens, inglise keelde Viktor Hain ja saksa keelde Helga Viira. Kunstiliselt kujundanud Arne Mesikäpp, fotod: Gustav German ja Erik Rask. Kirjastus «Kunst». Trükitud 10 000 eks. 140 lk. Hind 6.10 rbl.

Väino Ilus. VALITUD TEOSED. 2.
KINSLI PEREMEHED. KAOTUSSEIS. JUTUD.

Teises köites on toodud romaanid «Kinsli peremehed» ja «Kaotusseis» ning jutud «Lootos», imekaunis lill», «Hommik», «Koduõued», «Kutse», «Anna ja proua», «Abieluettepanek», «Õõsiti on kahjulik mõelda», «Kahekümneks aastaks katkestatud kõnelus» ja «Põliskodu». Romaanides ja juttudes käsitleb autor peamiselt lähiminekliku konkreetse olukorraga toimivate, vastandlike vaadete ja eesmärkidega inimeste elu-päevi. Kunstiliselt kujundanud H. Polberg. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 16 000 eks. 592 lk. Hind 2.50 rbl.

Banguolis Balasvičius. Kümme TUHAT EINSTEINI.
«Loomingu» Raamatukogu nr. 22 (1278).

Leedu nõukogude kirjanuses, nagu meilgi, pole ulmežanrile veel traditsioone ning seni seal ilmunud algupäraseid ulmeaamatuid saab loendada ühe kää sõrmedel. Esimesteks pääsukesteks mis paraku pole toonud veel kevadet, olid seal selles žanris Panevėžysis koollidirektorina töötava Kazys Paulauskase ja Banguolis Balasvičius (sünd. 1944) jutustused ning lühijutud. Viimasena nimetatud töötab kirjastuse «Vaga» venekeelse kirjanduse toimetuse juhatajana ning kõnesolevas viihikus tutvustatakse kolme tema ulmejutust: «Tehing», «Ebamillonär» ja «Kümme tuhat Einsteini». Leedu keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Mihkel Loodus. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 22 000 eks. 64 lk. Hind 20 kop.

Masena nimetatud töötab kirjastuse «Vaga» venekeelse kirjanduse toimetuse juhatajana ning kõnesolevas viihikus tutvustatakse kolme tema ulmejutust: «Tehing», «Ebamillonär» ja «Kümme tuhat Einsteini». Leedu keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Mihkel Loodus. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 22 000 eks. 64 lk. Hind 20 kop.

Mahanmad-Rasul. PÄEV ENNE ARMUMIST. Kaks juttu.

Tuntud laki kirjaniku, Da-restani ANSV riikliku, röö-mia laureaadi Mahanmad-Rasuli raamat sisaldab peale nimiloo veel jutustusi «Kõik muu tuleb iseenesest». Jutustustes on peatähelepanu suunatud tänapäeva noorte rik-

kale sisemaailmale, noorte püüdlusele ja arusaamadele. Vene keelest tõlkinud Matti Piirimaa, kaane kujundanud Katrin Leis. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 24 000 eks. 192 lk. Hind 25 kop.

Tõnõmbaj Nurmagambetov. HUVASTI, ATAA! Kaks juttu.

Keskmiselise koolile mõeldud raamatust leiab lugeja kaks noore kasahhi kirjaniku jutustust: vabariiklikul lastekirjanduse võistlusel esimese preemia pälvinud «Huvasti, ataa!» ning «Pääsupes». Juttude peateemaks on laste suhtumine vanavanematesse, nende kiindumine ja nendele tihti peale tehtava üleskohtu mõistmine. Vene keelest tõlkinud Kadi Kõkk, illustreerinud Vjatšeslav Semerikov. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 16 000 eks. 80 lk. Hind 15 kop.

TEXTS FOR DRAMA STUDENTS.

Tekstide kogumik on mõeldud auditoorseks tööks TRK lavakunsti osakonna üliõpilastele. Kogumik koosneb viiest peatükist. Esimese kolme peatüki tekstid käsitlevad väljapaistvaid nõukogude, briti ja ameerika lavastajaid, näitlejaid ja teatrit. Neljas peatükk on pühendatud teatrilasele väljaõppele

NSV Liidus ja välismaal ning viienda peatüki tekstid hõlmavad näitlejatööd ja selle üksikuid aspekte. Tekstid on varustatud sõnastiku ja harjutustega. Koostanud Malle Kiviväli, kaas: L. Krusta. Ed. Viide nim. TPedl väljaanne. Tiraaž 200. 156 lk. Hind 30 kop.

УЧЕБНЫЙ МАТЕРИАЛ ПО АНАЛИЗУ ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ.

Õppematerjali on koostanud M. Lotman. E. Viide nim. Tallinna Pedagoogilise Insti-

tuudi väljaanne. Trükitud 300 eks. 220 lk. Hind 40 kop.

V. Salupere. ANEEMIA.

Õppevahend arstiteaduskonnas üliõpilastele. TRÜ sisehaguste kateedri väljaanne.

Kaas: A. Peegel. Trükitud 1000 eks. 52 lk. Hind 10 kop.

«ТАЛЛИН» nr. 3.

Tänavusvise numbrit avaldab E. Kõrver «Laulu» (Heli Lääse ja Ilart Orava dueti repertuaarist, sõnad: O. Rootsi), U. Naisloo «Ma olen see kevad» (sõnad H. Karmo; Jaak Joala repertuaarist), V. Ignatjevi «Kodune meri» (O. Rootsi), A. Oidi nim. lauluvõistlusel 1981 parima maatemalise laulu eest Audru soovhoosi preemia saanud R. Rannapi «Künna künnä» (O. Arder), A. Oidi nim. lauluvõistluse II voorus 1981 kuulajaskonna auhinna pälvinud E. Lillepea «Hällilaul» (E. Nilt), K. Kõlari ja S. Pedersen «Mina ise» (R. Linna; Kaja ja Ele Kõlari repertuaarist), R. Laidsaare ja P.

jutujamine», C. Tootseni «Päev Surguti trassil» ja J. Kuuskemaa kirjutis Tallinna nimega seotud pärimustest, legendidest ja kunstiteostest. Jaroslavli kunstiansambli asutamisaega meenutavad V. Gurjev ja E. Okas. TRÜ juubelile pühendatud artiklid tutvustatakse J. Lotmani teadussaavutusi. L. Vellerand annab ülevaate K. Komissarovi lavastajast. Veel on ajakirjas retsensioone, kroonikat ja pildilisas reproduktioone U. Ouna skulptuurikat. 136 lk., hind 60 kop.

«LAULGE KAASA» nr. 66.

Järelkordses vihikus on toodud B. Kõrveri «Laulu» (Heli Lääse ja Ilart Orava dueti repertuaarist, sõnad: O. Rootsi), U. Naisloo «Ma olen see kevad» (sõnad H. Karmo; Jaak Joala repertuaarist), V. Ignatjevi «Kodune meri» (O. Rootsi), A. Oidi nim. lauluvõistlusel 1981 parima maatemalise laulu eest Audru soovhoosi preemia saanud R. Rannapi «Künna künnä» (O. Arder), A. Oidi nim. lauluvõistluse II voorus 1981 kuulajaskonna auhinna pälvinud E. Lillepea «Hällilaul» (E. Nilt), K. Kõlari ja S. Pedersen «Mina ise» (R. Linna; Kaja ja Ele Kõlari repertuaarist), R. Laidsaare ja P.

väljaku «Kohatu küla» (U. Vann; Peeter Väljaku ja ansambli UDA repertuaarist), G. Podelski «El valbu» (B. Alver; Tarmo Pihlapi repertuaarist), K. Kikerpuu «Marjametsa laul» (K. Kikerpuu; Ivo Linna repertuaarist, samuti kaks järgmist laulu), A. Tamme «Mis on õnn?» (A. Tamme) ja V. Ojakäär «Mehed ja masinad» (H. Karmo), R. Lätte «Kutse» (J. Smuul; Kalmer Tennosaare repertuaarist), A. Haugi «Hümn maale» (O. Rootsi), Laimi Sprogise ja Vello Orumetsa dueti repertuaarist) ja H. Hindpere «Mulle meeldib» (V. Koržets, ansambli RAM-1 repertuaarist). Numbris on an-

Vambola Raudsepp. NLKP INVESTITSIOONIPOLIITIKA.

TRÜ õppejõud, maj.-kand. Vambola Raudsepp annab raamatus ülevaate NSV Liidus ja Eesti NSV-s tehtud kapitalimahutustest, selle ssemistest reservidest, seostades neid rahva elujärje pideva tõusuga. Omaette küsimusena käsitleb autor kapitalimahutusi, mis on seotud keskkonnakaitsega. Kaane kujundanud A. Kangur. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 2000 eks. 112 lk. Hind 45 kop.

A. Сумиля. ВОССТАНИЕ 1 ДЕКАБРЯ 1924 ГОДА. Опыт Коммунистической партии Эстонии в подготовке и проведении вооруженного восстания эстонского пролетариата 1924 года и его историческое значение.

Raamat Eesti proletariaadi 1. detsembril 1924. a. ülestõusust on illustreeritud fotodega. Kunstiliselt kujundanud A. Mesikäpp. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 1000 eks. 224 lk. Hind 1.30 rbl.

S. Semionov. TSVILKAITSE PIONEERILAAGRIS. Brošuur sarjast «NSV Liidu tsivilkaitse». Vene keelest tõlkinud Harald Kõiv, kaas: Tõnu Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 2000 eks. 72 lk. Hind 15 kop.

МЕТСАМАJANDUS 1980.

МЕТСАДЕ УУЕНДАМINE. Kogumik sisaldab ümmarguselt veerandsada tööd. Koostanud I. Evernk, kaas: B. Grodinski. Illustreeritud fotodega. Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi ning Eesti Metsamajanduse ja Looduskaitse Teadusliku Uurimise Instituudi väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 1500 eks. 200 lk. Hind 70 kop.

EESTI NSV RAHVARAAMATUKOGUD. Teatmik.

Teatnikus esitatakse andmeid kõigi Eesti NSV-s asuvate riiklike rahvaraamatukogude (589), koosseisulise töötajaga ametiühingu (56) ja kolhoosirahvaraamatukogude (3) kohta. Koostanud Maie Gross, Linda Kask ja Tiit Pihlakas. Kaas: L. Tamm. Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Riikliku Raamatukogude Inspektsiooni ja Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu väljaanne. Trükitud 2000 eks. 180 lk. Hind 85 kop.

TEATMIK 1982. AASTAL TARTU RIIGLIKU OLIKOOLI ASTUJAILE. Kaane kujundanud A. Peegel. TRÜ väljaanne. Trükitud 1500 eks. 176 lk. Hind 30 kop.

Sama. Vene keeles. Tiraaž 300

T. Kastepõld, R. Kaval. VALJASPOOL EESTI NSV-d RÕNGASTATUD LINDUDE TAASLEIUD EESTI NSV-s. 1956—1980. I. Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi, Metsamajanduse ja Looduskaitse Teadusliku Uurimise Instituudi ja Matsalu Riikliku Looduskaitseala väljaanne. Kirjastus «Valgus». Kaas: T. Aru. Trükitud 800 eks. 140 lk. Hind 90 kop.

P. Ariste. EESTI KEELE FONEETIKA. II osa. Õppevahend filoloogiateaduskonnas üliõpilastele. Viies trükk. TRÜ soome-ugri kateedri väljaanne. Trükitud 500 eks. 68 lk. Hind 10 kop.

«KULTUUR JA ELU» nr. 6.

Numbri avasõnad ütlev seekord ENSV koolinoorte V laulu- ja tantsupeo ühend- ja lastekoride üldjuht, vabariigi rahvakunstnik Heino Kaljuste. Edasi avaldatakse väljavõtteid Eesti NSV Koorühingu asutamiskongressi sõnavõtetest, kirjutisi, mis tutvustavad TRÜ teadusraamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonda (Ingrid Loome), N. K. Krupskaja nim. Leningradi Riikliku Kultuurinstituuti (Hilja Sagrais) ja Tervishoiumuuseumi väljapanekuid (Evi Reinsalu). Veneistia kohtumistest pajatab Voldegar Lindström. Lahemast jutustab Anne-Malle Hallik jne.

laud veel E. Hanoki «Taas laulab lehelind», O. Stroki «Lahus», L. Bakaalovi «Meie nealinn», J. Frankeli «Teed», I. Lerchi «Kiire», W. Korzeli «Vaid aasta või paar», festivalil «Bratislavka lüra» 1981 «Kuldse lüra» võitnud J. Neckáři «Su pikad juuksed», M. Ageri «Ei ma tea», R. Erwin «Ma suudlen teie kätt, madam» ja J. Iglesias «See aeg on suurem». Tõlkinud H. Jõgioja, H. Karmo ja V. Ojaver. Koostanud V. Ojakäär, kaas: H. Polberg. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 20 000 eks. 64 lk. Hind 30 kop.

AARNE VASAR

EESTI NSV AJAKIRJANIKE LIIDU PREEMIA

«MIS SIIN NAERDA ON?»

«Vaatan ja vaatan, aga midagi ei taipal»
«Oi, aga nuusutage, siis on kohe selge pilt!»

JAAN JENSEN (1949. a.)

Täna avatakse Tallinnas «Tantsutares» järjekordne karikatuurinäitus «Mis siin naerda on?», mis on pühendatud NSV Liidu moodustamise 60. aastapäevale, «Krokodili» 60. ja «Pikri» 25. aastapäevale.

Seekordne näitus «Tantsutares» pakub päris uute piltide kõrval ka retrospektiivse ülevaate «Pikri» algusaastate karikatuurist tänaseni. Esindatud on kõigi «Pikri» loomingulist palet aastate jooksul mõjustanud karikaturistide — J. Jense, E. Piho, R. Tiituse, A. Saldre, H. Valgu, E. Valteri, R. Lauksi, H. Metsa jpt. — looming. Karikatuure on 43 eesti autorilt.

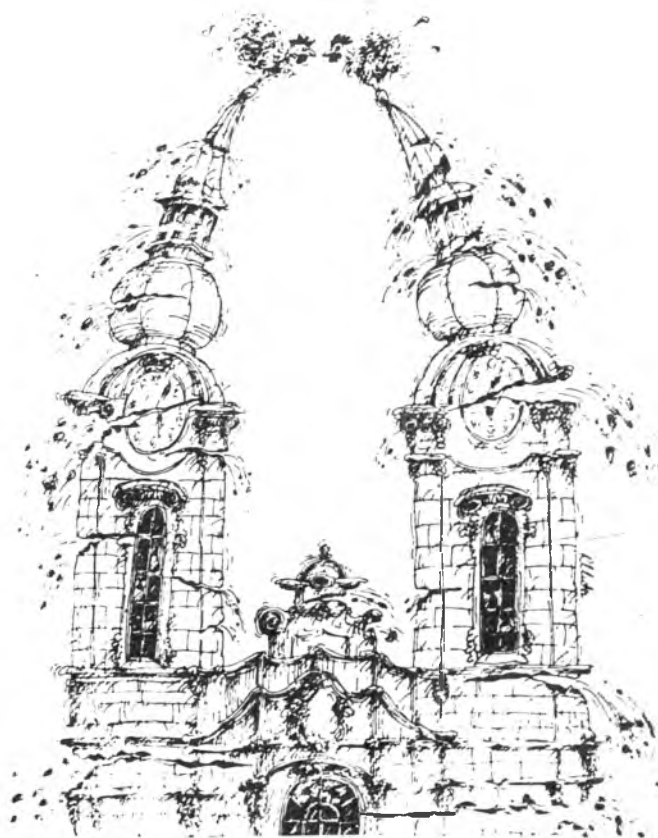
«Tantsutares» ringisaalis on «Krokodili» väljapanek — Kukurõniste, B. Jefimovi, A. Krõlovi, M. Abramovi jpt. tööd — kokku ligi 100 karikatuuri 41 autorilt.

Naljakunstivõistluse žürii (esimees — Eesti NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimene sekretär H. Valk), vaadanud läbi kõik tänavused konkursikarikatuurid, otsustas anda Eesti NSV Ajakirjanike Liidu preemia (100 rbl.) aktuaalseima teemakäsitluse eest AARNE VASARALE, Tallinna Puhkeparkiide Direktsiooni preemia (100 rbl.) kultuuriajaloo teema huvitavaima humoriga lahenduse eest RIHO UNILE ja ajakirja «Pikker» preemia (100 rbl.) viljaka debüüdi eest Tallinna 44. keskkooli õpilasele MAREK STRANDBERGILE.

MAREK STRANDBERG

AJAKIRJA «PIKKER» PREEMIA

RIHO UNT

TALLINNA PUHKEPARKIDE DIREKTSIOONI PREEMIA

HEINRICH VALK

ALFRED SALDRE ŠARZ

KALLE KURG,
«Loomingu» toimetaja
HUGO HIIBUSE ŠARZ

HILMAR METS

19. juunil kell 20.00 algab Rakvere Vallimäel ülevabariigiline III enneolematu huumoripidu

«PIDU LÕPEB PAUGUGA».

Lavastaja Eero Spriit on Kalju Kassi stsenaariumi, Hando Runneli, Priit Aimla, Toivo Tootseni, Andres Vanapa jpt. tekstide järgi pannud mängima Eesti NSV teenelised kunstnikud Tõnu Aava ja Karl Kalkuni, näitlejad Ene Janson, Guido Kangru, Eero Spriidi ning laulma ansambli «Hampelmann».

On üllatusi — vanade naljade oksjon, mille võitjatele annetatakse P. Pärna, R. Lauksi, E. Valteri ja T. Kalli karikatuure, jms.

Kõik peole!

Индекс 69786
(«Серп и молот»)

«СЕРП И ВАЗАР»

TOIMETAJA L. LAKS
TOIMETUSE KOLLEGIUM: E. ANUPÖLD
(toimetaja asetäitja), V. HERKEL, J. KANGILASKI, K. KIISK, M. MIKIVER, I. MOSS, L. REMMELGAS, J. RÄÄTS, A. TAMM, I. TORN, P. UUSMAN, D. VAARANDI.

Toimetuse: 200 001 Tallinn, Pikk t 40 postkast 388. Telefonid: toimetaja — 441-416, toimetaja asetäitja — 601-924, vastutav sekretär — 601-703, publitsistika- ja kultuuritöö osakond ning kunstiosakond — 601-905, kirjandusosakond — 442-484, muusikaosakond — 443-311, teatriosakond — 601-246. «Sirp ja Vazar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 1 rubla ja 29 kop. Oskiknumbri hind 10 kop. Väljaandja kirjastus «Perloodika», Tallinn, Pikk t. 73.

«Серп и вазар» («Серп и молот») орган Министерства культуры и творческих союзов Эстонской ССР. Издательство «Периодика». Таллин. ул. Пикк. 73.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükitööd. Tallinn. Pärnu mnt. 67-a. Tell. nr. 2124

MB-05298

Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 61 500.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10